

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ:
«ΔΙΕΘΝΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗ-ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΡΙΣΕΩΝ ΥΓΕΙΑΣ»**

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΙΑΤΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: “ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗΣ – ΑΛΤΡΟΥΙΣΤΙΚΗΣ
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ”**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ
ΖΩΔΙΑΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ**

ΑΘΗΝΑ 2014

ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΚΡΙΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗΣ ΤΗΣ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Του Μεταπτυχιακού Φοιτητή Ζωδιάτη Παναγιώτη

Εξεταστική Επιτροπή

- ,Επιβλέπων
- , Μέλος
- ,Μέλος

Η Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή η οποία ορίσθηκε από την ΓΣΕΣ της Ιατρικής Σχολής του Παν. Αθηνών Συνεδρίαση της^{ης} 20... για την αξιολόγηση και εξέταση του υποψηφίου κυρίου Ζωδιάτη Παναγιώτη , συνεδρίασε σήμερα .../.../....

Η Επιτροπή **διαπίστωσε** ότι η Διπλωματική Εργασία του Κυρίου Ζωδιάτη Παναγιώτη με τίτλο Τα αίτια και η χρησιμότητα της ανθρωπιστικής – αλτρουιστικής συμπεριφοράς, είναι πρωτότυπη, επιστημονικά και τεχνικά άρτια και η βιβλιογραφική πληροφορία ολοκληρωμένη και εμπειριστατωμένη.

Η εξεταστική επιτροπή αφού έλαβε υπ' όψιν το περιεχόμενο της εργασίας και τη συμβολή της στην επιστήμη, με ψήφους προτείνει την απονομή στον παραπάνω Μεταπτυχιακό Φοιτητή την απονομή του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης (Master's).

Στην ψηφοφορία για την βαθμολογία ο υποψήφιος έλαβε για τον βαθμό «ΑΡΙΣΤΑ» ψήφους , για τον βαθμό «ΛΙΑΝ ΚΑΛΩΣ» ψήφους , και για τον βαθμό «ΚΑΛΩΣ» ψήφους Κατά συνέπεια, απονέμεται ο βαθμός «(Άριστα/Λίαν Καλώς/Καλώς)& (Βαθμός).....».

Τα Μέλη της εξεταστικής Επιτροπής

- ,Επιβλέπων (Υπογραφή) _____
- , Μέλος (Υπογραφή) _____
- ,Μέλος (Υπογραφή) _____

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

Περίληψη	6
Summary	9
Εισαγωγή	12
Ορισμοί	12
Σκοπός	12
Υλικό και μέθοδος	13
Λέξεις κλειδιά	14
1. Αίτια αλτρουιστικής- ανθρωπιστικής συμπεριφοράς	15
1.1. Θρησκείες	15
1.1.1. Βουδισμός	15
1.1.2. Χριστιανισμός	16
1.1.3. Ισλάμ	16
1.1.4. Ινδουισμός	16
1.1.5. Ιουδαϊσμός	16
1.2. Φιλοσοφία	16
1.2.1. Αρχαιότητα	17
1.2.2. Διαφωτισμός	18
1.2.3. Νεότερες έως σύγχρονες απόψεις	19
1.3. Ψυχολογία	21
1.3.1. Η θεωρία του ψυχολογικού εγωισμού	21
1.3.2. Ο κεντρικός ρόλος της ενσυναίσθησης «empathy»	21
1.3.3. Θεωρία του “in-group-out-group”	23
1.3.4. Περιστασιακοί παράγοντες	24
1.3.5. Ατομικοί παράγοντες	24
1.3.6. Θεωρίες ηθικής ανάπτυξης	24
1.3.7. Η ψυχολογία των «taboo»	25
1.3.8. Άλλοι παράγοντες	26

1.3.9. Οι παράπλευρες ωφέλειες του αλτρουισμού	26
1.4. Επιστήμες συναισθημάτων	26
1.5. Ανθρωπολογία	26
1.6. Νευροεπιστήμες – Νευροακτινολογία (fmri) – Νευροενδοκρινολογία – Νευρολογία	27
1.6.1. Πειράματα Νευροεπιστήμης	27
1.6.2. Σημαντικές περιοχές του εγκεφάλου που εμπλέκονται με ηθικά διλλήματα	28
1.6.2.1. Αμυγδαλή	28
1.6.2.2. Προμετωπιαίος λοβός	29
1.6.3. Η νευροφυσιολογία και νευροανατομία της ενσυναίσθησης (empathy)	30
1.6.4. Η νευροφυσιολογία και νευροανατομία της αηδίας και η ηθική εμπλοκή της	30
1.6.5. Νευροενδοκρινολογία της ηθικής	30
1.7. Εξελικτική ψυχολογία – Οικονομία – Θεωρία παιγνίων	31
1.7.1. Οικογένεια και συγγενείς	31
1.7.2. Αλληλοβοήθεια - ανταποδοτικότητα σε μη συγγενικούς πληθυσμούς	32
1.7.2.1. Η θεωρία των παιγνίων	32
1.7.2.2. ΕΣΣ (Εξελικτικά σταθερή στρατηγική)	33
1.7.3. Το πείραμα της προσφοράς	34
1.7.4. Ηθεωρία του ερωτευμένου	34
1.7.5. Κουλτούρες τιμής	34
1.7.6. Group selection	34
1.7.7. Costly signaling and the handicap principle	35
1.7.8. Κριτήριο αριστοποίησης κατά Pareto	35
1.7.9. Οικονομικά της ευτυχίας	35
1.7.10. Γονίδια και πολιτισμός – κουλτούρα	36
1.7.11. Ενδιαφέρον πρόσφατο πείραμα	36
2. Η ελευθέρια της βούλησης ως ηθικό προαπαιτούμενο	37
2.1 Η ελεύθερη βούληση κατά τους σημαντικότερους φιλόσοφους και επιστήμονες	37
2.2. Προβληματισμοί στην ελευθερία της βούλησης τον ντετερμινισμό και την ηθική	38
3. Το κίνημα του ανθρωπισμού και οι συνέπειες του (η χρησιμότητα)	40
3.1. Κατάργηση της σκλαβιάς	40
3.2. Οι συνθήκες εργασίας του 19ου αιώνα	40

3.3. Εξανθρωπισμός των εγκληματικών τιμωριών και κατάργηση των βασανιστηρίων	41
3.4. Η αναμόρφωση των συνθηκών ζωής των φυλακισμένων	41
3.5. Η καλύτερη περίθαλψη των ψυχικά πασχόντων	41
3.6. Λοιπές συνέπειες του ανθρωπισμού	42
3.7. Ο τρόπος, τα αίτια και τα βασικά βήματα του εξανθρωπισμού	42
4. Οι κριτικές εναντίον του ανθρωπιστικού κινήματος και των ΜΚΟς στην σημερινή εποχή:	44
4.1. Λοιμός στην Μπιάφρα 1968	44
4.2. Λοιμός στην Αιθιοπία 1980	45
4.3. Λοιμός στην Σομαλία καλοκαίρι 1992	45
4.4. Εμφύλιος στην Βοσνία μετά την διάσπαση της Γιουγκοσλαβίας	46
4.5. Εμφύλιος στην Rwanda άνοιξη 1994	46
4.6. Πόλεμος στο Κόσσοβο 1999	46
4.7. Πόσο η ανθρωπιστική βοήθεια είναι βοήθεια;	46
4.8. Αναπτυξιακά οικονομικά	48
5. Ιστορική ανασκόπηση της διεθνούς πραγματικότητας – μείωση της βίας – ηθική πρόοδος	49
6. Αποτελέσματα - Συμπεράσματα:	50
6.1. Αίτια πτώσης της βίας	50
6.1.1. Σχηματισμός μεγαλύτερων κοινωνικών ομάδων	50
6.1.2. Άνθηση του εμπορίου	50
6.1.2. Άνθηση του εμπορίου	50
6.1.3. Αύξηση της εν συναίσθησης και της συμπόνιας	51
6.1.4. Ανάπτυξη και κυριαρχία του λόγου	51
6.1.5. Μείωση της βίας και ανθρωπιστική – αλτρουιστική συμπεριφορά	51
6.2. Κριτικές των διαφόρων τρόπων προσέγγισης της αλτρουιστικής συμπεριφοράς	52
6.2.1. Κριτικές της ηθικής αίσθησης (moralsense)	52
6.2.2. Κριτικές της θρησκείας ως ηθικού καθοδηγητή	53
6.2.3 Κριτικές της φιλοσοφίας	53
6.2.4. Κριτικές ανθρωπιστικού κινήματος	53
6.2.5. Κριτικές της γενικότερης προόδου της ανθρωπότητας	53

Περίληψη

Ο όρος **ανθρωπιστική συμπεριφορά** αναφέρεται στην συμπεριφορά προς τους άλλους, που έχει σαν κεντρικό δόγμα την πίστη στην αξία, την αξιοπρέπεια και τον σεβασμό κάθε ανθρώπινης ζωής και καταδικάζει κάθε είδους διάκριση (φυλετική, θρησκευτική, οικονομική, πολιτισμική, σεξουαλικού προσανατολισμού, τρόπου σκέψης, φύλου, κράτους, ιδεολογίας) και αγωνίζεται για την ισότητα και για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Είναι απότοκη του **κινήματος του ανθρωπισμού** που ξεκίνησε από τον 18^ο αιώνα έχοντας σαν βασικό του δόγμα ότι ο άνθρωπος είναι εγγενώς καλός και ότι βρισκόμενος απλά στο κατάλληλο περιβάλλον, θριαμβεύει. Ο όρος **αλτρουστική συμπεριφορά** αναφέρεται σε οποιαδήποτε κατάσταση όπου βραχυπρόθεσμα τουλάχιστον ο αλτρουστής «ζημιώνεται» προκειμένου να ωφελήσει τον «άλλο». **Σκοπός** της εργασίας είναι να αποσαφηνίσουμε τις έννοιες αυτές, να αναλύσουμε και να κατανοήσουμε τα αίτια τους όσο πιο σφαιρικά και αντικειμενικά μπορούμε, να δούμε ποιοι παράγοντες τις επηρεάζουν και πως εξελιχθήκαν ιστορικά οι συμπεριφορές αυτές.

Summary

MOTIVES AND UTILITY OF HUMANISTIC – ALTRUISTIC BEHAVIOR

The term humanitarian behavior refers to behavior towards others, which has as a central tenet the belief in the value, dignity and respect for all human life, and condemns any kind of discrimination (racial, religious, economic, cultural, sexual orientation, sex, state, ideology) and struggles for equality and for the protection of human rights. It is a product of the humanitarian movement that began in the 18th century and has as a basic doctrine that man is inherently good and that if he is caught in the proper environment he will triumph. The term altruistic behavior refers to any situation where at least in the short term the altruist "bears a cost" to benefit the "other".

Εισαγωγή

Ορισμοί: Ο όρος **ανθρωπιστική συμπεριφορά** αναφέρεται στην συμπεριφορά προς τους άλλους, που έχει σαν κεντρικό δόγμα την πίστη στην αξία, την αξιοπρέπεια και τον σεβασμό κάθε ανθρώπινης ζωής και καταδικάζει κάθε είδους διάκριση (φυλετική, θρησκευτική, οικονομική, πολιτισμική, σεξουαλικού προσανατολισμού, τρόπου σκέψης, φύλου, κράτους, ιδεολογίας) και αγωνίζεται για την ισότητα και για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Είναι απότοκη του **κινήματος του ανθρωπισμού** που ξεκίνησε από τον 18^ο αιώνα έχοντας σαν βασικό του δόγμα ότι ο άνθρωπος είναι εγγενώς καλός και ότι απλά με την κατάλληλη μόρφωση και με κοινωνική, πολιτική και νομοθετική αναμόρφωση (reform) του τότε συστήματος, θα θριαμβεύσει. Διαφέρει από την θρησκευτική φιλανθρωπία γιατί ασχολείται ενεργά με τα λάθη και τις αδικίες του συστήματος εις βάρος συγκεκριμένων μειονοτήτων και δρα με σκοπό την αναμόρφωση του, ώστε να προστατευτούν. Αξίες όπως αγάπη, ελευθερία, καλοσύνη, αλληλεγγύη, ισότητα, πλουραλισμός, ανεκτικότητα είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μαζί της. Ο αλτρουισμός είναι μια κοινωνική συμπεριφορά που ωφελεί άλλους ανθρώπους εκτός εαυτού, ή την κοινωνία συνολικά. Ηθική συμπεριφορά καλείται η συμπεριφορά προς τους άλλους που αποφεύγει αρχικά να τους βλάψει και αν είναι δυνατόν δρα σε όφελος τους. Περεταίρω ανάλυση των στοιχείων που την απαρτίζουν εξαρτάται από την σχολή σκέψης της ηθικής φιλοσοφίας ή της οικονομικής σχολής σκέψης ή της ψυχολογικής σχολής σκέψης, με την οποία θα την εξετάσεις.

Σκοπός: Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να προσπαθήσουμε να αναλύσουμε και να κατανοήσουμε τα αίτια της ανθρωπιστικής-αλτρουιστικής συμπεριφοράς χρησιμοποιώντας όλους σχεδόν τους τομείς της οργανωμένης ανθρώπινης σκέψης.

Θα ξεκινήσω δίνοντας περιληπτικά τον ρόλο που κατείχαν και τις οδηγίες που έδιναν οι κυριότερες θρησκείες ώστε να συνυπάρχουν ειρηνικά οι πολίτες και να απαλύνεται ο ανθρώπινος πόνος και το ανθρώπινο μαρτύριο. Στην συνέχεια θα προχωρήσω στην φιλοσοφία και συγκεκριμένα στους κλάδους της ηθικής και της πολιτικής φιλοσοφίας και την συμβολή τους στο ζητούμενο θέμα.

Παρακάτω θα καταπιαστώ με πιο σύγχρονες θεωρίες, δανειζόμενος στοιχεία από την επιστήμη της ψυχολογίας, των επιστημών των συναισθημάτων, από την ανθρωπολογία, από τις νευροεπιστήμες την νευρολογία την νευροακτινολογία και την νευροενδοκρινολογία και τελικά από την επιστήμη της εξελικτικής ψυχολογίας των οικονομικών και της θεωρίας των παιγνίων.

Στην συνέχεια θα αναλύσω τα αίτια και την χρησιμότητα σε πιο πρακτική - ιστορική βάση. Θα εξετάσω την δημιουργία, την ιστορία και την προσφορά του κινήματος του ανθρωπισμού στα αρχικά του στάδια αλλά και μέσω της δημιουργίας του ερυθρού σταυρού και της διακήρυξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στην συνέχεια θα εξετάσω συγκεκριμένες και αντιπροσωπευτικές περιπτώσεις ανθρωπιστικών κρίσεων και τον ρόλο του Ερυθρού σταυρού αλλά και των άλλων μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ). Θα δείξω πόσο χρήσιμες ήταν με την προσφορά τους (οι ΜΚΟς) αλλά θα εξετάσω και μερικά προβλήματα στη λειτουργία τους και θα προσπαθήσω –όσο μπορώ – να τα ερμηνεύσω και να προσφέρω λύσεις.

Θα προσπαθήσω να απαντήσω στα εξής ερωτήματα :

1) Γίνεται ο κόσμος πιο ηθικός πιο ειρηνικός με λιγότερη φτώχεια, λιγότερα μαρτύρια, λιγότερη βία και μεγαλύτερη ανεκτικότητα; Υπάρχει με άλλα λόγια αντιθέτως από την κοινή πεποίθηση, ηθική πρόοδος;

2) Αν ναι, ποιά είναι τα αίτια αυτής της τάσης;

3) Μήπως η ανθρωπιστική – αλτρουιστική συμπεριφορά απλά μονοπωλεί (εξορισμού) το «καλό» για την ανθρωπότητα ενώ άλλες πιο ταπεινές ή ακόμα και εγωιστικές συμπεριφορές

προσφέρουν πολύ περισσότερα; Πόσο ποσοστό της ηθικής πρόοδου οφείλεται πραγματικά στην ανθρωπιστική – αλτρουιστική συμπεριφορά;

3)Τι ρόλο έχει η ελευθερία της βούλησης; Είναι ηθικό προαπαιτούμενο;

4)Πως αξιολογείται τελικά ο ρόλος,ο τρόπος σκέψης και οι ερμηνείες που προσφέρουν η θρησκεία, η φιλοσοφία, η ψυχολογία, η ανθρωπολογία, οι ονειροεπιστήμες, οι οικονομικές επιστήμες, η εξελικτική ψυχολογία, η θεωρία των παιγνίων και το κίνημα του ανθρωπισμού για τις εν λόγω συμπεριφορές;

5)Υπάρχουν πιθανές παρενέργειες στην γενικότερη πρόοδο της ανθρωπότητας που τελικά να κάνουν περισσότερη ζημιά από το καλό που η πρόοδος προσφέρει;

Στο τέλος θα κλείσω με συζήτηση – συμπεράσματα.

Υλικό και Μέθοδος:

Έγινε αναζήτηση της ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας, αναζήτηση στο google, pubmed και googlescholar χρησιμοποιώντας τις λέξεις κλειδιά που παραθέτω πιο κάτω, αλλά και παρακολουθήθηκαν πανεπιστημιακές διαλέξεις (ολόκληρα μαθήματα εξαμήνου), και άλλες διαλέξεις ομιλίες και debate στο Youtube όπως παραθέτω στο αντίστοιχο τμήμα της βιβλιογραφίας, αλλά και άρθρα από ξένες εφημερίδες και περιοδικά. Στην παρούσα μελέτη χρησιμοποιήθηκαν 53 επιστημονικά και φιλοσοφικά βιβλία, 9 σειρές διαλέξεων με σχετικά με το θέμα μαθήματα εξαμήνου από κορυφαία πανεπιστήμια, 22 τουλάχιστον διαδικτυακές τοποθεσίες, 4 άρθρα από ξένα περιοδικά και εφημερίδες και τουλάχιστον 35 επιστημονικές ομιλίες, παρουσιάσεις, συνεντεύξεις, ντοκιμαντέρ, debate. Απορρίφθηκαν οποιοσδήποτε πληροφορίες «θεολογικής» προέλευσης εκτός από μία αναγκαία μικρή αναφορά, μια και κάτι τέτοιο προϋποθέτει το να πιστεύεις σε κάτι χωρίς να έχεις στοιχεία η «λόγο» να το κάνεις.

Το θέμα αυτό από την φύση του είναι αδύνατον να εξαντληθεί,γι' αυτό προσπάθησα και υιοθέτησα όσο πιο σφαιρικά μπορούσα, τις κυριότερες μεθόδους προσέγγισης και ανάλυσης των περιγραφόμενων εννοιών, που ταυτίζονται με την μέθοδο του κάθε επιστημονικού κλάδου που τις μελετάει από διαφορετική σκοπιά. Ποιο συγκεκριμένα:

1) Στην «περιγραφική ηθική» θα χρησιμοποιήσω εμπειρικά δεδομένα από παρατηρήσεις ανθρωπίνων συμπεριφορών στην κοινωνία, σε πειραματικά εργαστήρια, και ιστορικά δεδομένα και γεγονότα.

2) Κάποιες φιλοσοφικές θεωρίες-μεθόδους που θα χρησιμοποιήσω επιλεκτικά και θα αναλύσω στο αντίστοιχο σημείο του κειμένου είναι:

a) Ηθικός θετικισμός: 1) Ηθικός ρεαλισμός-ηθικός νατουραλισμός (i.ωφελιμισμός-ii.επιστήμη της ηθικής), 2) Ηθικός Ορθολογισμός (Πλάτωνας, Καντ)

b) Emotivism or sentimental case: η αρχή ότι η ηθική δεν είναι παρά συναισθήματα.

c) Ηθικός Σχετικισμός έως και Νιχιλισμός: Οι ηθικές αξίες είναι προϊόντα της κάθε εποχής και του εκάστοτε πολιτισμού και δεν υπάρχουν αντικειμενικά σωστό – λάθος, είναι απλά θέμα προσωπικής γνώμης,

d) Ethical Intuitionism (Haidt) ηθική διαίσθηση: κατά αυτήν την μεταηθική θεωρία, αντίθετη με τον ηθικό ορθολογισμό, οι ηθικές κρίσεις αιφνίδια παρουσιάζονται στην συνείδηση μας χωρίς να έχουμε συνείδηση οποιονδήποτε λογικών διεργασιών που μας οδήγησαν εκεί.

3) Οι μέθοδοι της ψυχολογίας προέρχονται και από ενδοσκοπικά υποκειμενικά δεδομένα και από αντικειμενικές παρατηρήσεις της συμπεριφοράς του ανθρώπου και των παραμέτρων που την

καθορίζουν, και από πειράματα με εθελοντές κάτω από ελεγχόμενες συνθήκες. Η εξελικτική ψυχολογία βασίζεται στην θεωρία της εξέλιξης(του Δαρβίνου) και των συνεπειών της στην ψυχολογική σφαίρα. Υιοθετεί την σκοπιά των γονιδίων, και χρησιμοποιεί καινούριες έννοιες και νοητικά εργαλεία όπως τα μιμίδια και η έννοια της εξελικτικά σταθερής στρατηγικής για να αποκτήσει καινούριες εννοήσεις για την ερμηνεία των ανθρωπίνων αλληλεπιδράσεων.

4) Η ανθρωπολογία χρησιμοποιεί κυρίως περιγραφικές μεθόδους παρατηρητικών δεδομένων. Κάνει διαπολιτισμικές μελέτες πληθυσμών σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης και σε όλες τις γνωστές(με αδιάσειστα στοιχεία) ιστορικές της περιόδους. Στην συνέχεια στον τομέα της ηθικής ψάχνει να βρει πανανθρώπινες καθολικές συμπεριφορές και τρόπους δράσης.

5) Οι νευροεπιστήμες και οι επιστήμες του εγκεφάλου προσεγγίζουν τον εγκέφαλο από το κυτταρικό επίπεδο ανατομικά(νευρώνες νευρογλοία) τα αθροίσματα των κυτταρικών σωμάτων(πυρήνες, γάγγλια, φαιά ουσία)ολες τις συνδέσεις μεταξύ τους και από πλευράς φυσιολογίας(πως μεταφέρεται – αποθηκεύεται μια πληροφορία, πως παράγεται το δυναμικό ηρεμίας και ενεργείας ποιες ουσίες – ορμόνες – νευροδιαβιβαστές παίζουν ρόλο) και τελικά τι ρόλο παίζουν όλα αυτά στην μακροσκοπική μας συμπεριφορά. Σχεδιάζουν και εκτελούν πειράματα με ανθρώπινα υποκείμενα παρακολουθώντας σε πραγματικό χρόνο(realtime) απεικονιστικά (με διάφορες τελευταίας τεχνολογίας συσκευές) ποιες περιοχές του εγκεφάλου δραστηριοποιούνται.

6) Οι οικονομικές επιστήμες καταπιάνονται με ερωτήματα του πως παράγονται και πως διανέμονται τα αγαθά σε μια κοινωνία και με τον ρόλο του κράτους και των θεσμών σε αυτήν την διαδικασία, επηρεάζοντας καθοριστικά την πολιτική ηγεσία του. Επιπρόσθετα κατέχουν ένα αριθμό μαθηματικών και στατιστικών εργαλείων αλλά και πειραματικών μεθόδων που τις κάνει ποιο αντικειμενικές και επιστημονικές.Από τα οικονομικά προήλθε και η θεωρία των παιγνίων που καταπιάνεται με καταστάσεις συγκρούσεων ή συνεργασιών με μη μηδενικό αποτέλεσμα, ερμηνεύοντας τις αρχικά καθαρά με θεωρητικά και μαθηματικά μοντέλα και στην συνέχεια μετασχηματίζει αυτά τα δεδομένα σε διδάγματα στην καθημερινή πράξη και στον λόγο που αναδυθήκαν τα ανθρώπινα συναισθήματα ώστε να καθοδηγούν τις μεταξύ μας αλληλεπιδράσεις προκειμένου να τις υπερκερνάμε και να έχουμε το βέλτιστο συνολικό αποτέλεσμα.

Λέξεις κλειδιά: Ανθρωπισμός, αλτρουισμός, ανθρωπιστική συμπεριφορά, ενσυναίσθηση, ωφελιμισμός, ηθική, θεωρία παιγνίων, εξελικτική ψυχολογία, εξελικτικά σταθερή στρατηγική, μιμίδια, μείωση βίας, ντετερμινισμός, ελευθερία της βούλησης, βιομηχανική επανάσταση, οικονομικά της ευτυχίας, ανθρώπινα δικαιώματα, ερυθρός σταυρός, Dual Inheritance Theory (DIT), ψυχολογία taboo, ηθική της αηδίας, ωφελιμισμός, δεοντολογία.

Τις βιβλιογραφικές παραπομπές θα τις παραθέτω στο τέλος κάθε κεφαλαίου. Όπου κρίνεται αναγκαίο θα τις παραθέτω και στο τέλος κάθε παραγράφου ή και πρότασης. Σε αυτήν την περίπτωση θα χρησιμοποιούνται αγκύλες [] και θα γράφεται μέσα ο αριθμός που θα αντιστοιχεί στο αντίστοιχο βιβλίο, διάλεξη, συνέντευξη, άρθρο κλπ. που παραθέτονται αριθμημένα στο τέλος της μελέτης.

1. Αίτια αλτρουιστικής- ανθρωπιστικής συμπεριφοράς

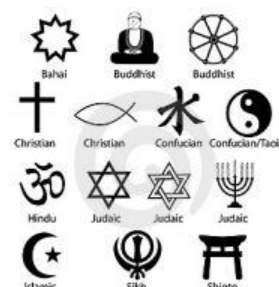
Σε αυτή την ενότητα θα προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε που οφείλεται η επιθυμία του ανθρώπου για την προσφορά βοήθειας στον συνάνθρωπό του. Οι πιο βασικές αιτίες αποτελούνται και ερμηνεύονται ταυτόχρονα από: θρησκεία, φιλοσοφία, ψυχολογία, επιστήμες των συναισθημάτων, ανθρωπολογία, νευροεπιστήμες και οικονομικά.

1.1. Θρησκείες

Σε όλες τις θρησκείες η πηγή της ηθικότητας είναι ο Θεός παρά ο άνθρωπος και οι προφητείες (ιερές γραφές) παρά η σοφία και η λογική. Ανήκουν κατά κάποιον τρόπο στην δεοντολογική ηθική με το δέον να αντιπροσωπεύει το λόγο του θεού. Χρησιμοποιώντας τον παράδεισο και την κόλαση ή άλλες επινοήσεις για την μετά θάνατον ζωή αλλά και εφαρμόζοντας τιμωρίες σε αυτήν την ζωή προσπαθούσαν να μειώσουν την βία μεταξύ των ανθρώπων. Νομιμοποιούσαν την άρχουσα τάξη αλλά και τους πολέμους με άλλα βασίλεια.

Κοινές ηθικές αρχές:

- Προστάτευε αυτούς που το χρειάζονται.
 - Απέφυγε τον φόνο εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις (το Ισλάμ αυξάνει τον αριθμό των εξαιρέσεων, ενώ ο Βουδισμός το επεκτείνει σε όλα τα όντα).
 - Μην κλέβεις και μην μοιχεύεις.
 - Να σέβεσαι όλα τα ανθρώπινα όντα γιατί είναι δημιουργήματα του Θεού.
 - Να κρατάς τον λόγο σου, να μην λες ψέματα.
 - Να σέβεσαι τον εαυτό σου και το σώμα σου γιατί είναι ο ναός του Θεού.
 - Να είσαι ταπεινός (κυρίως οι γυναίκες στο Ισλάμ και στον Ινδουισμό)
 - Μην συγκεντρώνεσαι στα υλικά αγαθά, αλλά στα πνευματικά.
- [A: 36.]

1.1.1. Βουδισμός

Η αγάπη και η συμπόνια είναι βασικά στον βουδισμό. Η δύναμη της συμπόνιας κυριαρχεί.

- Αγάπη: Όλα τα όντα να είναι ευτυχισμένα.
- Συμπόνια: Να υποφέρουν το δυνατόν λιγότερο.

Αυτά είναι η πηγή της ανθρώπινης ευτυχίας και η ουσία της ύπαρξης μας. Οτιδήποτε προκαλεί βάσανα είναι κακό. Ενώ οτιδήποτε ανακουφίζει είναι καλό. Όμως το βάσανο καθ' αυτό είναι ένα είδος διδασκάλου, που εξυψώνει την επίγνωση μας για την ανθρώπινη κατάσταση, την παροδικότητάς της, την ψευδαίσθησή της, την ευθραυστότητα, την ματαιότητα, και την αρχοντιά της. Να είσαι ζωντανός και να έχεις επίγνωση, σημαίνει να υποφέρεις (η πρώτη ευγενής αλήθεια). Τα βάσανα είναι αποτελέσματα αναγνωρίσιμων αιτιών (η δεύτερη ευγενής αλήθεια). Εξαλείφοντας τις αιτίες εξαλείφουμε και τα αποτελέσματα (τρίτη ευγενής αλήθεια). Βασική αιτία του πόνου είναι η επιθυμία. Αν απαλλαγούμε από τις επιθυμίες μας θα απαλλαγούμε και από τα βάσανα που είναι συνδεδεμένα με αυτές. Η φτώχεια είναι σημάδι ότι ένας είναι στον σωστό δρόμο της ολοκλήρωσης. Σύμφωνα με την PanchaScila οι πέντε βασικές αρχές του Βουδισμού είναι:

- 1) Απέφυγε τον φόνο ή να βλάψεις οποιονδήποτε.
- 2) Απέφυγε την κλοπή.

- 3) Απέφυγε την σεξουαλική ασυδοσία.
- 4) Μην λες ψέματα μην πληγώνεις με την γλώσσα σου.
- 5) Απέφυγε αλκοόλ, ναρκωτικά.

Μέρος της ρίζας του αίτιου για βάσανα είναι η ψευδαίσθηση ότι είμαστε ξεχωριστοί απ' όλους τους άλλους. Ασκώντας αγάπη και συμπόνια για όλους τους άλλους επιτυγχάνουμε και τη δική μας ευτυχία.

1.1.2. Χριστιανισμός

Στον χριστιανισμό δεσπάζει το προπατορικό αμάρτημα και η πίστη στον παράδεισο και στην κόλαση. Έχει τους περισσότερους πιστούς στον κόσμο. Ο Τριαδικός Θεός ονομάζεται και αλλιώς Θεός Αγάπη. Με την ενεργή συμπόνια της και το δόγμα ότι ο Χριστός ήταν και αυτός άνθρωπος βοήθησε στην γένεση του κινήματος του ανθρωπισμού. Βασικό του δόγμα το «Αγαπάτε αλλήλους». Στην Καινή Διαθήκη υπάρχουν συνεχιζόμενες αναφορές για την φιλανθρωπία του Ίδιου του Ιησού (ο έχων δύο χιτώνες μεταδώτω τω μη έχοντι, και ο έχων βρώματα ομοίως ποιείτω) [Λουκ. κεφ. 3, 11], Η θεραπεία του παραλύτου στη Βηθσεδά [Ιω. κεφ. 5, 1-15], Η θεραπεία του εκ γενετής τυφλού [Ιω. κεφ. 9, 1-38] κλπ.

1.1.3. Ισλάμ

Και αυτή η θρησκεία έχει σαν βασικό πυρήνα το γενικότερο καλό. Όμως υπαγορεύει ενδεδειγμένες καθημερινές πρακτικές διατυπωμένες στο Κοράνι. Ο σεβασμός στον Προφήτη και στον Αλλάχ είναι ύψιστης σημασίας. Ενώ οι υβριστές και οι άπιστοι δεν είναι εύκολα ανεκτοί. Επιλεγμένες αρχές του Ισλαμισμού:

- 1) Λάτρευε μόνο τον Θεό (Quran17:22)
- 2) Να είσαι καλός και να σέβεσαι τους γονείς σου (Quran17:23)
- 3) Να μην είσαι τσιγκούνης αλλά ούτε και σπάταλος με τα υλικά αγαθά (Quran17:27)
- 4) Μην σκοτώνεις τα παιδιά σου σε περίπτωση λοιμού (Quran17:29)
- 5) Μην κάνεις μοιχείες (Quran17:32)
- 6) Να νοιάζεστε για τα ορφανά (Quran17:34)
- 7) Να κρατάς τις υποσχέσεις σου (Quran17:34)
- 8) Να είσαι τίμιος με τις συναλλαγές σου (Quran17:36)

1.1.4. Ινδουισμός

Το κίνητρο μιας πράξης είναι ισάξιο με την πράξη αυτή. Αποφυγή βλάβης σε όλα τα όντα. Αν αμφιβάλλεις σε κάποιο ηθικό δίλημμα χρησιμοποίησε το εσωτερικό σου φως και την λογική σου για καθοδήγηση.

1.1.5. Ιουδαϊσμός

Ο στόχος της καλοσύνης είναι η εγκαθίδρυση μιας δίκαιης κοινωνίας. Ο πλούτος σε κάποιον δείχνει ότι είναι πλούτος προερχόμενος από το Θεό που τον διανέμει σε αυτόν, σαν σημάδι ότι είναι εκλεκτός.

- Βιογραφικές παραπομπές: A: 36, 41. B: 14. E: 34-1.

1.2. Φιλοσοφία

Αξίζει να αναφερθούν επιλεκτικά κάποιες φιλοσοφικές θεωρίες γιατί:

1) Κάποιες εξετάζουν και ερμηνεύουν τα αίτια της ανθρωπιστικής – αλτρουιστικής συμπεριφοράς

2) Κάποιες με το να είναι ο κυρίαρχος τρόπος σκέψης αποτελούν αφ' αυτές τα αίτια της ανθρωπιστικής συμπεριφοράς.

3) Οι πολιτικές φιλοσοφίες επηρεάζουν την διαμόρφωση των ανθρώπινων κοινωνιών και την διαστρωμάτωση τους, όπως επίσης την δομή και την λειτουργία του κράτους. Έτσι καθορίζουν την ανάγκη και την ποσότητα για ανθρωπιστική – αλτρουιστική συμπεριφορά.

1.2.1. Αρχαιότητα

Ο Σωκράτης πρώτος έστρεψε το ενδιαφέρον της φιλοσοφίας από τον υλικό κόσμο (φυσικοί φιλόσοφοι) στον ίδιο τον άνθρωπο, και μίλησε για μια οικουμενική ηθική, για υπέρβαση του πολιτισμικού, θρησκευτικού και ηθικού σχετικισμού (που αντιπροσώπευαν οι Σοφιστές), για κώδικα κοινών αξιών και αναγκών για την επιβίωση του ανθρώπου. Σύμφωνα με αυτόν κανείς δεν κάνει κακό εκούσια, η ακρασία ανάγεται τελικά στην άγνοια και την αμάθεια. Η αρετή είναι γνώση και είναι επαρκής για την ευδαιμονία. Είχε την πεποίθηση ότι η δικαιοσύνη και η ηθικότητα συνιστούν το πραγματικό συμφέρον του ανθρώπου.

Ο Πλάτωνας στην Πολιτεία λέει πως κάθε άτομο ενεργεί κατά τον καλύτερο τρόπο, σύμφωνα με τις φυσικές του ικανότητες (έχει γεννηθεί με αυτές). Το γεγονός ότι το κάθε πρόσωπο προσφέρει το ταλέντο του στην πολιτεία, με το να δουλεύει σε έργα που είναι περισσότερο κατάλληλα για αυτό, βοηθάει την κοινωνία ως σύνολο. Μια τέτοια αρμονία ο Πλάτων την ταυτίζει με την δικαιοσύνη. Σκοπός του ανθρώπου είναι να ταυτιστεί το δυνατόν περισσότερο με το αγαθό. (Στον κόσμο των ιδεών αποτελεί την υπέρτατη αξία). Το απόλυτο καλό είναι πέρα και έξω από την ύπαρξη του ανθρώπου ανεξάρτητο. Αυτό μπορεί να το γνωρίζει μόνο με την λογική του, γι' αυτό θεωρείται ηθικός ορθολογιστής.

Ο Αριστοτέλης είναι ο πρώτος που ασχολήθηκε ουσιαστικά για το ηθικό πρόβλημα. Είναι ο ιδρυτής της ηθικής ως φιλοσοφική επιστήμη. Πηγή της ηθικής είναι ο ορθός λόγος. Αυτός ανακαλύπτει και προσδιορίζει το ηθικά πρότερον. Στην εκτίμηση του ηθικού δεν έχει θέση το συναίσθημα, η συνείδηση ή κάποιος Θεϊκός νόμος. Στόχος των ηθικών πράξεων και των «ηθικών αρετών» είναι η μεσότητα. Η έλλειψη και η υπερβολή αποτελούν κακίες και πρέπει να αποφεύγονται. Ο άνθρωπος πρέπει να καλλιεργεί συνεχώς τις αρετές που χαρακτηρίζονται από μεσότητα. Παραδείγματα: η ανδρεία βρίσκεται μεταξύ δειλίας και θρασύτητας. Η σωφροσύνη μεταξύ αναισθησίας και ακολασίας. Η ελευθερία μεταξύ ανελευθερίας και ασωτίας. Η ορθολογικότητα σε κάνει ευτυχισμένο επειδή σου εξασφαλίζει την ευρυθμία, την ελευθερία και την ισορροπία. Οι υπερβολές ταλαιπωρούν και βασανίζουν τον άνθρωπο. Από την άλλη οι διανοητικές αρετές (σοφία, φρόνηση, σύνεση) δεν έχουν μέτρο. Όσο πιο πολύ καλλιεργούνται τόσο το καλύτερο. Αυτές προσδίδουν περισσότερο στην ευτυχία από ότι οι ηθικές αρετές.

Οι ηθικές θεωρίες των τριών πιο πάνω ανήκουν στις αρεταϊκές ηθικές. Στο κέντρο τους έχουν την ανάπτυξη του χαρακτήρα και των αρετών του ηθικού παράγοντα.

Οι Στωικοί: Ιδρυτής είναι ο Ζήνων ο Κιτιεύς. Άλλοι σημαντικοί στωικοί είναι ο Σενέκας: ο άνθρωπος είναι ιερός για τον άνθρωπο (αποτέλεσε το βασικό έμβλημα για τον ανθρωπισμό). Ο Κικέρωνας ανέδειξε τον ανθρωπισμό ως μια κοσμοθεωρία με επίκεντρο τον άνθρωπο. Ο Μάρκος Αυρήλιος (Ρωμαίος Αυτοκράτορας): Διέδωσε το ελληνικό πνεύμα και τον στωικισμό στην απέραντη ρωμαϊκή αυτοκρατορία. Βασικό καθήκον του ανθρώπου σύμφωνα με τον Στωικισμό είναι να θέσει τον εαυτό του σε αρμονία με το σύμπαν, το οποίο, ως λογικό και αγαθό, του μεταφέρει τις ιδιότητες του. Με το να βλέπει κανείς τους άλλους για το υποτιθέμενο ατομικό του συμφέρον, υπονομεύει κατ' ουσία την ίδια του την φύση. Ο στωικός δεν αρνείται τον κόσμο των θνητών πραγμάτων, ούτε όμως εξαρτάται από αυτόν. Απλά ζει ατάραχα μέσα του, ενώ σε

αντίθεση με τους επικούρειους, συμμετέχει σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής. Επινόησαν την έννοια του φυσικού δικαίου που στηρίζεται στη διαχρονική λογική του ανθρώπου και του κόσμου, και δεν αλλάζει ανάλογα με τους τόπους και τις εποχές. Ισχύει, πίστευαν, για όλους τους ανθρώπους ακόμα και για τους σκλάβους. Επηρέασαν όπως θα δούμε στην συνέχεια και την σκέψη του John Locke και του Νίτσε.

Οι Επικούρειοι: Ο Επίκουρος ανέπτυξε περαιτέρω την ηδονιστική φιλοσοφία του Αρίστιππου (Να συγκεντρώνουμε όσο το δυνατό περισσότερες απολαύσεις, το ύψιστο αγαθό είναι η ηδονή, αλλά πρόσθεσε πως το ηδονικό αποτέλεσμα μιας πράξης πρέπει πάντοτε να συγκρίνεται με πιθανόν δυσάρεστες παρενέργειες). Επίσης έκανε σύγκριση ανάμεσα στο βραχυπρόθεσμο ηδονικό αποτέλεσμα μιας πράξης με μία ευχαρίστηση σε δεύτερο χρόνο με μεγαλύτερη ένταση και διάρκεια και προτιμούσε το δεύτερο. Ο άνθρωπος πίστευε πως σε αντίθεση με τα άλλα ζώα είχε την δυνατότητα να σχεδιάζει την ζωή του με βάση την ευτυχία του (πρόδρομος του σημερινού ωφελιμισμού). [A:1,3,8,14]

Μεσαίωνας: Μετά την πτώση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας ξεκινάει ο μεσαίωνας. Η φιλοσοφία κυριαρχείται με θεωρήματα επί του Θεού γνωστή ως «σχολαστικισμός». Απαγορεύονται οι επιστημονικές δραστηριότητες αν δεν εναρμονίζονται με τα ιερά κείμενα (Ευαγγέλια), όπως επίσης μπαίνει φρένο και στις οικονομικές δραστηριότητες. Ταυτόχρονα στο όνομα της θρησκείας διεξάγονται πόλεμοι (σταυροφορίες), καίγονται γυναίκες στην πυρά ως μάγισσες και αντιμετωπίζονται πολλές ψυχικές η νευρολογικές ασθένειες ως δαιμονισμοί. Κυριαρχεί το δόγμα πίστευε και μη ερεύνα. Από την άλλη δημιουργούνται τα πρώτα νοσοκομεία, φτωχοκομεία και κυριαρχεί η Χριστιανική φιλανθρωπία.

Αναγέννηση: Ακολουθεί η αναγέννηση όπου μέσω των Αράβων οι δυτικοί ξαναβρίσκουν το πνεύμα και την σκέψη των αρχαίων Ελλήνων (μεταφράζοντας τα αρχαία Ελληνικά κείμενα από τα αραβικά). Τρεις εφευρέσεις που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στο να βγει ο κόσμος από τον μεσαίωνα ήταν η πυξίδα (ναυσιπλοΐα - ταξίδια – ανακαλύψεις), η πυρίτιδα (τα όπλα εξασφάλισαν στους ευρωπαίους πολεμική ανωτερότητα), η τυπογραφία (η εκκλησία έχασε το μονοπώλιο της μετάδοσης της γνώσης) και αργότερα το τηλεσκόπιο (αστρονομία – φυσική). Οι ανθρωπιστές της αναγέννησης ανέπτυξαν καινούρια πίστη στον άνθρωπο και την αξία του. Εδώ ξεχωρίζουν αρνητικά- ο **Μακιαβέλι** με το πιο γνωστό του έργο «Ο Ηγεμών» όπου διατυπώνει ότι οι πολιτισμένοι άνθρωποι χαρακτηρίζονται ως επί το πλείστον από αδίστακτο εγωισμό. Το δίκαιο που επικρατεί είναι αυτό του νικητή και της άρχουσας τάξης, που μεταχειρίζεται οποιοδήποτε μέσο ηθικό η όχι για να παραμείνει στην εξουσία. Ο αμοραλισμός αυτός κατά τον οποίον όλα επιτρέπονται, η άρση κάθε ηθικού φραγμού, η μηχανορραφία και η δολοπλοκία μπορεί να χρησιμοποιηθούν και στην καθημερινότητα για την επίτευξη προσωπικών στόχων.

-Βιβλιογραφικές παραπομπές: A: 1, 2, 3, 8, 13, 14, 24, 32, 34, 50, 53. B: 5, 9. Γ: 14. E: 15, 16,

1.2.2. Διαφωτισμός

Ο Διαφωτισμός χαρακτηρίζεται από την άνοδο, πρόοδο και κυριαρχία της επιστήμης σε όλους τους τομείς. Εδώ μπήκαν οι βάσεις και τα θεμέλια του κινήματος του ανθρωπισμού.

Τόμας Χομπς: με τον "Λεβιάθαν" διερωτάται και περιγράφει την φυσική κατάσταση του ανθρώπου πριν τον πολιτισμό και τις μεγάλες κοινωνικές ομάδες. Η απάντηση που δίνει είναι άκρως απαισιόδοξη: Είναι όλοι εναντίον όλων και η ζωή είναι μοναχική, φτωχή, άσχημη, κτηνώδης και σύντομη, μέσα σε συνεχή φόβο και με τον συνεχή κίνδυνο βίαιου θανάτου. Με το κοινωνικό συμβόλαιο, μεταβιβάζουμε ορισμένα από τα φυσικά μας δικαιώματα σε μια απόλυτη

αρχή (έναν Λεβιάθαν) ο οποίος έχει απεριόριστες εξουσίες - ακόμα και λογοκρισία προκειμένου να προστατέψει τον λαό του. [A:3,7,]

Spinoza: Τα ανθρώπινα πάθη –η φιλοδοξία, ο ερωτικός πόθος –μας εμποδίζουν να φτάσουμε στην αληθινή ευτυχία και στην αρμονία. Αν όμως, αναγνωρίσουμε ότι όλα συμβαίνουν κατά ανάγκη, τότε μπορούμε να αντιληφθούμε (έστω και διαισθητικά) ότι η φύση είναι ένα σύνολο. Μπορούμε να βιώσουμε με κρυστάλλινη διαύγεια το γεγονός ότι όλα συνδέονται μεταξύ τους, ότι όλα είναι ένα. Ο σκοπός μας είναι να συλλάβουμε τα πάντα, όλα όσα υπάρχουν, ταυτόχρονα, μέσα σε μια στιγμή (subspecie aeternitatis: από την οπτική γωνία της αιωνιότητας). [A: 2, 3, 7, 24]

Hume: Η απάρνηση της ιδέας του εγώ είναι μεγάλης σημασίας. Ο σκεπτικισμός του βασίζεται εξολοκλήρου στην απόρριψη της αρχής της επαγωγής (που αποτελεί θεμέλιο για την επιστημονική μέθοδο). Επηρέασε την ηθική σε πολύ μεγάλο βαθμό με τις μεταηθικές του απόψεις: Δεν έχει την δυνατότητα ο λόγος να υψωθεί από το είναι στο δέον. Με άλλα λόγια άμα οι προκείμενες είναι στην οριστική και περιγραφικές (τι είναι) δεν μπορεί το συμπέρασμα να είναι στην προστακτική (στο τι πρέπει να είναι). Με δικά του λόγια: Ο λόγος μόνος δεν μπορεί να κινητοποιήσει την θέληση, παρά μόνο να είναι σκλάβος των συναισθημάτων. Οι ηθικές γνώμες δεν προέρχονται από τον λόγο, αλλά από ηθικά συναισθήματα αποδοχής ή απόρριψης που γίνονται αντιληπτά στην συνείδηση όταν προβληματιζόμαστε για το ποιόν ενός χαρακτήρα, η μιας πράξης (μεταηθικά ανήκει στους sentimentalist - πιστεύουν στην κυριαρχία των ηθικών συναισθημάτων και ότι αυτά υπαγορεύουν την ηθική μας συμπεριφορά). Αν και κάποιες αρετές και κακίες είναι φυσικές κάποιες άλλες συμπεριλαμβανομένης της δικαιοσύνης είναι επίπλαστες. [A: 2, 3, 7, 24,]

JohnLocke: Βασικά στοιχεία της ηθικής φιλοσοφίας του: TabulaRasa (Ο άνθρωπος γεννιέται σαν άγραφος πίνακας ούτε κακός ούτε καλός και στην συνέχεια πλάθεται ανάλογα με τις εμπειρίες του). Υπάρχουν κάποια βασικά ατομικά δικαιώματα που καμία κυβέρνηση έστω και δημοκρατικά εκλεγόμενη μπορεί να τα αμφισβητήσει. Αυτά είναι τα φυσικά του δικαιώματα για ζωή, ελευθερία και ιδιοκτησία. Είναι φυσικά επειδή είναι προ-πολιτικά (πριν από κυβερνήσεις και νόμους). Αυτά τα δικαιώματα είναι αναφαίρετα (unalienable) . Η ιδιωτική ιδιοκτησία μπορεί να αποκτηθεί και πριν από τις κυβερνήσεις με την εξής λογική ακολουθία: Ο κάθε άνθρωπος έχει ιδιοκτησία στο ίδιο του το άτομο. Η δουλειά από το σώμα του ο μόχθος της εργασίας του είναι και αυτά δική του ιδιοκτησία. Οπότε οτιδήποτε το οποίο είναι αζήτητο στην φύση ενωθεί με την εργασία του γίνεται αυτομάτως ιδιοκτησία του. Όσο αφορά την ιδιοκτησία γης ο Λοκ λέει ότι όση αζήτητη ποσότητα γης ένας περιφράσσει, καλλιεργεί, βελτιστοποιεί και μπορεί να χρησιμοποιήσει τα παραγόμενα της, τόση είναι και η ιδιοκτησία του. Η πολιτική εξουσία δεν είναι αποτέλεσμα Θείας επιταγής αλλά συμφωνίας ανθρώπων και σκοπό έχει να διασφαλίσει την ευτυχία του ατόμου. Σε περίπτωση που αποτύχει πρέπει να αντικατασταθεί. Πρέπει επίσης όπως ανέφερε μετά και ο Μοντεσκιέ να υπάρχει διαχωρισμός της νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής εξουσίας. Υποστήριζε επίσης την ελευθερία της γνώμης και την ανεκτικότητα προς τους διαφορετικούς τρόπος σκέψης. Επίσης προπαγάνδιζε την ισότητα των δύο φύλων. Επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την Γαλλική επανάσταση και την ανακήρυξη της Αμερικανικής ανεξαρτησίας, όπως επίσης και το κίνημα του ανθρωπισμού.

- Βιβλιογραφικές παραπομπές: A: 2, 3, 7, 13, 19, 23, 32, 33, 50, 53. B: 5, 8, 9. Γ: 14. E: 3, 6, 14, 15, 16, 24, 25.

1.2.3. Νεότερες εως και σύγχρονες απόψεις:

EmanuelKant: Εδώ εισαγόμαστε στην δεοντολογία που εξασκείται μέσω της κατηγορικής προσταγής. Αν είσαι καλός με τον αδελφό σου επειδή τον αγαπάς, δεν έχει καμία ηθική αξία. Ηθική αξία έχει μια πράξη μόνο διότι την επιβάλλει ο ηθικός νόμος. Η κατηγορική προσταγή: Να

ενεργείς μόνο σύμφωνα με την αρχή εκείνη την οποία ταυτόχρονα να εύχεσαι να γίνει οικουμενικός νόμος. Αν ο κανόνας ή η αρχή σου μπορούσαν να ακολουθηθούν με συνέπεια από τους πάντες, τότε δεν διατρέχεις κίνδυνο να κάνεις κάτι λάθος. Να δρας ηθικά σημαίνει να δρας από καθήκον. Οι συνέπειες μίας πράξης είναι άσχετες. Μόνο το κίνητρο μετράει. Όλες οι ηθικές έννοιες έχουν την έδρα και την καταγωγή τους εξολοκλήρου a priori στη διάνοια. Είναι ηθικά αναγκαίο να δεχθούμε τον Θεό. Να αντιμετωπίζεις πάντοτε τους άλλους ανθρώπους ως σκοπούς καθαυτούς και όχι σαν μέσα για την επίτευξη άλλων σκοπών. Η κριτική της δεοντολογίας του Καντ βασίζεται στη αδυναμία της να αντιμετωπίσει ακραίες περιστάσεις. Για παράδειγμα αν κάποιος βρίσκεται μπροστά μου με οπλοπολυβόλο έτοιμος να σκοτώσει δεκάδες ανθρώπους και εγώ έχω την ευκαιρία να τον σκοτώσω και να τους σώσω κάτι τέτοιο θα ήταν ανήθικο γιατί θα τον μεταχειριζόμουν ως μέσο και όχι ως σκοπό. Στις τελεολογικές θεωρίες βέβαια π.χ. ωφελιμισμός αυτό θα ήταν ηθικά επιτρεπτό και αναγκαίο.[A: 2, 3, 7]

Schopenhauer. Η αρετή δεν μπορεί να διδαχθεί, τουλάχιστον περισσότερο από ότι μπορεί η διάνοια. Είναι σαν να περιμένουμε επειδή έχουμε ένα ηθικό σύστημα να παράγουμε ενάρετους και ευγενείς ανθρώπους όσο θα περιμέναμε ότι η αισθητική θα δημιουργούσε ποιητές, γλύπτες, μουσικούς κλπ.[A: 2, 3.]

Nietzsche: Ήταν αντίπαλος του ορθολογισμού. Τα ανθρώπινα ένστικτα η αγάπη, ο αισθησιασμός, η έκσταση, το διονυσιακό στοιχείο αυτά ήταν για αυτόν οι νέες αξίες. Πίστευε στην ρήξη κάθε είδους αξίας που υποτάσσει την ζωή σε νόρμες. Αντικατάσταση της Χριστιανικής ηθικής του δούλου με μια αριστοκρατική ηθική. Ηθικότητα είναι η ιδιοσυγκρασία των παρακμασμένων που έχουν την κρυφή επιθυμία να εκδικηθούν τη ζωή (Ιδέ ο Άνθρωπος). Ήτανε σταυροφόρος εναντίον όλων των παραδοσιακών εννοιών της φιλοσοφίας όπως η συνείδηση, η γνώση, η αλήθεια και η ελευθερία της βούλησης θεωρώντας τις επινοήσεις της ηθικής συνείδησης, και στη θέση τους προκρίνει τη θέληση για δύναμη, κινούσα αρχή όλων των έμβιων όντων. Δύναμη εδώ δεν σημαίνει ωμή βία ή κυριαρχία επί των άλλων, αλλά μάλλον κάτι σαν αφοβία. Τέτοια δύναμη είναι η αυτοαρμονία, η αυτοκυριαρχία και η αυτοπραγμάτωση. Στον υπεράνθρωπο γράφει πως δεν είμαστε κύριοι του εαυτού μας, υποκινούμεθα κυρίως από τον φόβο, την συνήθεια, την προκατάληψη τη μνησικακία και ότι άλλο συνθέτει τη «νοοτροπία του δούλου». Έτσι καταντάμε οκνηροί και περίφοβοι απέναντι στις προκλήσεις και τις περιπέτειες της ζωής αναίσθητοι στους παλμούς της εσωτερικής μας συνείδησης. Ο ελευθερόφρων άνθρωπος (υπερ-άνθρωπος) διάγει βίο χωρίς μνησικακία, ελέγχοντας τα πάθη του και παροχετεύοντας την θέληση του, δημιουργεί τέχνη και φιλοσοφία, καταφάσκοντας τη ζωή και τη χαρά και όλα τα ωραία πράγματα. Είναι ένας δημιουργός νέων αξιών στον κόσμο, ένα πραγματικά ελεύθερο ον. Στην φιλοσοφία του για την αιώνια επιστροφή μας παροτρύνει να αναλογιστούμε τι θα σήμαινε να πρέπει να ζήσουμε την ζωή μας από την αρχή με την κάθε της λεπτομέρεια ξανά και ξανά σε άπειρες επαναλήψεις. Εάν η ιδέα μας είναι ανυπόφορη τότε έχουμε την νοοτροπία του δούλου. Εάν όμως τίποτα δεν λαχταράμε περισσότερο τότε συγχαρητήρια. Έχουμε γίνει ελευθερόφρονες άνθρωποι.[A: 2, 3, 7, 20, 21, 22, 23, 24]

Ωφελιμισμός: Τζέρεμι Μπένθαμ: Η μέγιστη δυνατή ευδαιμονία για τον μέγιστο δυνατό αριθμό ατόμων πρέπει να αποτελεί θεμέλιο της ηθικής και της νομοθεσίας. Οι πράξεις δεν μπορούν να κριθούν ξέχωρα από τις περιστάσεις και τις συνέπειες τους. Αναπτύχθηκε περαιτέρω από τον **Τζων Στιούαρτ Μίλλ**. Η πίεση της κοινής γνώμης αποτελεί τον μεγαλύτερο κίνδυνο για την καταπίεση της ατομικής ελευθερίας στις σύγχρονες δημοκρατίες. Εκθείασε τα πλεονεκτήματα μιας πλουραλιστικής κοινωνίας. Αποτέλεσε την βάση της δημιουργίας του σύγχρονου φιλελευθερισμού. Στήριξε την ισότητα των δύο φύλων. [A: 2,3,7.] Δυο βασικές κριτικές του ωφελιμισμού είναι ότι δεν προστατεύει τα δικαιώματα των μειονοτήτων (εάν άρεσε σε όλους να βασανίζουν μειονότητες π.χ. τους Χριστιανούς στο Κολοσσαίο, η συνολική χαρά όλων των θεατών, πλην τον πόνο των Χριστιανών, θα εξακολουθούσε να είναι θετική άρα είναι μια ηθική πράξη). Το δεύτερο παράδειγμα είναι το εξής: ένας οδηγός λεωφορείου γεμάτου με παιδάκια σταματά σε ένα κατηφορικό δρόμο και κατεβαίνει για να αγοράσει παγωτό. Στο μεταξύ το χειρόφρενο λύνεται και το λεωφορείο κατευθύνεται στην πολυσύχναστη διασταύρωση. Ο Κώστας

που βλέπει όλο το σκηνικό τρέχει μπαίνει μέσα στο λεωφορείο αλλά δεν τα καταφέρνει να το σταματήσει τρακάρει με άλλα αυτοκίνητα και στρίβοντας απότομα το τιμόνι για να αποφύγει ένα εμπόδιο ρίχνει το λεωφορείο στην λίμνη και πνίγονται όλα τα παιδιά. Η ζημιά θα ήταν πολύ μικρότερη αν δεν έκανε απολύτως τίποτα: σύμφωνα με τον ωφελιμισμό είναι ένοχος, ενώ σύμφωνα με τον δεοντολογισμό αθώος.

JohnRaoul: 1) Η θεωρία της δικαιοσύνης: Πίστευε πως η δικαιοσύνη ήταν η ανώτερη αξία. Το κάθε άτομο δικαιούται την πιο εκτεταμένη βασική ελευθερία που είναι συμβατή με αντίστοιχες ελευθερίες των άλλων.2) Η αρχή της διαφοράς (differenceprinciple): διαφορές στην κατανομή των αγαθών επιτρέπονται μόνο αν είναι προς όφελος και των λιγότερο ωφελημένων. Το πέπλο της άγνοιας (veil of ignorance): Η αρχική θέση: απόλυτη άγνοια της φυλής, της θρησκείας, του κοινωνικού στάτους, της περιουσίας, των ικανοτήτων, της εξυπνάδας σου και προαποφασίζεις πως θα ήθελες να είναι η κοινωνία δομημένη στην οποία θα υπάρξεις. Εδώ όμως πρέπει,άσχετα με την φιλοσοφία του Raoul,να περιγραφεί το πρόβλημα της σύγκρουσης των αξιών.Π.χ. αν η δικαιοσύνη είναι η ανώτερη αξία, ανώτερη και από την αγάπη η την φιλία, οδηγούμαστε σε κάποια παράδοξα. Η αγάπη της μητέρας για το παιδί της για παράδειγμα μετατρέπεται σε μια άδικη και ρατσιστική συμπεριφορά. Από όλα τα παιδιά ξεχωρίζει το δικό της και σπαταλά όλους τους πόρους και την ενέργεια και τον χρόνο της σε αυτό αντί να ήταν συνεπείς με την έννοια της δικαιοσύνης και να φέρεται σε όλα τα παιδιά ακριβώς το ίδιο. Παρόμοια φαινόμενα έχουμε όταν συγκρούονται και οι άλλες αξίες μεταξύ τους π.χ. η φιλία με την αλήθεια με τη δικαιοσύνη με την πατριδα η και οποιεσδήποτε άλλες πεποιθήσεις φορτωμένες με ηθικό νόημα.

-Βιβλιογραφικές παραπομπές: A: 2, 3, 7, 13, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 32, 33, 34. B: 5, 8, 9. Γ: 8, 9, 10, 13, 14. E: 3, 12, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 24, 25.

1.3. Ψυχολογία

1.3.1. Η θεωρία του ψυχολογικού εγωισμού

Οι άνθρωποι κινητοποιούνται πάντα και μόνο από το δικό τους προσωπικό συμφέρον. Όταν βοηθούν άλλους το κάνουν επειδή έχουν άμεσες αμοιβές όπως προσωπική ικανοποίηση και αυτοεκτίμηση ή προσδοκούν αμοιβές αργότερα, όπως, επιστροφή της χάρης, απόκτηση φήμης και σεβασμού από τους άλλους, φιλία η αγάπη (ερωτική),ή απόκτηση τέλος μιας αύρας γενναιοδωρίας και στάτους. Βασικός εκπρόσωπος είναι ο Μάντεβιλ με το έργο του «Ο μύθος των μελισσών».Η βασική κριτική εναντίον του είναι ότι η θεωρία του δεν μπορεί να διαψευσθεί. Ότι δεδομένα και να παρουσιάσεις μπορεί να τα γυρίσει υπέρ του. Η θεωρία αυτή όμως δεσπάζει στην οικονομική επιστήμη και κυρίως στα σύγχρονα, τα τελευταία 10 χρόνια, οικονομικά της ευτυχίας.Άλλη σύμφωνη με αυτόν θεωρία από τον αρχαίο ελληνισμό,είναι ο ευδαιμονισμός που σύμφωνα με αυτόν ευτυχισμένη και ηθικά ολοκληρωμένη ζωή είναι το ένα και το αυτό. (B 42,4,)

1.3.2. Ο κεντρικός ρόλος της «empathy» (ενσυναίσθησης) στην ανθρωπιστική – αλτρουιστική συμπεριφορά

Σύμφωνα με την θεωρία της συγχώνευσης των δυο, η ενσυναίσθηση αυξάνεται όταν τα υποκείμενα νιώθουν να γίνονται ένα,ο ένας με τον άλλο. Συνεπώς η αλτρουιστική βοήθεια που απορρέει από την εν συναίσθηση,μια και κάνω τις επιθυμίες σου επιθυμίες μου, απορρέει από το γεγονός ότι νιώθω την ικανοποίηση που νιώθεις εσύ όταν σε βοηθάω και την ανακούφιση από την μείωση του πόνου και του μαρτυρίου σου.

Ορισμός – ανάλυση τηςενσυναίσθησης: αποτελείται από τρία κυρίως στοιχεία:

- 1)κατανόηση της διανοητικής κατάστασης του άλλου (του τρόπου δηλαδή που σκέφτεται και που βλέπει τον κόσμο).
- 2)κατανόηση του τι αισθάνεται και για ποιους λόγους (μπαίνω στην θέση του και αισθάνομαι το ίδιο).

3)τα δυο πιο πάνω να με νοιάζουν, να μετράνε για μένα και να νιώθω την ανάγκη να κάνω κάτι για να τον βοηθήσω.

Σε μελέτες που γίνανε σε διευθυντικά στελέχη εταιριών βρέθηκε πως δεν έχουν όλοι και τα τρία αυτά συστατικά στον ίδιο βαθμό και ότι οι καλύτεροι ηγέτες(managers) τα διέθεταν και τα τρία σε πολύ μεγάλο βαθμό. Οι άνθρωποι διαφέρουν στα επίπεδα εν συναίσθησης τους (κανονική κατανομή gauss) αλλά και στον βαθμό που κατέχουν το κάθε συστατικό. Άτομα με υψηλή ενσυναίσθηση είναι πιο κοινωνικά και οι άλλοι τα βρίσκουν πιο συμπαθητικά.Ακόμα και βρέφη την κατέχουν (την ενσυναίσθηση) αφού το κλάμα από διπλανές κοιτίδες,τους είναι δυσάρεστο και ξεκινούν και αυτά να κλαίνε. Από μελέτες σε ζώα (πρωτεύοντα αλλά και όλα τα θηλαστικά) βρέθηκε ότι διαθέτουν και αυτά κάποιου βαθμού ενσυναίσθησης και συμπόνιας για τα άλλα ζώα του είδους τους.Η πρώτη ενσυναισθησιακή ορμή είναι του να ανήκεις πραγματικά κάπου.Αρχικά η ενσυναίσθηση περιοριζόταν στους δεσμούς αίματος, μετά στην φυλή(tribe) μετά στους ομόθρησκους μας. Μετά την βιομηχανική επανάσταση οι αγορές δημιούργησαν την έννοια του έθνους που δρούσε ως ενσυναισθηματικός μαγνήτης (πατριωτισμός).Μπορούμε άραγε από εκεί να αγκαλιάσουμε όλη την ανθρωπότητα; η ακόμη και όλη την βιόσφαιρα; (the expandingcircle, PeterSinger)Για να κατανοήσουμε την τεράστια σημασία της ενσυναίσθησης ας δούμε μια παθολογική κατάσταση που ένα από τα στοιχεία της λείπει. Αναφέρομαι στο στοιχείο του: ο πόνος του άλλου να είναι σημαντικός, να <<μετράει>> για εμένα.Αυτή η παθολογική κατάσταση είναι γνωστή ως **ψυχοπάθεια**.

Ψυχοπάθεια: Οι πάσχοντες αποτελούν λιγότερο από το 1% του πληθυσμού μας,αλλά τα εγκλήματα τους και το μαρτύριο και ο πόνος που προκαλούν στον κόσμο, είναι απολύτως δυσανάλογος και μέχρι στιγμής δεν υπάρχει δυνατότητα θεραπείας.Πρόκειται για έξυπνους (μέσο iq υψηλότερο), ευχάριστους, ακόμα και φαινομενικά καλούς και ευγενικούς ανθρώπους, που εύκολα σε χειρίζονται(manipulative) και σε εκμεταλλεύονται. Είναι επίσης εγωκεντρικοί με αισθήματα μεγαλείου και παρορμητικοί. Έχουν αυξημένη ουδό στον πόνο και μειωμένο μεταβολισμό στον προμετωπιαίο φλοιό του εγκεφάλου. *Υπόθεση TedBandy:* Εμφανίστηκε, έξυπνος νεαρός, φοιτητής ψυχολογίας, κοινωνικός και πολύ δημοφιλής. Έγινε εθελοντής σε γραμμή ψυχολογικής υποστήριξης από τηλεφώνου όπου επέμενε να συναντήσει τις ανυποψίαστες γυναίκες που ζητούσαν τηλεφωνική καθοδήγηση. Κατηγορήθηκε για πάνω από 30 βιασμούς και βασανισμούς μέχρι θανάτου νεαρών γυναικών και απόρησε όταν τον ανακάλυψαν για όλη την φασαρία που δημιουργήθηκε, λέγοντας «I mean,therearesomanypeople». Σε συνεντεύξεις που γίνανε στους ψυχοπαθείς στην φυλακή για το κατά πόσο ένοιωθαν κάτι όταν βασάνιζαν αποτρόπαια και μέχρι θανάτου τα θύματα τους, απαντούσαν αρνητικά «μα δεν ήμουν εγώ που βλαπτόταν».

Αυτισμός:Στο άλλο άκρο της βρίσκεται ίσως οαυτισμός. Εδώ έχουμε αδυναμία κατανόησης της συναισθηματικής και νοητικής κατάστασης του άλλου που οδηγεί σε μπέρδεμα και κοινωνική απόσυρση. Το τρίτο στοιχείο της ενσυναίσθησης παραμένει και έτσι δεν είναι επιθετικοί και νοιάζονται να βοηθήσουν τους άλλους.

Τι διαβρώνει την ενσυναίσθηση; Τι μπορεί να μας κάνει να φερθούμε σαν ψυχοπαθείς;

TheMilgramexperiment:Σε αυτό το διάσημο πείραμα λέγανε στους εθελοντές ότι θα συμμετέχουν σε ένα πείραμα για την μνήμη και ότι τυχαία επιλεχθήκανε στην θέση του εξεταστή ενώ ο άλλος εθελοντής (που στην πραγματικότητα ήταν μέσα στο σχέδιο ειδικά εκπαιδευμένος) θα έκανε το τεστ. Αν έκανε λάθη ένα μικρό ηλεκτροσόκ θα μεταδιδόταν με το πάτημα ενός κουμπιού από τον εθελοντή εξεταστή στον άλλο εθελοντή- μαϊμού (confederate).Κατά την διάρκεια του πειράματος ένα πρόσωπο κύρους με άσπρη ποδιά έδινε οδηγίες στον εθελοντή εξεταστή. Στην αρχή του έλεγε να κάνει στον εξεταζόμενο –ηθοποιό μικρά ηλεκτροσόκ με βαθμιαία όμως αυξανόμενη ένταση μέχρι στο τέλος φονική ένταση.Οι περισσότεροι συμμορφωνόντουσαν με την εξουσία (άσπρη ρόμπα και πανεπιστημιακό εργαστήριο) και συνέχιζαν τα ηλεκτροσόκ μέχρι θανάτου.Τα άτομα αυτά δεν ήταν ειδικής κατηγορίας (το πείραμα αναπαράχθηκε και σε άλλα

πανεπιστήμια) και ούτε μπορούμε να συμπεράνουμε πως οι άνθρωποι είναι γενικά σαδιστές μια και οι εθελοντές ένοιωθαν εξαιρετικά άβολα δυσανασχετούσαν και βρισκότουσαν κάτω από απίστευτο στρες καθώς επέβαλλαν τις τιμωρίες ηλεκτροσόκ στους συνανθρώπους τους. Μετά από επαναλαμβανόμενα πειράματα με κάθε φορά τροποποιημένες συνθήκες βγήκαν τα κάτωθι συμπεράσματα: *Οι εθελοντές – εξεταστές δεν θα συνέχιζαν τα ηλεκτροσόκ μέχρι την θανατηφόρα ένταση αν:*1) μειωνόταν η αίσθηση της αυθεντίας της εξουσίας. Αν ο επιβλέπων ήταν κανονικά ντυμένος, χωρίς ψύχραιμη φωνή, μπερδεμένος ή αν το πείραμα διεξαγόταν σε μη πανεπιστημιακό κτήριο (Yale). Αν ο επιβλέπων δεν ακουμπούσε τον εθελοντή ή ακόμα αν δεν ήταν στο ίδιο δωμάτιο και του έδινε οδηγίες δια τηλεφώνου .2) Αν κάποιος άλλος επαναστατούσε (που ήταν στην ίδια θέση με τον εθελοντή σε προηγούμενη παρτίδα ή παράλληλα με οπτική όμως επαφή). 3) Αν μπορούσε να ελέγξει μόνος του τα επίπεδα του ηλεκτροσόκ.

Με αυτό το πείραμα και με άλλα παρόμοια ο Paul Bloom καθηγητής ψυχολογίας στο πανεπιστήμιο του Yale κατέληξε ότι οι δυνάμεις για να μειώσεις την ενσυναίσθηση και να βλάψεις άλλους (οι δυνάμεις για το κακό) είναι:1) Να χάσεις τον εαυτό σου (μέσα σε πλήθη όπου η ευθύνη διαχέεται, να υπακούς σε επιταγές εξουσίας, να βαφτίζεις ή να βάλεις μάσκα (warrituals). Έτσι δεν είσαι εσύ πια και δεν έχεις την ευθύνη. 2) Να κάνεις τον άλλο υπάνθρωπο (θα υπάρχει μεγαλύτερη ψυχολογική απόσταση, να μην τους θεωρείς ίσους ούτε καν ανθρώπους, να χρησιμοποιείς την γλώσσα για περιγραφές όπως κατσαρίδα, εξολόθρευση, αλλά και να επιστρατεύεις το χιούμορ εναντίον τους).

Αντίθετα, οι δυνάμεις για το καλό, για να αυξηθεί η εν συναίσθηση είναι:

1) Επαφή και αλληλεξάρτηση (οπότε είσαι σε μικρότερη ψυχολογική απόσταση και σε συμφέρει (έστω και καθαρά οικονομικά) να είναι καλά ο άλλος).

2) Κοινός στόχος (πχ. USA army)

3) Αν πάρεις την προοπτική του άλλου, αν μπεις στην θέση του (Ελληνικές τραγωδίες, νουβέλες, ιστορίες προφορικές) αμέσως τον συμπαθείς και αυτόν αλλά και τους άλλους ομοίους του. [A: 42, 12, 10, 9.]

1.3.3.Θεωρία του «in-group/out-group»

Είναι φανερό πως δεν νοιαζόμαστε για όλους το ίδιο. Χωρίζουμε ενστικτωδώς τους άλλους σε ομάδες. Πχ. Συγγενείς, φίλοι, συνάδελφοι, συμπατριώτες, νέους, γέρους, άσπρους, μαύρους, Ασιάτες, φοιτητές του μεταπτυχιακού κλπ. Απ' την στιγμή που κάνουμε αυτήν την κατηγοριοποίηση αυτομάτως τα άτομα κάθε ομάδας έχουν για μας διαφορετική σημασία και διαφορετική αξία.

Roberts Kavestudy: Σε μια καλοκαιρινή κατασκήνωση με αγόρια ηλικίας 11 έως 12 χρονών, μεσο-ανωτέρου οικονομικού επιπέδου και χωρίς εθνικές ή ρατσιστικές διαφορές διεξάχθηκε ένα πείραμα. Ο Shariff υπεύθυνος του πειράματος τους χώρισε εντελώς τυχαία σε δυο ισάριθμες ομάδες. Την κάθε ομάδα την έβαλε σε ξεχωριστούς θαλάμους με δικούς της αρχηγούς και τους είπε να δώσουν οι ίδιοι στις ομάδες τους από ένα όνομα. Τα ονόματα που επιλέχθηκαν ήταν οι <<eagles>> και οι <<rattlers>>. Στην συνέχεια κατά την διάρκεια του καλοκαιριού παρατηρήθηκε να διαμορφώνονται δυο διαφορετικές κουλτούρες με πολύ ξεχωριστά χαρακτηριστικά, ανάλογα με την ομάδα που ανήκανε, ενώ δεν αργήσανε να φανούν και οι πρώτες φιλονικίες και καυγάδες μεταξύ τους. Αναπτυχθήκανε επίσης και αρνητικά στερεότυπα για την αντίπαλη ομάδα. (π.χ. οι eagles θεωρούσανε τον εαυτό τους καθαρούς και έξυπνους ενώ τους άλλους βρωμιάρηδες ενώ οι rattlers θεωρούσαν τους eagles μαμμόθρεφτους και <<φλώρους>>. Προφανώς η ομάδα που ανήκε ο καθένας ήταν εξαιρετικά σημαντική για αυτόν και για την αυτοεκτίμηση του. Στην συνέχεια ο Shariff προσπάθησε να τους επανενώσει με διάφορους τρόπους (ειρηνευτικές συνομιλίες, ατομικά αθλήματα, κοινά γεύματα, ένα ιερέα να τους μιλήσει..) όμως όλα αποτύχανε παταγωδώς και παραλίγο να τελειώσει το πείραμα βιαίως (με άγριους καυγάδες μεταξύ των δυο ομάδων). Όταν όμως τους είπαν πως το νερό στην κατασκήνωση τελειώνει και θα πρέπει να υπερασπιστούν την κατασκήνωση μοιραζόμενοι ένα κοινό στόχο (να φτιάξουν αγωγό νερού από αλλού και να τον οδηγήσουν μέχρι την κατασκήνωση) μόνο τότε συμφιλιώθηκαν. Ο

Paul Bloom χαριτολογώντας είπε πως το μόνο που θα ενώσει όλη την ανθρωπότητα είναι μια εξωγήινη επίθεση!

Ο *Tarchfellow* ανεξάρτητα πειράματα με ενήλικες αναρωτήθηκε τι χρειάζεται, ποιό είναι το ελάχιστο ζητούμενο για να χωρίσεις ένα ομογενή πληθυσμό σε δυο ομάδες που να έχουν για τα μέλη τους σημαντικά διαφορετική αξία. Μετά από πολλά πειράματα κατέληξε πως δεν χρειαζόταν σχεδόν τίποτα. Ακόμα και το στρίψιμο ενός νομίσματος ήταν ικανό να διαμορφώσει δυο ομάδες οι οποίες ενώ ήξεραν την διαδικασία διαλογής και πάλι η ομάδα στην οποία άνηκαν έστω και τελείως αυθαίρετα <<μετρούσε>> περισσότερο για αυτούς από την άλλη ομάδα.

1.3.4. Περιστασιακοί παράγοντες

α) Το *"bystandereffect"* : Σε μια κατάσταση που κάποιος χρειάζεται επείγοντως βοήθεια όσο περισσότεροι είναι εκεί γύρω τόσο λιγότερο πιθανόν είναι να βοηθηθεί . Όλοι περιμένουν κάποιον άλλο να τον βοηθήσει, η ευθύνη διαχέεται, φόβος στην κριτική από τους άλλους κλπ.

β) Όσο πιο πολλοί είναι αυτοί που χρειάζονται βοήθεια τόσο μειώνεται το κίνητρο για αλtruιστική συμπεριφορά. Για να αντιμετωπίσουν αυτό το παράδοξο οι ανθρωπιστικές οργανώσεις δείχνουν μεμονωμένα περιστατικά (π.χ. η μικρή Μαρία) παρά στατιστικές οι αριθμούς περιπτώσεων.

γ) Το πόσο μικρό είναι το κόστος για βοήθεια (σε χρόνο, προσπάθεια η ακόμα και προσωπικό ρίσκο). Όσο μικρότερο τόσο αυξάνεται η πιθανότητα για βοήθεια και

δ) Το πόσο μεγάλη θα είναι η αμοιβή (οποιαδήποτε μορφή και αν έχει).

1.3.5. Ατομικοί παράγοντες

Η πιθανότητα όμως για ανθρωπιστική συμπεριφορά εξαρτάται και από:

Ο τρόπος σκέψης των ηθικών διλημάτων. Τον τρόπο δηλαδή με τον οποίο κάποιος προσπαθεί να ξεχωρίσει το λάθος από το σωστό σε μια προσωπική κατάσταση με την βοήθεια της λογικής. Οι ηθικές κρίσεις ξεχωρίζουν από όλες τις υπόλοιπες μορφές κρίσεων. Ενεργοποιούν μια ειδική ψυχολογική κατάσταση που μας κάνει να θεωρούμε την ηθική μας κρίση οικουμενική (universal) και αυτοί που την παραβιάζουν (αυτοί που κρίνονται) νιώθουμε ότι θα πρέπει να τιμωρηθούν. Επιπρόσθετα νιώθουμε ένα όμορφο συναίσθημα ανωτερότητας και τάσης να επιστρατεύσουμε και άλλους για τον σκοπό μας. Ηθικές κρίσεις μπορούν να θεωρηθούν όλες οι κρίσεις που τα αποτελέσματα της συμπεριφοράς μας αφορούν ή επηρεάζουν άλλους. Τα ίδια πράγματα μπορούμε να τα βλέπουμε με ηθική σκοπιά ή όχι ανάλογα με τα πιστεύω μας. Πχ: Το κάπνισμα σε κλειστούς δημόσιους χώρους παλιά θεωρείτο αποδεκτό, μετά όμως από την ανακάλυψη των επιπτώσεων στην υγεία των παθητικών καπνιστών, τουλάχιστον στις 'πολιτισμένες' χώρες θεωρείται ανήθικο. Άλλες συμπεριφορές από-ηθικοποιήθηκαν όπως το διαζύγιο, το να είσαι εργαζόμενη μητέρα, η ομοφυλοφιλία ή ο τρόπος που βλέπουμε κάποια άτομα πχ: οι αλήτες έγιναν άστεγοι, οι ναρκομανείς τώρα παρουσιάζονται ως ασθενείς κλπ. Ο τρόπος αυτός σκέψης καθορίζεται και από το στάδιο ηθικής ανάπτυξης που βρίσκεται κάποιος. Άλλοι ατομικοί παράγοντες είναι η εκπαίδευση και η μάθηση που έχεις για την αξία του να βοηθάς στην παιδική ηλικία, από το γονικό περιβάλλον, ο πολιτισμός και η κουλτούρα που ανήκεις, η θρησκεία σου, οι αξίες σου. Επίσης η διάθεση παίζει ρόλο. Όσο πιο χαρούμενος αισθάνεσαι τόσο πιο εύκολα βοηθάς τους άλλους. Το ίδιο συμβαίνει με το αν νιώθεις εκείνη την ώρα ενοχές για κάτι άσχετο. Η προσωπικότητα σου επίσης παίζει ρόλο (agreeableness).

1.3.6. Θεωρίες ηθικής ανάπτυξης:

α) Σύμφωνα με την θεωρία του Lawrence Kohlberg περνάμε από τρία βασικά στάδια ηθικής ανάπτυξης που το καθένα χωρίζεται σε δυο υποστάδια. Ο καθένας φτάνει σε διαφορετικό στάδιο ανάπτυξης, το ίδιο και οι κοινωνίες:

1) Προ-συμβατικό:

- Οι άνθρωποι, συχνότερα τα παιδιά, αποφεύγουν ορισμένες συμπεριφορές από τον φόβο της τιμωρίας και όχι επειδή τις θεωρούν λάθος.

- Βασίζουν την συμπεριφορά τους ανάλογα των αμοιβών και του τι τους εξυπηρετεί καλύτερα.

2) Συμβατικό:

- Διαπροσωπικές σχέσεις (προσπαθείς να συμβιβαστείς με αυτό που θεωρείται ηθικό από την κοινωνία και να εκλαμβάνεσαι από τους άλλους σαν καλό άτομο)

- Τώρα βλέπεις την κοινωνία ως σύνολο, υπακούς τους νόμους και σέβεσαι την ιεραρχία.

3) Μετα-συμβατικό:

- Κοινωνικό συμβόλαιο και ατομικά δικαιώματα (αποκτάς διάφορες απόψεις περί ηθικής ίσως και διαφορετικές από τους άλλους και νιώθεις ότι οι νόμοι και οι κανόνες θα πρέπει να είναι συμφωνημένοι).

- Εδώ αποκτάς τις καθαρά δικές σου απόψεις για τις ηθικές αρχές και τις θεωρείς σωστές άσχετα με το τι οι νόμοι της κοινωνίας υπαγορεύουν (μπορεί να οδηγήσει στην λεγόμενη Civil disobedience)

β) Σύμφωνα με την θεωρία του Jean Piaget:

1) Η ετερόνομη φάση: Πιο κοινή στα παιδιά χαρακτηρίζεται από την ιδέα ότι οι κανόνες έρχονται από πρόσωπα εξουσίας όπως γονείς, δάσκαλοι, αστυνομία, Θεός και ότι είναι σταθερό και παντοτινό. Επίσης υπάρχει η πεποίθηση ότι η «άτακτη» συμπεριφορά πρέπει πάντα να τιμωρείται.

2) Η αυτόνομη φάση: Εδώ οι προθέσεις των πράξεων γίνονται αντιληπτές και θεωρούνται σημαντικότερες από τις συνέπειες των πράξεων. Επίσης οι κανόνες μπορούν να παραβιάζονται κάτω από ορισμένες συνθήκες.

γ) Η θεωρία του Jonathan Haidt: Δεν ανήκει στους ορθολογικούς αλλά στους διαισθητικούς (intuitionist). Πιστεύει ότι ξαφνικά παρουσιάζεται στην συνείδηση μας μια ηθική κρίση που περιλαμβάνει και ηθικά συναισθήματα και σημασία (αίτιο για δράση) χωρίς επίγνωση του να έχει περάσει από σκαλιά λογικής επεξεργασίας. Μετά από αυτό χρησιμοποιείς λογικούς συλλογισμούς εκ των υστέρων για να αιτιολογήσεις την απόφαση σου. Για να το αποδείξει αυτό προσφέρει μερικά ενδιαφέροντα-προκλητικά πειράματα σκέψης:

1) Ένας αδελφός και μια αδελφή σε μια εκδρομή αποφασίζουν πως θα είχε ενδιαφέρον να κάνουν έρωτα. Η αδελφή έπαιρνε αντισυλληπτικά αλλά και ο αδελφός χρησιμοποίησε προφυλακτικό έτσι για πλήρη σιγουριά.

2) Χρησιμοποίηση σημαίας για να καθαρίσουμε την τουαλέτα.

3) Σκοτώνεται το κατοικίδιο μιας οικογένειας από αυτοκίνητο και η οικογένεια αποφασίζει να το ψήσει για δείπνο .κ.α.

Σε όλες τις περιπτώσεις νιώθουμε ξεκάθαρα ότι είναι λάθος αυτό που γίνεται αλλά δεν έχουμε λογικά επιχειρήματα να το στηρίξουμε (π.χ. δεν βλέπεται κανένας). Βλέπουμε ξεκάθαρα την ομοιότητα των απόψεων του με τους Hume και Schopenhauer. [A: 6,15,16,17,24,30,42, B:1, 6.]

1.3.7. Η ψυχολογία των taboo

Ο ψυχολόγος Philip Tetlock έδειξε πως τα taboo είναι η πεποίθηση ότι κάποιες σκέψεις είναι αμαρτωλές και μόνο να τις σκεφτείς (απαγορευμένες). Μπαίνουν σε λειτουργία όταν επιχειρούνται παραβιάσεις των αξιών της κοινότητας (ή γενικότερα εκείνων των ανθρωπίνων σχέσεων που θεωρούνται ιερές) ή της εξουσίας (authority). πχ. Δημοπρασία παιδιών για υιοθεσία, δικαίωμα των ατόμων να πουλάνε τα όργανα τους, ή χειρότερα να νοικιάσεις την γυναίκα σου ή να πουλήσεις το παιδί σου. Εδώ οι άνθρωποι δεν νιώθουν απλά ένα αίσθημα ότι κάτι είναι λάθος αλλά νιώθουν βαθιά προσωπική προσβολή και θυμό. Απλά μην τολμήσεις να πας εκεί. Τα taboo όταν επεκτείνονται σε πολιτικά κόμματα ή θρησκευτικές πεποιθήσεις ή άλλες σχολές σκέψης

κάνουν πολύ δύσκολη την επικοινωνία ανθρώπων που ανήκουν σε διαφορετικούς τρόπους σκέψης και ομάδες και παρεμβάλλονται στην προσπάθεια να βρεθεί κοινό έδαφος.[A: 16. Δ: 4.]

1.3.8. Άλλοι παράγοντες

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης με τις εικόνες καταστροφής ή λοιμού που δείχνουν ευαισθητοποιούν και κινητοποιούν τους ανθρώπους για δράση. Ακόμα και τα videogames μπορεί να αυξήσουν ή να μειώσουν μια προ υπάρχουσα επιθετική ή συνεργατική συμπεριφορά. Άλλοι παράγοντες είναι ότι σε μερικές περιπτώσεις βοηθώντας τον άλλο ταυτόχρονα βοηθάς και τον εαυτό σου ή απλά μπορεί να βοηθάς (πχ. δωρεές) για να δώσεις το δίκαιο σου μερίδιο, για να ακολουθήσεις τους άλλους (keepurwithothers) για να συμβιβαστείς (conforming), παρακινούμενος από αισθήματα ανωτερότητας ή κατωτερότητας, από φθόνο ή ζήλεια κ.α.

1.3.9. Οι παράπλευρες ωφέλειες του αλτρουισμού

Πειράματα σε εθελοντές αφού ελεγχθήκαν πριν από την προσφορά, για το στάτους υγείας τους, μετά τον εθελοντισμό βρέθηκε να είναι πιο χαρούμενοι, υγιέστεροι, με περισσότερη συνολική ικανοποίηση από την ζωή τους, με περισσότερη θέληση για ζωή, με λιγότερο κίνδυνο για κατάθλιψη άγχος ή και σωματοποίηση. (B 9, 10, 12, 30, BLOOM)

-Βιβλιογραφικές παραπομπές: A: 2, 4, 9, 42, 43, 47, 49, 52. B: 1, 2, 4. Γ: 4. Δ: 4. E: 14

1.4. Επιστήμες συναισθημάτων

Κατά τον Jonathan Haidt υπάρχουν δυο μεγάλες και δυο μικρές οικογένειες ηθικών συναισθημάτων:

A)

- «καταδίκη άλλων» (περιφρόνηση, θυμός, αηδία)
- «αυτογνωσιακά» (ντροπή, ενοχές)

B)

- «Άλλοι υποφέρουν» (συμπόνια)
- «Άλλοι σε τιμούν» (ευγνωμοσύνη, ανύψωση)

-Βιβλιογραφικές παραπομπές: B: 3.

1.5. Ανθρωπολογία

Μια λίστα από οικουμενικά και καθολικά ανθρώπινα χαρακτηριστικά όσο αφορά τις μεταξύ τους σχέσεις έχει δημιουργηθεί από τον ανθρωπολόγο **Donald E. Brown**. Περιλαμβάνει την διάκριση μεταξύ σωστού και λάθους, την ενσυναίσθηση, τη δικαιοσύνη, το θαυμασμό στην γενναιοδωρία, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, την αποφυγή του φόνου, του βιασμού ή άλλων μορφών βίας, την τιμωρία για ενέργειες κατά της κοινωνίας, την ντροπή και τα taboo. Έχουν επίσης αίσθηση ότι κάποιος πρέπει να ανταποδίδει χάρες, να αμείβει αυτούς που τον ωφελούν και να τιμωρεί τους απατεώνες (cheaters). Εκτιμούν την αφοσίωση στην ομάδα και την σύμβαση με τους νόμους και τις νόρμες της. Πιστεύουν πως είναι σωστό να απευθύνεσαι σε αυθεντίες και να σέβεσαι άτομα με στάτους.

Ο **Haidt**, χρησιμοποιώντας αποτελέσματα πολλών διαπολιτισμικών ανθρωπολογικών ερευνών, θεωρεί πως υπάρχει μια κοινή ηθική διαίσθηση που αποτελείται από πέντε κατηγορίες (πέντε θεμελιώδεις ηθικές σφαίρες). Αυτές είναι:

1. Να μην βλάπτεις
2. Η αίσθηση της δικαιοσύνης

3. Τα αισθήματα κοινότητας
4. Σεβασμός και υπακοή στην εξουσία
5. Αισθήματα αγνότητας

Ο κάθε πολιτισμός δίνει διαφορετικό βάρος σε κάθε μια από αυτές τις σφαίρες και έτσι ανάλογα με το μείγμα δημιουργούνται οι φαινομενικά διαφορετικές (ανάλογα με τον πολιτισμό) ηθικές. Για παράδειγμα ο δυτικός πολιτισμός με την ανεπτυγμένη οικονομία και το σύστημα αγορών του δίνει βάρος στην δικαιοσύνη. Ο Ιαπωνικός πολιτισμός δίνει βάρος στο να είσαι συμβιβασμένος και να συμμορφώνεσαι με την κοινωνία και να βάζεις την κοινότητα πάντα πάνω από το προσωπικό σου συμφέρον. Οι Μουσουλμάνοι δίνουν προσοχή στον σεβασμό στην αυθεντία του προφήτη και του θεού και στο ιερό τους βιβλίο το κοράνι. Οι Ινδουιστές στην αγνότητα κ.λπ.

-Βιβλιογραφικές παραπομπές: Γ. 20. Δ: 4.

1.6.Νευροεπιστήμες – Νευροακτινολογία(fmri)–Νευροενδοκρινολογία – Νευρολογία

1.6.1 Πειράματα Νευροεπιστήμης

A. Οι GeorgeMoll και JordanGrafman, νευροεπιστήμονες στο NationalInstitute of Health and Labs-D Hospitalnetwork έδωσαν τις πρώτες ενδείξεις για την νευρολογική βάση της αλτρουιστικής προσφοράς πειραματιζόμενοι με υγιείς εθελοντές χρησιμοποιώντας fmri(λειτουργικό μαγνητικό τομογράφο). Είναι ένας τροποποιημένος μαγνητικός τομογράφος που δείχνει σε πραγματικό χρόνο (realtime) τις περιοχές του εγκεφάλου με αυξημένη αιμάτωση άρα και λειτουργία. Οι σύγχρονοι fmri έχουν διακριτική ικανότητα 30,000 ‘σημείων’ που αναπαριστούν το σύνολο του εγκεφάλου. Στην εργασία τους έδειξαν ότι οι χρηματικές αμοιβές για προσωπικό όφελος του εθελοντή και για δωρεές σε κοινωνικά ιδρύματα δικής του επιλογής ενεργοποιούσαν το ίδιο μέρος του εγκεφάλου στο μεσομεταιχμιακό σύστημα, ένα αρχαίο μέρος του εγκεφάλου που συνήθως ενεργοποιείται με ότι έχει να κάνει με φαγητό και σεξ. Όταν όμως οι εθελοντές από δική τους πρωτοβουλία έδιναν τα λεφτά σε δωρεές και δεν τα κρατούσαν για τους ίδιους ένα άλλο μέρος του εγκεφάλου δραστηριοποιόταν: η περιοχή 25 κατά broodman (subgenual) /διαφραγματική(septum) περιοχή. Αυτές οι δομές είναι αδιάρρηκτα συνδεδεμένες με την κοινωνικότητα και τον σχηματισμό κοινωνικών δεσμών. Άρα ο αλτρουισμός συμπεράναν δεν είναι μια ανώτερη ηθική ικανότητα που καταπιέζει βασικές εγωιστικές ορμές, αλλά μάλλον βασικός στον εγκέφαλο, και καλωδιωμένος σε αυτόν (hardwired) και ευχάριστος. [A: 30. Δ: 2.]

B. Οι PhilippaFoot και ο JudithJarvisThomson σε ένα πια κλασικό νοητικό πείραμα που έλαβαν μέρος περισσότεροι από 200,000 άνθρωποι σε πάνω από 100 χώρες ανεξαρτήτως πολιτισμού και θρησκείας αλλά και εθελοντές μέσα σε μαγνητικούς τομογράφους, βάλανε τα εξής σενάρια- ηθικά διλήμματα:

Το τρόλεϊ:

Ένα τρόλεϊ που βρίσκεται εκτός ελέγχου, κατευθύνεται προς μια ομάδα πέντε εργατών. Σε μια παρακείμενη γραμμή βρίσκεται μόνο ένας εργάτης.

- Υπάρχει μπροστά σας ένας μοχλός που σας δίνει την δυνατότητα να εκτρέψετε την πορεία του τρόλεϊ από την γραμμή με τους πέντε εργάτες στην γραμμή με τον ένα. Τι θα κάνατε; Τώρα είσαστε πάνω σε μια γέφυρα όπου ένας χοντρός άντρας σκύβει προς τα κάτω.
- Έχετε την δυνατότητα να τον σπρώξετε και να πέσει μπροστά από το τρόλεϊ και να το σταματήσει πριν χτυπήσει τους πέντε εργάτες. Τι θα κάνατε;

Άλλα παρόμοια νοητικά πειράματα είναι:

Ο γιατρός:

Είστε γιατρός σε ένα νοσοκομείο και δυστυχώς στον ένα θάλαμο βρίσκονται πέντε ετοιμοθάνατοι ασθενείς. Ο ένας χρειάζεται επείγοντως μεταμόσχευση πνευμόνων ο άλλος καρδιάς ο άλλος ήπατος ο άλλος παγκρέατος και ο άλλος νεφρών.

- Στην αίθουσα όμως αναμονής περιμένει και ένας υγιέστατος άνθρωπος που έχει έρθει για τσεκάπ. Τι θα κάνατε;

Οι Ναζί:

Είστε με μια ομάδα εβραίων και κρύβεστε από τους Ναζί σε ένα υπόγειο. Οι Ναζί είναι ακριβώς από πάνω.

- Ξαφνικά ένα μωρό αρχίζει να κλαίει. Θα το στραγγαλίζατε για να σώσετε όλους τους άλλους και τον εαυτό σας; [B 1,4,5,8,6]

Αποτελέσματα - Συμπεράσματα:

Στην πρώτη περίπτωση του τρόλεϊ η συντριπτική πλειοψηφία θα έσπρωχνε τον μοχλό γλιτώνοντας τους πέντε σε βάρος του ενός. Στην δεύτερη περίπτωση του τρόλεϊ και σε αυτήν του γιατρού και του μωρού η συντριπτική πλειοψηφία δεν θα έκανε τίποτα. Η πρώτη σειρά απαντήσεων μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι άνθρωποι σκέφτονται ορθολογικά, ωφελιμιστικά. Η δεύτερη κατηγορία απαντήσεων παρότι η αναλογία κόστους/ωφέλειας παραμένει η ίδια (στο τρόλεϊ και στον γιατρό, ενώ στους Ναζί είναι ακόμα μεγαλύτερη) μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι κυριαρχούν οι μη ωφελιμιστικές διαισθήσεις μας έναντι μιας οφέλους/κόστους ανάλυσης. Όμως τι μπορεί να μας πει ο fMRI για το που ακριβώς βρίσκονται οι μεν και οι δε περιοχές, σε αυτούς που έκαναν το πείραμα μέσα στον τομογράφο; Στην πρώτη ωφελιμιστική απόφαση ενεργοποιούνται τα τμήματα του εγκεφαλικού φλοιού υπεύθυνα για λογικούς υπολογισμούς (στους προμετωπιαίους φλοιούς). Στην δεύτερη περίπτωση αρκετά εγκεφαλικά δίκτυα ενεργοποιούνται:

- 1) Τα μέσο (με προσανατολισμό έσω) μέρη των προσθίων λοβών,
- 2) ηπλαγιοπόισθια (με προσανατολισμό άνω και έξω) επιφάνεια των προσθίων λοβών και
- 3) μία εξελικτικά αρχαία λωρίδα ακριβώς από πάνω από το μεσολόβιο που προδίδει μια διαμάχη μεταξύ μιας ορμής προερχόμενης από ένα μέρος του εγκεφάλου και μιας συμβουλής από ένα άλλο.

Η Joshua Greene, φιλόσοφος και γνωσιακός επιστήμονας, προτείνει ότι η εξελικτική διαδικασία εξόπλισε τους ανθρώπους με μια αποστροφή στο να χρησιμοποιούν η να χειρίζονται αρνητικά ένα αθώο πρόσωπο. Ασθενείς με επιλεκτικές βλάβες στον προμετωπιαίο φλοιό γίνονται ωφελιμιστές και θα έσπρωχναν τον χοντρό από την γέφυρα και θα έσφαζαν τον υγιή ασθενή για να του πάρουν τα όργανα και θα στραγγάλιζαν το μωρό που έκλαιγε. [B: 1,4,5,8,6]

1.6.2. Σημαντικές περιοχές του εγκεφάλου που εμπλέκονται με ηθικά διλήματα:

1.6.2.1. Αμυγδαλή:

Ενεργοποιείται όταν:

- δείχνουμε υποσυνείδητα (με πολύ μεγάλη ταχύτητα) εικόνες ξένων που δείχνει ότι είμαστε καλωδιωμένοι να είμαστε ρατσιστές. Είναι η νευροβιολογική βάση της ψυχολογίας «in-group – out-group» και της ξενοφοβίας (ρατσισμού).
- όταν μυρίζουμε ιδρώτα από φοβισμένους ανθρώπους (πάλι ασυνείδητα και μας κάνει επιθετικούς).
- όταν ανιχνεύει οποιοδήποτε κίνδυνο στο περιβάλλον – επικίνδυνα πρόσωπα, καταστάσεις κ.λπ.
- στο μετατραυματικό στρες γίνεται μεγαλύτερη
- σε πανικό ενεργοποιείται.

Είναι ο βασικός υπεύθυνος για την ανθρώπινη επιθετικότητα. Οι συνδέσεις γίνονται απευθείας από τον θάλαμο και έτσι έχει ένα χρονικό προβάδισμα να επεξεργαστεί πρώτη τυχόν επικίνδυνες πληροφορίες. Μας ωθεί σε παρορμητικές συμπεριφορές που συνήθως μετανιώνουμε στην συνέχεια. Δέχεται ανασταλτικές ώσεις από το septum (διάφραγμα) και από τον προμετωπιαίο φλοιό. [A: 29, 35, 42. B: 1,4,8,6.]

1.6.2.2. Προμετωπιαίος λοβός:

Ο προμετωπιαίος λοβός είναι ο φλοιός του εγκεφάλου που βρίσκεται ακριβώς πίσω από το μέτωπο: Δρα ρυθμιστικά και έχει συνδεσμολογία με όλο το μεταιχμιακό σύστημα (το σύστημα που είναι υπεύθυνο βασικά για τα ανθρώπινα συναισθήματα). Είναι η μεγαλύτερη νευροανατομική μας διαφορά από όλα τα άλλα ζώα. Είναι το τελευταίο μέρος του εγκεφάλου που ωριμάζει (μέχρι τα 25) γι' αυτό και σε ηλικία 16-18 χρονών δεν επιβάλλεται θανατική ποινή στις ΗΠΑ μια και δεν θεωρούνται πλήρως υπεύθυνοι για τις πράξεις τους. Είναι όμως από τα πρώτα που παρακαμάζουν (ελευθεριότητα ηλικιωμένων). Έχει τον λιγότερο καθορισμό από τα γονίδια και την μεγαλύτερη πλαστικότητα όσο αφορά το περιβάλλον (οι ηθικοί κανόνες αρχικά μαθαίνονται εκεί στο παιδί μέχρι να γίνουν αυτόματοι). Είναι επίσης πολύ εύθραυστοι οι νευρώνες του και πολύ ευάλωτοι στο στρες (τα γλυκοκορτικοειδή τους σκοτώνουν) όπως και η πείνα (φτώχεια). Επειδή είναι το κέντρο των ανωτέρων και πολύπλοκων λειτουργιών πάει να πει πως παιδιά με συνθήκες κακές στο περιβάλλον τους (πείνα, φτώχεια, βία) είναι απλά καταδικασμένα για το υπόλοιπο της ζωής τους. Είναι ο υπεύθυνος για αναστολή της άμεσης ικανοποίησης για μια καλύτερη ανταμοιβή σε δεύτερο χρόνο. Άτομα με υψηλό μεταβολισμό στον προμετωπιαίο λοβό τείνουν να έχουν πολύ καλά δομημένη και οργανωμένη ζωή με πολύ μακροπρόθεσμους στόχους ενώ όσοι έχουν χαμηλή τείνουν να είναι <thrillseekers> και παρορμητικοί. Καύσιμο του είναι η ντοπαμίνη. Μια ενδιαφέρουσα στατιστική λέει πως το 25% των Αμερικανών που είχαν καταδικαστεί σε θάνατο είχαν ιστορικό διάσεισης ή τραύματος στον προμετωπιαίο λοβό.

Themarshmallowexperiment: Στην ηλικία των τεσσάρων ετών διεξάγεται το κάτωθι πείραμα: Ένας ενήλικας αφήνει ένα γλυκό μπροστά από ένα παιδί λέγοντας του ότι μπορεί να το φάει αμέσως ή να περιμένει λίγο (10 λεπτά) και μετά να φάει δυο. Στην συνέχεια το αφήνει μόνο του για 10 λεπτά. Τα παιδιά ακολουθήθηκαν και σαν ενήλικες και βρέθηκε πως ήταν ο καλύτερος προγνωστικός παράγοντας για την επιτυχία και το κοινωνικοοικονομικό στάτους του παιδιού ή ικανότητα τους να περιμένουν και να αναστείλουν την άμεση ικανοποίηση.

Υπόθεση FineasGates: Ένας εργάτης σε σιδηροδρομικό σταθμό παθαίνει ένα ατύχημα. Μια καυτή ράβδος σιδήρου μετά από μια έκρηξη περνά μέσα από το δεξί του μάτι και βγαίνει από τον κροταφικό λοβό του κρανίου του καταστρέφοντας όλον τον μεταξύ εγκέφαλο (δεξιός προμετωπιαίος λοβός). Αναπάντεχα έζησε και άλλαξε όμως η προσωπικότητα του. Από οικογενειάρχη, θρησκευόμενος, πράος, χωρίς καθόλου επιθετικότητα και πολύ σταθερός άνθρωπος μεταμορφώθηκε σε έναν ερωτύλο που άλλαζε συνέχεια δουλειές και μπλεκόταν συνέχεια σε καυγάδες. Ο προμετωπιαίος λοβός θεωρείται ότι ελέγχει την αμυγδαλή και την <<ηρεμεί>> όταν υπάρχουν συνθήκες έντονης συναισθηματικής φόρτισης. Όταν ένα συναίσθημα μας διεγείρει, μέσα σε χιλιοστά του δευτερολέπτου οι προμετωπιαίοι λοβοί υπαγορεύουν στη βάση της αναλογίας κόστος/ωφέλειας μία ανάμεσα σε μυριάδες πιθανές αντιδράσεις, στοιχηματίζοντας πως είναι η καλύτερη. Εάν απουσίαζαν οι προμετωπιαίοι λοβοί το μεγαλύτερο μέρος της συναισθηματικής μας ζωής θα χανόταν. Οι δεξιοί λοβοί είναι έδρα αρνητικών συναισθημάτων όπως φόβος και επιθετικότητα ενώ οι αριστεροί διατηρούν τον έλεγχο αυτών των συναισθημάτων. Οπότε όσο μεγαλύτερο αριστερό μεταβολισμό έχεις τόσο πιο πράος και ευτυχισμένος θεωρείσαι (σύμφωνα με τους νευροεπιστήμονες) ενώ ο δεξιό αυξημένος μεταβολισμός σε αυτήν την περιοχή του εγκεφάλου οδηγεί σε αρνητικά συναισθήματα άγχος και κατάθλιψη. [A:46][B: 1,2,4,6,10]

1.6.3. Η νευροφυσιολογία και νευροανατομία της ενσυναίσθησης (empathy)

Οι καθρεπτικοί νευρώνες βρίσκονται σε διάφορα σημεία του εγκεφάλου και ενεργοποιούνται είτε όταν κάνουμε εμείς μια κίνηση ή βρισκόμαστε σε μια συναισθηματική κατάσταση είτε όταν απλά παρακολουθούμε κάποιον άλλο να κάνει ή να είναι σε κάτι αντίστοιχο. Αυτά τα κέντρα είναι ο παρακίνητικός φλοιός (έλικα) του μετωπιαίου φλοιού και η παρακείμενη υποβοηθητική περιοχή, η κύρια σωματοαισθητική περιοχή (έλικα), ο κατώτερος βρεγματικός φλοιός και ο μέσος κροταφικός φλοιός. Ειδικότερα για να ενεργοποιηθεί η ενσυναίσθηση επιστρατεύονται η πρόσθια και η οπίσθια εγκεφαλική νήσος (του Ρεϊλ), το πρόσθιο προσαγωγίο, και ο κατώτερος πρόσθιος φλοιός. [A: 43] [A: 43. B: 2,6.]

1.6.4. Η νευροφυσιολογία και νευροανατομία της αηδίας και η ηθική εμπλοκή της

Ο Νησιωτικός φλοιός (νήσος του Reil): Αυτό το κυριολεκτικό τμήμα του εγκεφάλου επιστρατεύεται για πιο μεταφορικές χρήσεις στην ηθική και μπορεί να νιώθουμε έτσι αηδία και για μια «ηθική» πράξη, για ένα άτομο, ακόμα και για τον ίδιο μας τον εαυτό. Έτσι γίνεται ένα μπέρδεμα κυριολεκτικών και ηθικών κρίσεων. Το ίδιο μπορεί να συμβεί, όπως έδειξαν κάποια πειράματα και με το ζεστό – κρύο. Αν οι εθελοντές κρατούσαν ζεστό σε αντίθεση με κρύο καφέ έκριναν θετικότερα την προσωπικότητα του άλλου!. [A: 43, B: 2, 6. E: 35]

1.6.5. Νευροενδοκρινολογία της ηθικής

Ορόλος της ωκυτοκίνης (the chemistry of morality): Παράγεται στον υποθάλαμο και εκκρίνεται από την υπόφυση. Μέχρι πρόσφατα ήταν γνωστή για την λειτουργία της κατά την διάρκεια του τοκετού (προκαλούσε τις συσπάσεις στην μήτρα και έτσι προκαλούσε τον τοκετό) και διαδραματίζει σοβαρό ρόλο στο δεσμό της μητέρας με το παιδί της. Πρόσφατες έρευνες την αποκαλούν την ορμόνη της αγάπης. Απελευθερώνεται και σε πολλές άλλες περιπτώσεις όπως πχ. Μετά τον οργασμό και στα δυο φύλα, μετά από μια αγκαλιά ακόμα και μετά από texting με κοντινά σου πρόσωπα. Δρα σε συγκεκριμένα κέντρα του εγκεφάλου και σε κάνει να νιώθεις εμπιστοσύνη, αγάπη, συμπόνια, μειώνει το άγχος και τα αρνητικά συναισθήματα και σε χαλαρώνει. Έχει όμως (δυστυχώς) πολύ μικρό χρόνο ημιζωής, περί τα τρία λεπτά. Από πειράματα (δόθηκε με ρινικό σπρέι ορμόνη και placebo) βρέθηκε να αυξάνει την γενναιοδωρία και την αλtruιστική προσφορά. Μπορεί επίσης να βελτιώσει την κοινωνικότητα σε άτομα με αυτισμό αν και ακόμα οι έρευνες σε αυτό το θέμα είναι σε εμβρυικό στάδιο. Η Margan McCarthy του school of medicine του πανεπιστημίου του Μέριλαντ την αποκαλεί την συντροφική ορμόνη. Όσο περισσότερη ωκυτοκίνη, λέει, κυκλοφορεί στο αίμα μας τόσο πιο πολλή χαρά και ευημερία νιώθουμε. Είναι πολύ βασική, συνεχίζει, στο συναισθηματικό δέσιμο με κάποιον φίλο, όταν ερωτευόμαστε ακόμα και όταν τρώμε μαζί σαν οικογένεια. Κάνει τους συντρόφους πιστούς τον ένα στον άλλο. Η αδρεναλίνη και η τεστοστερόνη δρουν ανταγωνιστικά και διακόπτουν την λειτουργία της (η αδρεναλίνη σε ικανή ποσότητα μπορεί να προκαλέσει ακόμα και διακοπή του τοκετού). Οι Carsten και Derlew, ψυχολόγοι στο πανεπιστήμιο του Άμστερνταμ βρήκαν από πειράματα σε Ολλανδούς φοιτητές ότι αυξάνει την αφοσίωση και την εμπιστοσύνη μόνο στους ομοίους μας και όχι σε ξένους (διαφορετικής εθνικότητας). Κατά αυτούς μία ορμόνη που θα μας έκανε να τους εμπιστευόμαστε όλους τυφλά θα μας έκανε ευάλωτους σε εκμετάλλευση και θα ήταν εναντίον της επιβίωσης μας. Όμως εάν μας έκανε να δημιουργήσουμε ομάδες ατόμων ομοειδών με μας και αύξανε την εμπιστοσύνη και επομένως και την συνεργασία μέσα στην ομάδα θα έδινε ένα σαφές πλεονέκτημα επιβίωσης. Σήμερα όμως αυτό έχει την παρενέργεια να οδηγεί στον εθνοκεντρισμό και στον ρατσισμό. [B: 2,6.]

-Βιβλιογραφικές παραπομπές: Β: 5, 6, 8. Γ: 2, 3, 4, 8, 13. Δ: 4. Ε: 35.

1.7. Εξελικτική ψυχολογία – Οικονομικά – Θεωρία παιγνίων

Η θεωρία της εξέλιξης του Κάρολου Δαρβίνου έχει πια μετασχηματίσει ολοκληρωτικά την βιολογία και πάει να κάνει το ίδιο και στις ανθρωπιστικές επιστήμες. "Τίποτα δεν βγάζει νόημα παρά μόνο ιδωμένο από την σκοπιά της εξέλιξης". Τα σχήματα συμπεριφοράς είναι εξελιγμένες προσαρμογές, προϊόντα φυσικής ή σεξουαλικής επιλογής. Μεγάλο μέρος της ανθρώπινης συμπεριφοράς είναι αποτέλεσμα των ψυχολογικών προσαρμογών που εξελιχθήκανε για να λύνουν προκύπτοντα προβλήματα στο προγονικό περιβάλλον. Εδώ,ως αλτρουιστική συμπεριφορά ορίζεται όταν ένας άνθρωπος συμπεριφέρεται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να αυξάνει την ευημερία (fitness) ενός άλλου, εις βάρος της δικής του. Με τον όρο ευημερία εννοούμε την πιθανότητα επιβίωσης. Συχνά ο αλτρουισμός στο εσωτερικό των ομάδων συνάδει στον εγωισμό μεταξύ των ομάδων.

1.7.1. Οικογένεια και συγγενείς

Εδώ αλλάζουμε οπτική γωνία. Θεμελιώδης μονάδα επιλογής και επομένως του εγωισμού, δεν είναι το είδος, η ομάδα, ούτε καν, με την αυστηρή έννοια το άτομο. Είναι το γονίδιο, η μονάδα κληρονομικότητας.[**Richard Dawkins**: Το εγωιστικό γονίδιο]. Μέχρι τώρα τα βλέπαμε όλα από την πλευρά του οργανισμού και πως συμπεριφερόταν αυτός. Στην συνέχεια θα δούμε πως ένας οργανισμός δεν είναι τίποτα περισσότερο από ένα προ προγραμματισμένο όχημα επιβίωσης των γονιδίων που συμβίωσαν μεταξύ τους και στο πέρασμα των χρόνων (αιώνων) συναθροιστήκαν σε ένα γονιδίωμα (διπλή έλικα DNA, χρωματοσώματα). Από την πλευρά του γονιδίου τώρα εξελικτική επιτυχία θεωρείται να αφήσει πίσω του τον μέγιστο αριθμό βιώσιμων αντιγράφων του. Αυτό βέβαια είναι μία διδακτική μεταφορά. Από το 1964 ο **W.D.Hamilton** απέδειξε μαθηματικά ότι επειδή οι κοντινοί συγγενείς μοιράζονται αρκετά ίδια γονίδια, ένα γονίδιο μπορεί να αυξήσει την αναπαραγωγική του επιτυχία με το να προάγει την επιβίωση και την αναπαραγωγή όχι μόνο του οργανισμού που το φέρει αλλά και των συγγενών του (που φέρουν άλλα αντίγραφα του).

Ο νόμος του Hamilton σε μαθηματική μορφή: $Rb > c$ όπου **c** είναι το αναπαραγωγικό κόστος για τον αλτρουιστή, **b** είναι το αναπαραγωγικό πλεονέκτημα του δέκτη του αλτρουισμού και **R** είναι η πιθανότητα πάνω από την μεσοσταθμική τιμή στον πληθυσμό των δύο αυτών ανθρώπων να μοιράζονται το αλτρουιστικό γονίδιο (η αλλιώς ο βαθμός συγγενείας). Αν με την ίδια αλτρουιστική πράξη βοηθάει και άλλους συγγενείς τότε απλά προστίθενται τα γινόμενα τους με το αρχικό Rb . Αυτό όμως προϋποθέτει την **ικανότητα αναγνώρισης συγγενών**: Στα άλλα ζώα αυτό επιτυγχάνεται με πολλούς τρόπους (αναγνώριση οσμής ούρων κλπ, σινιάλαφερορμονών από τον αρχεγκέφαλο, μυρωδιές ωκυτοκίνης και βαζοπρεσίνης, imprinting, κολπικά υγρά στις κατσίκες κλπ). Στον άνθρωπο όμως τα πράγματα είναι πιο δύσκολα. Την εποχή του κυνηγού τροφοσυλλέκτη, όταν οι πρόγονοι μας ζούσαν σε ομάδες (μερικές δεκάδες) ή ακόμα και φυλές (μερικές εκατοντάδες) ήξεραν προσωπικά με τα ονόματα τους ο ένας τον άλλο όπως επίσης και τους βαθμούς συγγενείας όλων μεταξύ τους. Όταν όμως οι συναθροίσεις έγιναν μεγαλύτερες και σχημάτισαν τα Αρχηγεία (χιλιάδες) ή και τα κράτη (περισσότεροι από 50000) ο βαθμός συγγενείας έπρεπε να υπολογιστεί με τίμημα κάποια ανακρίβεια. Μετά την γραφή καταγραφόντουσαν όλοι με ληξιαρχικές πράξεις (η γραφειοκρατία αυτή δείχνει την σημαντικότητα της συγγενείας).

Υπάρχουν θεωρίες που λένε ότι υπάρχει μια ενστικτώδης αλλά χαλαρή μέθοδος αναγνώρισης μέσω ομοιοτήτων (σωματικών, ψυχικών, συμπεριφοριστικών). Αυτή η χαλαρότητα αφήνει άπλετο χώρο σε κοινωνικούς και πολιτισμικούς παράγοντες. Επίσης υπάρχει χώρος για εκμετάλλευση π.χ. για ψευδοαδελφοποίηση (π.χ. στους στρατούς πολλών χωρών). Η ακόμα και για ψευδοσυγγενοποίηση (π.χ. για να είναι πετυχημένη οποιαδήποτε πολιτική ομιλία πρέπει να περιλαμβάνει όρους οικογένειας)

1.7.2. Αλληλοβοήθεια - ανταποδοτικότητα σε μη συγγενικούς πληθυσμούς

Οι εγκέφαλοι μας έχουν εξελιχθεί έτσι ώστε να υπερκεράζουν παιγνίδια μη μηδενικού αθροίσματος που βρισκόντουσαν και βρίσκονται συνεχώς αντιμέτωποι στην φύση.

1.7.2.1. Η θεωρία των παιγνίων

Ξεκίνησε σαν κλάδος των οικονομικών με το βιβλίο του Τζων-φον-Νόιμαν και Όσκαρ Μόργενστερν πάνω σε παιγνίδια μη μηδενικού αθροίσματος. Το κύριο αντικείμενο της είναι η ανάλυση αποφάσεων σε καταστάσεις στρατηγικής αλληλεπίδρασης. Τα παίγνια είναι μια μέθοδος ανάλυσης προβλημάτων που έχουν σχέση με τον τρόπο λήψης αποφάσεων σε καταστάσεις σύγκρουσης και συνεργασίας. Παίκτης μπορεί να είναι ένα πρόσωπο, μια οργάνωση, ένα κράτος ή ένας συνασπισμός. Ως αντικείμενο έρευνας μπορούν να θεωρηθούν διάφορα προβλήματα πολιτικής, ψυχολογικής, κοινωνικής και οικονομικής μορφής. Για τις δικές μας ανάγκες θα παρουσιάσουμε την απλούστερη περίπτωση του διλήμματος του φυλακισμένου και θα εξετάσουμε όλες τις πιθανές εκδοχές εγωιστικών και αλτρουιστικών συμπεριφορών.

Δυο μαφιόζοι μιας συμμορίας συλλαμβάνονται από την αστυνομία και κλείνονται σε ξεχωριστά κελιά. Στον κάθε φυλακισμένο δίνονται οι εξής επιλογές:

- να προδώσει τον συνάδελφο του
- να συνεργαστεί μαζί του παραμένοντας σιωπηλός.

Πιθανά αποτελέσματα:

- και οι δυο να προδώσουν ο ένας τον άλλο: τότε μπαίνουν επτά χρόνια φυλακή ο καθένας.
- και οι δυο να συνεργαστούν: τότε μπαίνουν δυο χρόνια φυλακή ο καθένας.
- ο ένας να συνεργαστεί παραμένοντας σιωπηλός και ο άλλος να τον προδώσει: τότε ο προδότης αφήνεται ελεύθερος και ο συνεργάσιμος μπαίνει δέκα χρόνια φυλακή.

Η λογική απόφαση που πρέπει να πάρεις φαίνεται απλή μια και δεν μπορείς να επικοινωνήσεις με κανένα τρόπο με τον άλλο συκρατούμενο σου. Αυτή είναι να προδώσεις (να φερθείς εγωιστικά). Αν ο άλλος σε προδώσει και αυτός, θα μπεις επτά χρόνια φυλακή. Αν ο άλλος συνεργαστεί τότε αποφυλακίζεσαι αμέσως. Σε κάθε περίπτωση όμως σε συμφέρει να προδώσεις γιατί αναλογίζεσαι πώς και ο άλλος κάνει τις ίδιες σκέψεις.

Αν αλλάξουμε όμως την οπτική μας γωνία και δούμε τους δυο κρατούμενους σαν μια μονάδα:

- τότε το χειρότερο αποτέλεσμα θα είναι να προδώσουν και οι δυο ο ένας τον άλλο οπότε θα έχουμε συνολικά 14 χρόνια φυλακής.
- αν ο ένας συνεργαστεί και ο άλλος προδώσει θα έχουμε σύνολο 10 χρόνια φυλακή.
- αν συνεργαστούν και οι δυο θα έχουμε το καλύτερο συνολικό αποτέλεσμα μόνο τέσσερα χρόνια φυλακής.

Είναι φανερό πως μόνο σε μια παρτίδα το λογικότερο είναι να προδώσουν και οι δυο. Αυτό το φαινόμενο ονομάζεται στα οικονομικά η τραγωδία των κοινών (tragic of the commons) και έχει πάρα πολλές εφαρμογές στην καθημερινή μας ζωή και στα οικονομικά (armsrace), αλλά και κύριο ρόλο στην μόλυνση και την καταστροφή του περιβάλλοντος και των κοινόχρηστων πόρων. Στην ευθεία ανταποδοτικότητα (όπως στο παραπάνω πρόβλημα που εξετάσαμε) για να επιτευχθεί η συνεργασία θα πρέπει η πιθανότητα μιας ακόμα <παρτίδας> μεταξύ των ιδίων υποκειμένων να υπερκερνά τον λόγο κόστους/ωφελείας της αλτρουιστικής συνεργασίας: **p>c/b**.

Ο **Robert Trivers** (biologist) επιχειρηματολογεί ότι η φιλία και διάφορα άλλα κοινωνικά συναισθήματα εξελίχθηκαν έτσι ώστε να χειρίζονται την ανταποδοτικότητα. Η συμπάθεια και η αντιπάθεια εξελίχθηκαν να βοηθάνε τους προγόνους μας να σχηματίζουν ομάδες με άλλους που ανταποδίδανε και να εξαιρούν αυτούς που δεν ανταποδίδανε. Ο θυμός και η εκδίκηση εξελίχθηκε για να παρεμποδίζει ένα αλτρουιστή να πέφτει στην εκμετάλλευση απατεώνων (cheaters). Η

ευγνωμοσύνη εξελίχθηκε για να κινητοποιεί την αλτρουιστική ανταπόδοση αφού έχεις βοηθηθεί από κάποιον. Παρομοίως οι ενοχές παράγονται όταν αποτυγχάνεις να ανταποδώσεις σωστά. Επίσης οι άνθρωποι εξελιχθήκανε ώστε να αναγνωρίζουν τους απατεώνες (cheaters). Σε ένα πείραμα το 1996 η Linda Mealy παρατήρησε πως οι άνθρωποι θυμόντουσαν καλύτερα τα πρόσωπα των απατεώνων παρά των άλλων.

Τρόποι να εξασφαλίσεις την συνεργασία μεταξύ δυο "παικτών":

1. Με πολλές επαναλήψεις "παρτίδων" συνευρέσεων αγνώστου αριθμού.
2. Δημιουργία φήμης: ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ και άλλων παικτών, έτσι η φήμη για γενναιοδωρία και δικαιοσύνη αποτελεί πλεονέκτημα.
3. Αλτρουιστική τιμωρία: ο εξαπατώμενος να μπορεί και να τιμωρεί τον απατεώνα.
4. Δεύτερη ομάδα (άσχετη με τους συμβαλλόμενους) να τιμωρεί τους απατεώνες (αστυνομία).
5. Τρίτη ομάδα ανεξάρτητη να τιμωρεί την δεύτερη ομάδα αν αυτή δεν τιμωρεί τους απατεώνες (τμήμα εσωτερικών υποθέσεων αστυνομίας)
6. Να έχεις την δυνατότητα να διαλέγεις τους συνεργάτες σου (αυτό θα κάνει την φυσική επιλογή να οδηγήσει στον αλτρουισμό μια και θα ανταγωνίζονται μεταξύ τους ποιος θα είναι ο πιο γενναιόδωρος ανταποδοτής).

Στρατηγικές για το δίλημμα των φυλακισμένων:

Με προσομοιώσεις σε κομπιούτερ έλαβαν χώρα διαγωνισμοί για την εύρεση της καλύτερης στρατηγικής. Η νικήτρια στρατηγική ήταν και η πιο απλή 'Tic for tac': Αρχίζει πάντα με συνεργασία και μετά σε όλους τους επόμενους γύρους απλά αντιγράφει την προηγούμενη κίνηση του αντίπαλου. Έτσι είναι καλή (ξεκινά καλά), είναι συγχωρητική αν κάποιος την προδώσει και μετά συνεργαστεί συνεργάζεται και αυτή, δεν είναι θύμα εκμετάλλευσης και είναι διαυγής. Είναι φανερό όμως πως οι απατεώνες δεν θα εξαφανιστούν ποτέ από το σύστημα γιατί όσο αραιώνει ο πληθυσμός τους θα μπορούν ευκολότερα να βρίσκουν κάποιους ανυποψίαστους που να εκμεταλλεύονται σε μιας φορές επαφές. Άλλη στρατηγική είναι το tic for tac με ένα στοιχείο συγχώρεσης (forgiving element). Η στρατηγική tic for tac είναι ευάλωτη σε στοιχεία <<θορύβου>> η παρεξήγησης: Ας θεωρήσουμε **Σ** για το συνεργάζομαι και **A** για το αποστατώ (δεν συνεργάζομαι, καρφώνω, κλέβω) Τότε ας υποθέσουμε τις εξής περιπτώσεις: 1) Σ:Σ (και οι δύο συνεργάζονται). Τώρα στο 2) παρόλο που πάλι και οι δύο συνεργάζονται λόγω θορύβου στο σύστημα ο δεύτερος παρουσιάζεται να αποστατεί. Άρα έχουμε τα επόμενα παιχνίδια: 2) Σ:A, 3) A:Σ, 4) Σ:A, 5) A:Σ κ.ο.κ. Είναι φανερό πως και οι δύο χάνουν πολλά με τέτοια στρατηγική. Στο forgiving tic for tac όμως τα πράγματα θα ήταν πολύ καλύτερα: 1) Σ:Σ, 2) Σ:A, 3) Σ:Σ, 4) Σ:Σ κ.ο.κ. Με αυτήν την στρατηγική έχουμε την δυνατότητα να συγχωρούμε κάποια σποραδικά τυχαία λάθη από εξωτερικούς παράγοντες θορύβου. Ένα ενδιαφέρον περιστατικό που συνέβηκε κατά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο είναι όταν αυθόρμητα κηρύχθηκε ειρήνη. Αυτό επετεύχθηκε όταν οι στρατιώτες αποφασίσανε πως δεν τους συνέφερε να σκοτωθούν μεταξύ τους για να εξυπηρετήσουν συμφέροντα άλλων. Έτσι από την μια πλευρά βάζανε τον καλύτερο βομβιστή τους να ανατινάξει ένα δύσκολο στόχο (χωρίς ανθρώπινες απώλειες) οπότε το μήνυμα που στέλνανε είναι: είμαι καλός αλλά δεν θέλω να σε σκοτώσω. Το ίδιο απαντούσε και η άλλη πλευρά και έτσι δημιουργείτο ένα είδος ανακωχής. Αν κατά λάθος σκοτωνόταν ένας από την μια πλευρά άφηνε η άλλη πλευρά να σκοτώσουν ένα δικό τους για να ξαναμπούν σε κατάσταση ανακωχής (Στρατηγική forgiving tic for tac). Αυτό θα συνεχιζόταν και θα εξαπλωνόταν αν δεν μπαίνανε οι ανώτεροι στην μέση και με την απειλή όπλου τους υποχρεώνανε να συνεχίσουν τον πόλεμο. [niceguysfinishfirst, Richard Dawkins]

1.7.2.2. ΕΣΣ (Εξελικτικά σταθερή στρατηγική)

Ορίζεται μια στρατηγική η οποία, εάν υιοθετηθεί από τα περισσότερα μέλη ενός πληθυσμού, δεν μπορεί να υπερνικηθεί από κάποια εναλλακτική στρατηγική. Αυτή χαρακτηρίζεται ως μία εκ των προτέρων προγραμματισμένη τακτική συμπεριφοράς. (Maynard Smith) Ο εκ των προτέρων προγραμματισμός (και όχι ο άμεσος, δηλαδή να μας χειρίζονται τα γονίδια σαν κούκλες σε

πραγματικό χρόνο) είναι απαραίτητος λόγω της μεγάλης χρονικής υστέρησης. Τα γονίδια λειτουργούν μέσω του ελέγχου της σύνθεσης των πρωτεϊνών. Είναι ένας ισχυρός τρόπος χειρισμού του κόσμου αλλά πολύ αργός. Η συμπεριφορά από την άλλη πρέπει να είναι ταχύτατη προκειμένου να επιβιώσει ο οργανισμός. Άρα το μόνο που μπορούν να κάνουν τα γονίδια είναι εκ των προτέρων να κατασκευάσουν για τον εαυτό τους ένα υπολογιστή(εμάς) και να τον έχουν πάλι εκ των προτέρων γεμίσει με κανόνες, συμβουλές και προγράμματα που να καλύπτουν τα περισσότερα πιθανά ενδεχόμενα (συναισθήματα, ορμές, λογική, ηθική κ.λπ.). Με αυτήν την θεωρία (ΕΣΣ)εξηγούνται πληθώρα εγωιστικών και αλτρουιστικών ανθρωπίνων συμπεριφορών. Π.χ. το κράτος πρόνοιας αποτελεί πιθανώς το σπουδαιότερο αλτρουιστικό σύστημα που το ζωικό βασίλειο γνώρισε ποτέ. Όμως κάθε αλτρουιστικό σύστημα είναι εγγενώς ασταθές, διότι είναι δεκτικό στην κατάχρηση από μέρους εγωιστικών ατόμων (ανταρσία εκ των έσω), έτοιμων να το εκμεταλλευτούν αλλά και ακόμα χειρότερα στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι στο έλεος εκμετάλλευσης αυτών που το δημιούργησαν και το εφαρμόζουνε.

1.7.3. Το πείραμα της προσφοράς

Το πείραμα είναι απλό:

Έχουμε δυο εθελοντές, ο ένας, επιλεγμένος στην τύχη παίρνει 10 ευρώ ενώ δεν έχει επαφή με τον άλλο που δεν παίρνει καθόλου λεφτά. Του ζητείται να κάνει μια προσφορά από 0-10 ευρώ στον συμπαίκτη του. Ο δεύτερος τώρα παίκτης μπορεί να δεχθεί την προσφορά και να πάρει ο καθένας το ποσοστό του από τα 10 ευρώ ή να την απορρίψει και να μην πάρει κανένας τίποτα. Η οικονομική επιστήμη προβλέπει πως οποιαδήποτε προσφορά πάνω από μηδέν ευρώ πρέπει να γίνεται αποδεκτή αφού λογικά ένα ευρώ είναι καλύτερο από 0 ευρώ! Όμως στην πράξη διαψεύδεται. Οποιαδήποτε προσφορά κάτω από 3 ευρώ απορριπτόταν! Αυτό δείχνει πως με το να είσαι λογικός (με ορθολογική οικονομική σκέψη) είσαι και εύκολα προβλέψιμος άρα και εκμεταλλεύσιμος. Με το να εισάγεις λίγη τρέλα στην θέση της λογικής σκέψης, γίνεσαι πιο απρόβλεπτος και συνεπώς λιγότερο εύκολα εκμεταλλεύσιμος!

1.7.3.2. Η θεωρία του ερωτευμένου

Αν είσαι λογικός και υπολογιστικός και πεις στο ταίρι σου: Ξέρεις είσαι η πιο όμορφη και έξυπνη και... και που ανταποκρίνεται, που βρήκα μέχρι στιγμής, άρα σκέφτομαι να σε παντρευτώ. Τότε η σύντροφος σου εύκολα μπορεί να προβλέψει(έστω και ασυνείδητα) πως στην πορεία κάποια καλύτερη θα βρεθεί (λογικά και με βάση πιθανοτήτων), οπότε λογικά πάλι σκεπτόμενος θα την αφήσεις για την άλλη. Από την άλλη όμως η στρατηγική που λειτουργεί καλύτερα και για σένα και για εκείνη είναι να είσαι τυφλά παράλογο ερωτευμένος μαζί της οπότε ότι και αν γίνει στο μέλλον εσύ πάλι δεν θα είσαι λογικός και θα μείνεις μαζί της. (χρησιμότητα του πάθους έναντι της λογικής) Το ίδιο σενάριο παρατηρείται και σε πολλούς άλλα διλήμματα της ζωής μας.

1.7.3.3. Κουλτούρες τιμής (*cultures of honor*) (Νίντζα, καουμπόηδες κλπ):

Παρατηρούνται κατά κανόνα σε μέρη που δεν μπορείς να βασιστείς στον νόμο και που εύκολα ο ένας μπορεί να κλέψει την περιουσία του άλλου (κοπάδια με ζώα απλωμένα στους βοσκότοπους κλπ.). Εδώ έχει σημασία να αποκτήσεις φήμη βίαιης ανταπόδοσης ώστε να μην γίνεις στόχος. Η φήμη σου αυτή είναι καθοριστικής σημασίας.

1.7.4. Group selection

Ένα χαρακτηριστικό συμπεριφοράς, ας πούμε κάτι που κάνει τον Α πιο συνεργάσιμο με τους άλλους σε σύγκριση ας πούμε με τον Β σε ατομικές συναλλαγές. Ο Β και ο κάθε Β θα εκμεταλλευτεί και θα βγαίνει πάντα κερδισμένος εις βάρος του Α και του κάθε Α σε κάθε μεταξύ τους συναλλαγή. Όμως μια ομάδα ατόμων Α που συνεργάζονται μεταξύ τους θα «νικάει» πάντα μια ομάδα από εγωιστές Β. Έτσι θα υπάρχει εξελικτική πίεση σε όφελος του γονιδίου που προκαλεί την συνεργασία στους Α και θα εξαπλωθούν οι Α τελικά σε όλο τον πληθυσμό.

1.7.5. Costly signaling and the handicap principle

Από την στιγμή που ο αλτρουισμός ξοδεύει ενέργεια και καταναλώνει πόρους (resources) από τον αλτρουιστή, τότε αποτελεί και ένα ειλικρινές σήμα ευρωστίας, κατοχής πολλών πόρων και ικανότητας ανεύρεσης πόρων από τον αλτρουιστή. Έτσι μπορεί να εκληφθεί από τους άλλους σαν ένας ικανός υποψήφιος σύντροφος. Μπορεί επίσης να εκληφθεί σαν ένας πολύτιμος και τίμιος συνεργάτης. Η φήμη αυτή είναι πολύ πολύτιμη. Από αυτό προβλέπουμε και παρατηρούμε στην πράξη οι άνθρωποι να είναι ποιο αλτρουιστές όταν τους βλέπουν πολλοί ή σημαντικοί άλλοι, όταν διαδίδεται η γενναιοδωρία τους, όταν ψάχνουν η είναι στην αρχή μιας ρομαντικής σχέσης... κλπ. Ακραίο τέτοιο φαινόμενο είναι το φαινόμενο του «ήρωα». Αυτή η ακραία μορφή αλτρουισμού θεωρείται μια πολύ ακριβή επίδειξη καλών γονιδίων προς δυνητικούς συντρόφους ή συνεργάτες.

1.7.6. Κριτήριο αριστοποίησης κατά Pareto(Ιταλός οικονομολόγος)

Ικανοποιείται όταν οι πόροι σε μια κοινωνία σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, χρησιμοποιούνται με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι αδύνατο να αυξηθεί η ευημερία ενός ατόμου, χωρίς ταυτόχρονα να μειωθεί η ευημερία κάποιου άλλου.Με άλλα λόγια όλες οι θετικές Pareto ανταλλαγές (που κάποιος ωφελείται ενώ κανένας δεν βλάπτεται) έχουν εξαντηθεί.

1.7.7. Οικονομικά της ευτυχίας

Τα τελευταία 10 χρόνια η βιβλιογραφία τους έχει εκτοξευτεί.Το κύριο δόγμα τους είναι πως ο καλύτερος τρόπος να μάθουμε τι απαλύνει τον ανθρώπινο πόνο σε μια κοινωνία και τι αυξάνει την ποιότητα ζωής και την ευτυχία,είναι να ρωτήσουμε τους ίδιους τους πολίτες της κατασκευάζοντας ερωτηματολόγια και διαγνωστικά εργαλεία με την μεγαλύτερη δυνατή εγκυρότητα και ακρίβεια.

ΑΟ οικονομικός δείκτης τού Α.Ε.Π.(Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν) που εφευρέθηκε από τον SimonKuznets και που μετράει όλα τα αγαθά και τις υπηρεσίες που παράγονται σε μία χώρα σε ένα χρόνο, μετά την μεγάλη ύφεση του 1929, χρησιμοποιήθηκε από τους πολιτικούς με ολοένα και μεγαλύτερη σημασία ως μέτρο ευημερίας των εθνών.Σήμερα όμως έχει μειωθεί η σημασία του λόγω ορισμένων εγγενών προβλημάτων:

1) Δεν λαμβάνει υπόψη του την κατανομή του εισοδήματος(π.χ. στις Η.Π.Α. το Α.Ε.Π. μετά το 2000 αυξήθηκε ενώ ο μέσος όρος των εισοδημάτων της συντριπτικής πλειοψηφίας των νοικοκυριών μειώθηκε)

2)Στις φυσικές καταστροφές το Α.Ε.Π. πάντα αυξάνεται

3)Αύξηση Α.Ε.Π. συνήθως συνεπιβάλλει καταστροφή του περιβάλλοντος.

4)Αγνοεί δραστηριότητες ανθρώπων που μπορεί να τους κάνουν ευτυχισμένους όπως: ανθρώπινες σχέσεις, ελεύθερος χρόνος,χρόνος με την οικογένεια κ.λπ.

Έτσι δημιουργήθηκαν ποιο σωστοί δείκτες μέτρησης της ποιότητας ζωής που περιλαμβάνουν **αντικειμενικούς δείκτες** (προσδόκιμο επιβίωσης, εγκληματικότητα, ποσοστό ανεργίας, Α.Ε.Π., ποσοστό φτώχειας,σχολική συμμετοχή παιδιών στο σχολείο, ώρες εργασίας ανά εβδομάδα, ποσοστό περιγεννητικών θανάτων,ποσοστό αυτοκτονιών)και **υποκειμενικούς δείκτες** (αισθήματα κοινότητας, υλικά αγαθά, αίσθημα ασφάλειας, ευτυχία,ολική ικανοποίηση από την ζωή, σχέσεις και οικογένεια, ικανοποίηση από την εργασία, ποιότητα σεξουαλικής ζωής,αντίληψη για την απονομή της δικαιοσύνης,χρόμι και αριθμός συμμετοχών σε λέσχες)(Stieglitz Commission 2008)

1.7.8. Γονίδια και πολιτισμός – κουλτούρα

A) Memetics (μιμίδια): Πρωτοπαρουσιάστηκε στο βιβλίο του **RichardDawkins** το εγωιστικό γονίδιο. Τα μιμίδια είναι ανάλογα των γονιδίων, αυτοαντιγραφόμενες οντότητες στην νοσφαιρα. Κάθε μιμίδιο αποτελεί μια μονάδα πολιτισμού: μια ιδέα, πίστη, σχήμα συμπεριφοράς. Άρα το φαινόμενο που παρατηρείται όταν κάποιος προσπαθεί να επηρεάσει τις απόψεις κάποιου άλλου είναι στην πραγματικότητα το μιμίδιο που προσπαθεί να αναπαραχθεί. Η επιτυχία του μιμιδίου μπορεί να εξαρτάται και από τα πλεονεκτήματα που προσφέρει στην ικανότητα επιβίωσης και αναπαραγωγής του ξενιστή του. Η **SusanBlackmore** (2002) επαναδιατύπωσε τον ορισμό του

μιμίδιου ως οτιδήποτε αντιγράφεται από ένα πρόσωπο σε ένα άλλο είτε είναι συνήθειες, ικανότητες, τραγούδια, ιστορίες ή οποιαδήποτε άλλης μορφής πληροφορία.

Αρα:

- 1) αυτοαναπαράγονται
- 2) η αντιγραφή δεν είναι τέλεια
- 3) ανταγωνίζονται για τον περιορισμένο χώρο στην μνήμη του εγκεφάλου, στα κομπιούτερ, στην τηλεόραση, στα βιβλία κλπ.

Αυτές οι τρεις προϋποθέσεις θέτουν τα θεμέλια για μια δαρβινική επιλογή με τους ίδιους κανόνες σε διαφορετική όμως σφαίρα. Όπως και τα γονίδια και τα μιμίδια μπορούν να συναθροιστούν βοηθώντας το ένα το άλλο σε «memerplexes». Κάτι τέτοιο αποτελούν π.χ. οι θρησκείες.

B) Dual Inheritance Theory (DIT): Κατά αυτήν υπάρχει μια συνεξέλιξη των γονιδίων με τον πολιτισμό. Εισηγητής της είναι ο **E.O.WILSON** στο κλασικό πια βιβλίο του «κοινωνιοβιολογία». Χρησιμοποιώντας μαθηματικά πρότυπα σύμφωνα με την διασπορά «σχημάτων κουλτούρας» έδειξε πως αυτά μπορεί να ευνοούν την επιλογή συγκεκριμένων γονιδίων και τα γονίδια αυτά με την σειρά τους να διευκολύνουν την επικράτηση ειδικών μορφών πολιτισμού.

1.7.9. Ενδιαφέρον πρόσφατο πείραμα:

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει ένα πρόσφατο πείραμα που έγινε σε διάφορες χώρες στον κόσμο περιλαμβανομένης και της Ελλάδας. Το πείραμα αυτό μετρούσε συμπεριφορές αλτρουιστικής τιμωρίας. Να χάσει κάποιος πόρους για να τιμωρήσει ένα απατεώνα (cheater) σε σχέση με την Αντικοινωνική τιμωρία (κατά αυτήν ένας παράγοντας είναι διατεθειμένος να χάσει πόρους προκειμένου να τιμωρήσει ένα γενναϊόδωρο παίκτη). Έτσι καθορίζεται ο βαθμός εμπιστοσύνης σε μία κοινωνία άρα και το ποσοστό συνεργασίας σε οποιοδήποτε επίπεδο.

Τα αποτελέσματα ήταν:

Καλύτερο βαθμό (μεγαλύτερο ποσοστό κοινωνικής εμπιστοσύνης): ΗΠΑ Σκανδιναβικές χώρες κ.α.

Μεσαίο ποσοστό εμπιστοσύνης: Ανατολικό μπλοκ (πρώην χώρες της USSR), Κορέα, Τουρκία κ.α.

Οι δυο χειρότερες χώρες ήταν η Ελλάδα και τα Αραβικά Εμιράτα.

Με αυτό το δεδομένο και το δεδομένο ότι έχουμε από τους χαμηλότερους δείκτες I.Q. στην Ευρώπη η πορεία της χώρας μας, δυστυχώς, δεν πρέπει να μας ξαφνιάζει καθόλου. [B: 6.]

-Βιβλιογραφικές παραπομπές: Α: 3, 5, 6, 10, 12, 18, 19, 25, 26, 27, 29, 30, 35, 37, 38, 40, 48, 51. Β: 1, 2, 5, 6, 8. Γ: 11. Δ: 4. Ε: 6, 7, 8, 11, 13, 27, 29, 30, 34.

2. Η ελευθέρια της βούλησης ως ηθικό προαπαιτούμενο

Μερικές φορές στα δικαστήρια αναγνωρίζονται ελαφρυντικά, ακόμα και πλήρης απαλλαγή της υπευθυνότητας ενός ατόμου για μία εγκληματική πράξη. Μερικά από αυτά είναι η κατανάλωση μεγάλης ποσότητας αλκοόλης, η επήρεια ναρκωτικών, η τρέλα, αν είχε εξαναγκαστεί να το κάνει (π.χ. μπιστόλι στον κρόταφο), ορμονολογικές διαταραχές στις γυναίκες, νευρολογικά νοσήματα και τραύματα στο κεφάλι. Μια ένδειξη του ότι οι δράστες με μειωμένη ευθύνη δεν αναγνωρίζουν τις συνέπειες της πράξης τους είναι ότι δεν καλύπτουν τα ίχνη τους. Τους απαλλάσσουμε επειδή θεωρούμε πως δεν θα μπορούσαν να πράξουν διαφορετικά. Όμως σύμφωνα με τον ντετερμινισμό κανένας από μας οτιδήποτε και αν κάνει δεν μπορεί να πράξει διαφορετικά. Όλα έχουν προκαθορισθεί από την γένεση του σύμπαντος 13,8 δισεκατομμύρια χρόνια πριν.... Με άλλα λόγια δεν είμαστε υπεύθυνοι των πράξεων μας και έτσι παύουν να έχουν νόημα έννοιες όπως η τιμωρία, η περηφάνια για τις πράξεις και τις ικανότητες μας, οι ενοχές, η ηθική κλπ. Δυστυχώς οι καινούριες θεωρίες της φυσικής όπως η θεωρία του Χάους ή η κβαντομηχανική (αντίθετα με την λαϊκίστικη εκμετάλλευσή τους) δεν μας προσφέρουν καμία διέξοδο.

2.1. Η ελεύθερη βούληση κατά τους σημαντικότερους φιλόσοφους – επιστήμονες:

Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι το να είσαι ελεύθερος δεν σημαίνει να ασκείς μια ικανότητα επιλογής, αλλά να επιτελείς αυτό που σου υπαγορεύει η φύση σου, να βρίσκεσαι σε συμφωνία που σου αναλογεί στην πόλη σου και στη τάξη του κόσμου γενικότερα. Οι Στωικοί λέγανε ότι όσο καλύτερα εντασσόμαστε στη τάξη του κόσμου τόσο πιο ελεύθεροι είμαστε (διαδικασία απελευθέρωσης μέσω κατανόησης του κόσμου).

Σύμφωνα με τον Σπινοζα ελευθερία δεν είναι τίποτα άλλο παρά η γνώση της αναγκαιότητας ως κατανόηση και γαλήνια αποδοχή της πορείας του κόσμου. Το αυτεξούσιο είναι μία απάτη που γεννιέται από τις χαμηλότερες βαθμίδες της γνώσης. Ο Ντεκαρτέ λέγε ότι η ελευθερία είναι η άπειρη δύναμη επιλογής των πράξεων μας χάρη σε μία απόφαση της βούλησης χωρίς να έχουμε εξαναγκασθεί από μία εξωτερική αρχή. Η ελευθερία της βούλησης μας γίνεται γνωστή χωρίς αποδείξεις απλώς χάρη στην εμπειρία που έχουμε για αυτήν. Σύμφωνα με τον Φρόντο πράξεις μας καθορίζονται από ασυνείδητες εν ορμήσεις και καθόλου από την ελεύθερη βούληση, όπως αυθόρμητα πιστεύουμε. Για το Νίτσε αυταπάτη του αυτεξούσιου επινοήθηκε με μοναδικό σκοπό να κρίνονται οι πράξεις, επειδή κάποιοι θέλουν να εκφέρουν ηθικές καταδίκες. Είναι το ψεύδος των αδυνάμων που επινοούν από μνησικακία το αυτεξούσιο για να αποκτήσουν μία επίφαση δύναμης. Πρέπει να έχουμε αγάπη για το πεπρωμένο. Να διακρίνουμε το ωραίο στην αναγκαιότητα. Σύμφωνα με τον Σαρτρεί είμαστε καταδικασμένοι να είμαστε ελεύθεροι. Η ύπαρξη προηγείται της ουσίας.

Ο Stephen Hawking, αναφερόμενος σε πρόσφατα πειράματα στις νευροεπιστήμες, συμπέρανε πως είναι οι εγκέφαλοι που ακολουθώντας τους γνωστούς νόμους της φυσικής, καθορίζουν τις πράξεις μας και όχι μια ύπαρξη (agency) που υπάρχει έξω και ανεξάρτητα από αυτούς τους

νόμους. Έτσι φαίνεται πως είμαστε απλά βιολογικές μηχανές και ότι η ελευθερία της βούλησης είναι απλά μια ψευδαίσθηση. Ο νευροεπιστήμονας Sam Harris στο βιβλίο του *Free Will* υποστηρίζει πως η ελευθερία της βούλησης είναι μια ψευδαίσθηση τόσο πειστική και τόσο επιμένουσα που απλά αρνούμαστε ότι δεν την κατέχουμε. Οι σκέψεις και τα συναισθήματα απλά εμφανίζονται στην συνείδηση μας χωρίς να έχουμε ιδέα της διαδικασίας ή της πηγής προέλευσης τους ή πόσο μάλλον τον έλεγχο αυτών των διαδικασιών. Είναι αδύνατον να σκεφτούμε κάτι πριν να το σκεφτούμε ή να σκεφτούμε πως θα αποφασίσουμε κάτι πριν αυτό απλά ξεπροβάλλει στην συνείδηση μας. Κάτι τέτοιο δεν έχει καν νόημα. Ο Albert Einstein έλεγε: Ένα πλάσμα προικισμένο με βαθύτερη διαίσθηση και τέλεια νοημοσύνη βλέποντας τον άνθρωπο και τις πράξεις του, θα χαμογελούσε για την ψευδαίσθηση του ότι δρα σύμφωνα με την δική του ελευθερία της βούλησης (δες δαίμονας του Laplace). Τέλος σύμφωνα με τον Immanuel Kant είναι γνώρισμα του ανθρώπου το αυτεξούσιο της ύπαρξης του που τον ανυψώνει στην σφαίρα των αξιών. Ο David Hume από άλλη οπτική γωνία θεωρεί τον ντετερμινισμό αναγκαία προϋπόθεση της ηθικής μια που μόνο αν ισχύει αυτός μπορούμε εξ αρχής να προβλέψουμε τα αποτελέσματα των διαφόρων επιλογών μας και να διαλέξουμε αυτό που δεν βλάπτει η που βοηθά τους άλλους.

2.2. Προβληματισμοί στην ελευθερία της βούλησης τον ντετερμινισμό και την ηθική:

Ο φιλόσοφος John Searls θεωρεί την ελευθερία της βούλησης το σκάνδαλο της φιλοσοφίας μια και δεν έχει γίνει καμία πρόοδος στο θέμα από την αρχή της φιλοσοφίας ενώ σε άλλους κλάδους π.χ. 'Theory of mind' έχει γίνει. Το πρόβλημα είναι ότι η πράξη να προβλέψουμε την ανθρώπινη συμπεριφορά από μόνη της επηρεάζει την πρόβλεψη καθαυτή και έτσι ερχόμαστε αντιμέτωποι με ένα παράδοξο. Οι βασικές σχολές στο θέμα είναι:

- οι ντετερμινιστές (δεν έχουμε ελευθερία)
- οι αντιντετερμινιστές (έχουμε ελευθερία ο ντετερμινισμός της φύσης δεν εξουσιάζει και εμάς) και
- οι συμβατικοί (compatibilist) (μπορούν να συνυπάρχουν και τα δυο).

Δύο σύγχρονα πειράματα αξίζουν να αναφερθούν:

1^ο: Σε ένα πανεπιστήμιο δίνανε στους φοιτητές—εθελοντές να διαβάζουν ένα κομμάτι του βιβλίου του Francis Crick, μια εκπληκτική υπόθεση, που έλεγε λίγο πολύ ότι είμαστε ένα μάτσο νευρώνες και δεν έχουμε ελεύθερη βούληση. Στην συνέχεια τους δίνανε ένα μαθηματικό στόχο στον οποίο θα μπορούσαν να κλέψουν. Συγκριτικά με το γκρουπ ελέγχου έκλεψαν σημαντικά περισσότερο. Αυτό καταλήγουν οι διεξαγωγείς του πειράματος (η πεπτοίθηση δηλαδή ότι δεν έχουμε ελευθερία της βούλησης) μας κάνει ανήθικους και είναι επικίνδυνο.

2^ο: Σε ένα πείραμα όπου στο υποκείμενο κάτω από παρακολούθηση του εγκεφάλου του ζητήθηκε να κάνει ελεύθερα μια επιλογή. Να πατήσει το αριστερό ή το δεξί κουμπί σε ένα πείραμα και να πει πότε ακριβώς πήρε την απόφαση. Βρέθηκε πως οι ερευνητές μπορούσαν να προβλέψουν την πράξη του από 1 έως και 10 δευτερόλεπτα πριν αυτός το αποφασίσει (πριν του γίνει συνειδητό).

Και στα δύο πειράματα ασκήθηκαν κριτικές και δεν προσέφεραν και πολλά τελικά στο θέμα μας. Όμως αν ακολουθήσουμε την σχολή σκέψης του Ντετερμινισμού θα οδηγηθούμε στο συμπέρασμα ότι η τιμωρία δεν έχει νόημα αφού αυτός που την έπραξε δεν είχε επιλογή (ήταν καταδικασμένος να την πράξει). Χωρίς τιμωρίες όμως, όπως έχουμε ξεκάθαρα δείξει, θα αυξηθεί ο αριθμός των «απατεώνων» σε μία κοινωνία μέχρι το πλήρες χάος, μια και η πρόβλεψη για την πιθανότητα της τιμωρίας αποτελεί καθοριστικό ρόλο της συμπεριφοράς τους. Επίσης κάποιος αφού δεν έχει νόημα καμία του ενέργεια, θα έρεπε στην μοιρολατρία και την εγκατάλειψη και δεν θα είχε νόημα όχι μόνο η τιμωρία, αλλά και οι τύψεις, οι ενοχές, τα συναισθήματα, η περηφάνια για τις πράξεις μας και για όλα τα σημαντικά πράγματα που δίνουν νόημα στην ζωή μας. Από την άλλη πάλι αν δεχτούμε ότι υπάρχει αυτεξούσιο, πού βρίσκεται αυτή η οντότητα; και αφού είναι διαφορετική από την ύλη, προκειμένου να μην δεσμεύεται από τους φυσικούς νόμους, πως αλληλοεπιδρά με αυτήν και την ελέγχει (το κλασσικό πρόβλημα νους-ύλη); Και αν ακόμα δεχτούμε πως το κάνει αυτό και έχει άπειρη ελευθερία, οι αποφάσεις της πρέπει να γίνουν στο πλαίσιο να μας κάνουν ευτυχισμένους, μια και δεν έχουμε την ικανότητα να επιλέγουμε τα συναισθήματα μας,

που αυτό καθορίζεται από τα γονίδια μας και το περιβάλλον άρα πάλι (από αλλού τώρα) δεσμεύεται Ντετερμινιστικά.

Ο φιλόσοφος DunDenet (που ανήκει στους compatipalist) στο βιβλίο του FreedomEvolves αντιμετωπίζει την ελευθερία της βούλησης ως ηθική ικανότητα (moralcompetence). Παρόλο υλιστής πιστεύει ότι μπορεί να απαρτισθεί ένας ελεύθερος άνθρωπος από μη ελεύθερα κομμάτια.Εξετάζει το πρόβλημα της ελευθερίας της βούλησης όχι από την μεριά της φυσικής αλλά της βιολογίας και κυρίως μέσω της θεωρίας της εξέλιξης όπου δείχνει πως σιγά-σιγά με το να μπορούν να προβλέπουν οι οργανισμοί το μέλλον το ήλεγχαν όλο και περισσότερο και όσο περισσότερο βαθμό ελέγχου–ελευθερίας είχαν σε αυτό τόσο πιο εύκολα επιβίωναν και πολλαπλασιάζονταν εις βάρος αυτών που αδυνατούσαν να το κάνουν.Ακόμα και ο άνθρωπος την εποχή πριν την γεωργική επανάσταση εξαρτιόταν καθοριστικά από το περιβάλλον του και από τυχαία γεγονότα. Σιγά-σιγά όμως με διάφορες επινοήσεις όπως η ακονισμένη πέτρα (το πρώτο εργαλείο), την ανακάλυψη της φωτιάς,την γεωργία, τα καλάθια και ρούχα, κεραμικά και γυαλί, τόξο και βέλος,την εξημέρωση διαφόρων ζώων, την γραφή, την μεταλλουργία , τα καράβια , τον τροχό,το χαρτί μέχρι την ατμομηχανή και την πυρηνική ενέργεια και γενικότερα με όλη την τεχνική και τεχνολογική πρόοδο έπαψε να είναι έρμαιο της φύσης και καθυπόταξε το φυσικό περιβάλλον.Αυτό αύξησε εκθετικά τον βαθμό ελευθερίας του και των επιλογών του χωρίς όμως να προλάβει να προσαρμοστεί και γενετικά .Το τίμημα της ελευθερίας είναι το αυξημένο άγχος και η αγωνία.Ο υπαρξιακός ψυχολόγος Ρόλο Μάιη ορίζει το άγχος ως την κατάσταση που αντιμετωπίζουμε όταν βρισκόμαστε μεταξύ δύο οι περισσότερων επιλογών.

-Βιβλιογραφικές Παραπομπές: Α: 5, 6, 20, 21, 27. Δ: 1, 2, 3. Ε: 9, 10, 11, 26, 30, 31, 34 .

3. Το κίνημα του ανθρωπισμού και οι συνέπειες του (η χρησιμότητα)

Ο ανθρωπισμός είναι: μία ηθική καλοσύνης, συμπάθειας και σεβασμού που επεκτείνεται σε όλα τα ανθρώπινα όντα ακόμα και στα ζώα. Είναι το ιδεώδες που αναγνωρίζει την αξιοπρέπεια, την μοναδικότητα και τα δικαιώματα του κάθε ανθρώπου. Τον αναγνωρίζει σαν κεντρική αξία ούτως ώστε κανένα πράγμα να μην είναι πιο πάνω από αυτόν και κανένας άλλος άνθρωπος πιο κάτω. Είναι ιστορικά μια εξελισσόμενη έννοια με την οικουμενικότητα όμως ως βασικό της στοιχείο. Είναι το παιδί του ενεργού Χριστιανικού ενδιαφέροντος για τους «βασανισμένους» συνδεδεμένο με νοησιαρχία (rationalism), τον ατομισμό (individualism) και την αναδιαμόρφωση (reforms).

Ο ανθρωπισμός είναι παιδί του διαφωτισμού. Με κεντρική ιδέα ότι ο άνθρωπος είναι εγγενώς καλός και ότι θα τελειοποιηθεί με την κατάλληλη μόρφωση και τους κατάλληλους κοινωνικούς ανασχηματισμούς. Οι ανασχηματισμοί αυτοί θα λάμβαναν χώρα με αλλαγές και προσθέσεις στο νομοθετικό έργο και στην λειτουργία του κράτους.

Επίσημως ξεκινάει το 1863 με την ίδρυση του Ερυθρού Σταυρού από τον Ερρίκο Ντυνάν και την συμφωνία για τους πρώτους διεθνείς ανθρωπιστικούς νόμους, όμως στην πραγματικότητα ξεκίνησε πολύ πιο πριν, από τον διαφωτισμό τον 18ο αιώνα, με πολυάριθμες δράσεις που θα δούμε παρακάτω.

3.1. Κατάργηση της σκλαβιάς

Ξεκίνησε από μια συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων τους Χριστιανούς Quakers που σύμφωνα με την πίστη τους όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι και έχουν ένα εσωτερικό φως, οπότε μέσω κάποιων σημαντικών ατόμων (John Woolman, Antony Benecet) οι οποίοι επηρέασαν υψηλόβαθμα κυβερνητικά στελέχη πέτυχαν όλα τα σώματα στην Φιλαδέλφεια που πουλούσαν ή αγόραζαν σκλάβους να εξαιρούνταν αρχικά από τα business meetings και από κάθε προσφορά στην κοινωνία. Το 1760 οι New England Quakers κατάφεραν να κάνουν την εισαγωγή σκλάβων παράνομη. Μετά απαγορεύτηκε η εμπορεία σκλάβων από το Βρετανικό ναυτικό, ακολούθησε η κατάργηση της σκλαβιάς στην μεγάλη Βρετανία μετά στις Η.Π.Α. μετά στην Ευρώπη στο Μεξικό και τελευταία στην Μαυριτανία. Σήμερα ζούμε σε μια εποχή όπου για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας δεν υπάρχει πουθενά στον κόσμο ο θεσμός της δουλείας. Το διεθνές μπιόκοτάρισμα στην ζάχαρη επίσης βοήθησε και ήταν το πρώτο μαζικό ανθρωπιστικό κίνημα. Επίσης οι τέχνες παίξανε καθοριστικό ρόλο: Η μεγάλη άνθηση στην εκτύπωση και στο διάβασμα νουβελών και η ευρεία διάδοση τους λόγω της ανακάλυψης του τυπογράφου (πχ. Η καλύβα του Μπάρμπα Θωμά) έκαναν εφικτό να συμπάσχουν οι άνθρωποι με τους σκλάβους, να μπόυνε στην θέση τους, να δούνε ότι δεν διαφέρουν και τόσο πολύ και να τους συμπαθήσουν. Επιπρόσθετα κάποιοι διάσημοι πίνακες γνωστών ζωγράφων που απεικόνιζαν πορτρέτα μαύρων με ντύσιμο και στυλ σαν Άγγλοι αριστοκράτες άλλαξαν τον τρόπο θεώρησης των μαύρων και από εκεί που τους θεωρούσαν κατώτερους σιγά σιγά άρχισαν να τους αντιμετωπίζουν σαν ίσους. Τα πιο πάνω αίτια, όσο αφορά τον ρόλο της τέχνης στην ξένη βιβλιογραφία, ονομάζονται 'art of suffering'.

3.2. Οι συνθήκες εργασίας του 19ου αιώνα και ο «εξανθρωπισμός τους»

Το 1750-1760 ήταν το ξεκίνημα της βιομηχανικής επανάστασης. Η Αγγλία ήταν η οδηγός χώρα (Manchester). Στην επόμενη δεκαετία εφευρέθηκε και τελειοποιήθηκε η ατμομηχανή. Έτσι έδωσε ενέργεια στα εργοστάσια κλωστοϋφαντουργείων και μπορούσαν να αντλούνε το νερό από τα ορυχεία όταν έβρεχε. Οι συνθήκες εργασίας στα κλωστοϋφαντουργεία ήταν άθλιες και δούλευαν 14-16 ώρες καθημερινά. Τα παιδιά πήγαιναν στο εργοστάσιο να δουλέψουν αμέσως μετά τα έκτα γενέθλια τους. Οι καπνοδοχοκαθαριστές βρήκαν πως ήταν φθηνότερο να βάζουν τα παιδιά να σκαρφαλώνουν μέσα στις καμινάδες παρά να αγοράσουν τον ανάλογο εξοπλισμό. Οι γυναίκες όχι μόνο έπρεπε να δουλεύουν στα ορυχεία αλλά και να κάνουν πολύ σκληρές δουλειές. Τελικά η δικαιοσύνη μεταξύ εργατών και εργοδοτών επιτεύχθηκε με την δημιουργία των trade unions, με κυβερνητικούς ανασχηματισμούς, ή με επαναστάσεις ή με τον φόβο επαναστάσεων (σε διάφορες χώρες). Στην Αγγλία ένας νόμος της 10ωρης εργασίας εφαρμόστηκε το 1848 (όλα αυτά ήταν βασικά επιτυχίες του ανθρωπιστικού κινήματος). Ιδιαίτερη μνεία αξίζει στον Robert Owen. Αυτός δεν ήταν ούτε ευαγγελιστής ούτε ωφελμιστής (ανήκε στους ουτοπικούς σοσιαλιστές) και έβρισκε απάνθρωπες τις συνθήκες εργασίας στα εργοστάσια. Μετά από πολλές μάχες με το House of Lords πέτυχε το 1819 να ψηφιστεί νόμος που θα απαγόρευε την απασχόληση παιδιών κάτω από τα 10 έτη και κανένα άτομο κάτω των 18 δεν θα δουλεύει πάνω από 12 ώρες. Με συνεχείς πρόσθετες προσπάθειες αυξανόντουσαν τα ηλικιακά όρια απασχόλησης και μειωνόντουσαν οι ώρες δουλειάς για όλους.

3.3. Εξανθρωπισμός των εγκληματικών τιμωριών και κατάργηση των βασανιστηρίων

Τα βασανιστήρια ήταν η νόρμα και μάλιστα γινόντουσαν σαν κοινωνικό θέαμα. Επιβαλλόντουσαν με το παραμικρό από υποτυπώδη δικαστήρια. Περιλάμβαναν κρέμασμα, πνίξιμο, διαμελισμό, αποκεφαλισμό, βράσιμο σε καυτό νερό, παλούκωμα κ.α. Οι αιτίες αυτής της κατάστασης ήταν πολλές. Για να ομολογεί ο κατηγορούμενος την πράξη του, να προδώσει τυχόν συνεργάτες του για παραδειγματισμό των άλλων, για κάθαρση (θρησκεία...) κλπ. Ο Casare Beccaria (πατέρας της εγκληματολογίας) το 1764 με το έργο του *On crimes and punishment* χρησιμοποιώντας απλά λογικά επιχειρήματα, έδρασε καταλυτικά ώστε να καταργηθούν τελικά σε όλες τις χώρες τα βασανιστήρια. Καταρχήν λέει η εξομολόγηση της πράξης δεν λέει τίποτα αν ο κατηγορούμενος ήταν ένοχος ή αθώος απλά πόση φυσική αντοχή έχει μέχρι να ομολογήσει (στο τέλος όλοι ομολογούσαν). Η δημόσια επιβολή τους δεν παραδειγματίζε αλλά σκλήραινε τους θεατές. Ο William Paley το 1785 έκδωσε το *Thoughts on Executive Justice* επιχειρηματολόγησε για την κατάργηση της μέγιστης ποινής. Με την διαβάθμιση της τιμωρίας αναλόγως του εγκλήματος, μείωνε το κίνητρο του εγκληματία για να διαπράξει το μέγιστο έγκλημα. Πχ. Ο βιασμός και ο φόνος τιμωρείτο το ίδιο. Αυτό έδινε κίνητρο στον βιαστή να σκοτώσει το θύμα για να μην υπάρχουν μάρτυρες.

3.4. Η αναμόρφωση των συνθηκών ζωής των φυλακισμένων:

Στο έργο του *The State of Prisons in England and Wales* ο John Howard από τους πρώτους διαμορφωτές των φυλακών περιγράφει τις συνθήκες των ιδιωτικών φυλακών με μόνο σκοπό το κέρδος ως εξής: Είχαν στα ίδια κελιά άντρες και γυναίκες, δολοφόνους με πορτοφολάδες, δεκάχρονα παιδιά με βιαστές και παιδεραστές. Στο έργο του έλεγε πως οι φυλακές έπρεπε να είναι καθαρές και ασφαλείς, με ξεχωριστά κελιά για ύπνο και οι φυλακισμένοι έπρεπε να έχουν χρήσιμες δουλειές σε ειδικά τμήματα εργασίας.

3.5. Η καλύτερη περίθαλψη των ψυχικά πασχόντων

Αρχικά λόγω δεισιδαιμονιών αντιμετωπίζονταν σαν δαιμονισμένοι, μετά όμως με την πρόοδο της ψυχολογίας και κυρίως με την συμβολή του Dr Philippe Pinel (πατέρα της κλινικής ψυχολογίας) αντιμετωπιζόντουσαν σαν ασθενείς που χρειαζόντουσαν περίθαλψη.

3.6. Λοιπές συνέπειες του ανθρωπισμού:

➤ Σταματήσανε τα κυνήγια μαγισσών, οι θρησκευτικές διώξεις, οι αναμετρήσεις <τιμής> μέχρι θανάτου, τα αιματηρά αθλήματα κ.α.

➤ Αναβάθμιση της θέσης της γυναίκας.

Στην Αγγλία το 1800, τα δικαιώματα των γυναικών εξαρτιόνταν από τον άντρα τους. Η γυναίκα δεν είχε καμία νομική υπόσταση. Κάποιοι από τους συζύγους σύμφωνα με τον John Stewart Mill χειροδικούσαν βάρβαρα στις γυναίκες τους και αυτές δεν μπορούσαν ούτε να επαναστατήσουν ούτε να δραπετεύσουν. Η Mary Wollstonecraft έκδωσε το A Vindication of the Rights of Women το 1792 όπου έκανε ξεκάθαρη την άρνηση της υποταγής της γυναίκας (η πρώτη φεμινιστική κραυγή). Ακολούθησαν και άλλες και τελικά οι γυναίκες έγιναν ίσες με τα ίδια νομικά δικαιώματα με τους άντρες.

➤ Αποφυγή της κακοποίησης των ζώων

Μπήκανε κανόνες στην συμπεριφορά μας προς τα ζώα, είτε είναι κατοικίδια, είτε πειραματόζωα, είτε ζώα εκτροφείου. Σε αυτό συνέβαλαν οι Montaigne, ο Bentham (can they suffer?) και στην εποχή μας ο Peter Singer.

➤ Επίσης μειώθηκε η κακοποίηση παιδιών, η ενδοοικογενειακή βία, οι αντί ομοφυλοφιλικές εκδηλώσεις, το κυνήγι μειώθηκε και θεωρήθηκε βάρβαρο σπορ. Έπεσε κατά 80% ο αριθμός των βιασμών στις ΗΠΑ από το 1973-2005 με παρόμοιες πτώσεις και σε άλλες χώρες.

3.7. Ο τρόπος τα αίτια και τα βασικά βήματα του «εξανθρωπισμού»:

Οι αναμορφώσεις αυτές συνήθως ξεκινούσαν από ένα μικρό αριθμό ευαισθητοποιημένων ανθρώπων που ενεργοποιούσαν την κοινή γνώμη και τελικά άλλαζαν την νομοθεσία. Η δημοκρατία επίσης έπαιξε καταλυτικό ρόλο, όπως και η καλύτερη επικοινωνία, αλλά και οι μαζικές συγκεντρώσεις που γινόντουσαν δυνατές λόγω του σχηματισμού των μεγάλων πόλεων. Η εκθετική αύξηση του γραπτού τύπου ταυτόχρονα με την εκθετική αύξηση του ποσοστού που μπορούσε να διαβάσει (στο 50% του πληθυσμού) είχε σαν αποτέλεσμα η γνώση και τα γεγονότα να αντικαθιστούν τις δεισιδαιμονίες και την άγνοια και μπορούσαν πια οι άνθρωποι να κατοικήσουν στο μυαλό άλλων να δουν διαφορετικές απόψεις και να αυξήσουν έτσι την εν συνείδηση και συμπόνια τους.

Λίγο πριν την ίδρυση του Ερυθρού Σταυρού μια άλλη μεγάλη ανθρωπιστής η Florence Nightingale στάλθηκε στον πόλεμο της Κριμαίας για να περιθάλψει τους βρετανούς τραυματίες πολέμου που τους θέριζε η χολέρα, η γάγγραινα και η δυσεντερία. Κατάφερε και έφερε το ποσοστό των θανάτων κατά 40% λιγότερο. Οι νοσοκομειακές τις δυνάμεις αποτέλεσαν θεμέλιο για την μοντέρνα νοσηλευτική.

Η ίδρυση του Ερυθρού Σταυρού. Ο Ερυθρός σταυρός ήταν ο πρώτος παγκόσμιος ανθρωπιστικός οργανισμός. Αρχικά είχε ως αντικείμενο να βοηθάει αμερόληπτα τους τραυματίες στρατιώτες. Στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο μετέφερε 2,5 εκατομμύρια γράμματα σε αιχμαλώτους πολέμου. Περίθαλπε τραυματίες από όλες τις πλευρές και κανόνιζε την διαμονή τους σε ουδέτερες χώρες

και μετά τον επαναπατρισμό τους. Μετά τον πόλεμο ήταν υπεύθυνος για τον επαναπατρισμό 450,000 αιχμαλώτων πολέμου από την κεντρική Ευρώπη στη Ρωσία. Σε πολλούς μετέπειτα πολέμους συνέχισε την αμερόληπτη περίθαλψη των τραυματιών. Εξελίχθηκε αργότερα στο να προσφέρει βοήθεια και στους πολίτες χωρών όπου υπήρχε ανάγκη (πόλεμοι, λοιμοί, φυσικές καταστροφές κλπ.).

Η παγκόσμια ανακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων το 1947-48, αποτέλεσε την διεθνή επικύρωση του ανθρωπισμού και του έδωσε σάρκα και οστά. Τα πιο βασικά από αυτά είναι: Δικαίωμα στη ζωή, απαγόρευση του βασανισμού, απαγόρευση ύπαρξης δούλων, και η ελευθερία της σκέψης και της θρησκείας. Τα δικαιώματα αυτά όπως και με τον ανθρωπισμό εφαρμόζονται σε όλους ανεξαιρέτως φυλής, φύλου, θρησκείας, εθνικότητας, πολιτικών πιστεύω κλπ. Δημιουργήθηκαν πολλές οργανώσεις που παρατηρούν και επεμβαίνουν αν παραβιάζονται. Συνήθως προστατεύουν ειδικές και ανίσχυρες μειονότητες. Σήμερα είναι αποδεκτά από την πλειοψηφία των κρατών. Ακόμα περισσότερο τα περισσότερα κράτη στον κόσμο χρησιμοποιούν παρόμοια πολιτικά ιδρύματα (νόμους, δικαστήρια, άτομα που ψηφίζουν νόμους, στρατούς, γραφειοκρατίες, αστυνομία, φυλακές, φόρους, δημόσια σχολεία).

Στην συνέχεια ιδρύθηκαν και άλλοι οργανισμοί όπως ο Nations Refugee Relief Administration για να λυθεί το πρόβλημα με το μεγάλο παλιρροϊκό κύμα μεταναστών που δημιουργήθηκε μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και την διευθέτησή τους σε χώρες όπως η Αυστραλία ο Καναδάς οι ΗΠΑ κ.α. Κατά την διάρκεια του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου δημιουργήθηκε και η Oxfam για την αντιμετώπιση του λοιμού στην Ελλάδα. Άλλες οργανώσεις που δημιουργήθηκαν είναι οι save the children, οι MSF (γιατροί χωρίς σύνορα) και οι γιατροί του κόσμου. Μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου ο αριθμός των NGO's (Non-Governmental Organizations) εκτινάχθηκε. Ο ρόλος τους ήταν να δρουν ως μεσολαβητές μεταξύ τοπικών και διεθνών προσπάθειών για αντιμετώπιση ανθρωπιστικών κρίσεων. Να μεταφράζουν δύσκολα και πολύπλοκα θέματα για τα προβλήματα της τοπικής κοινότητας για τους μεγάλους διεθνείς οργανισμούς. Μια λειτουργία κλειδί θεωρείται η «μαρτυρία» (testimony). Η παγκόσμια τράπεζα ορίζει τις ΜΚΟ (Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις), ως «ιδιωτικοί οργανισμοί που ασκούν δραστηριότητα για να απαλύνουν τον πόνο, να προωθήσουν τα συμφέροντα των φτωχών, την προστασία του περιβάλλοντος, την παροχή βασικών κοινωνικών υπηρεσιών, ή αναλαμβάνουν την ανάπτυξη της κοινότητας». Ο όρος αναφέρεται σε μη κερδοσκοπικές οργανώσεις με διεθνή συνήθως παρουσία, οι οποίες δεν αποτελούν διεθνείς οργανισμούς αλλά στηρίζονται στην ιδιωτική πρωτοβουλία και είναι ανεξάρτητες από τα κράτη. Τα τελευταία χρόνια έχει επικρατήσει ο όρος να χρησιμοποιείται για κάθε κοινωφελή οργάνωση που δεν ανήκει στο κράτος. Οι σκοποί των ΜΚΟ είναι κυρίως ανθρωπιστικοί και αφορούν περιβαλλοντικά ή κοινωνικά προβλήματα όπως η φτώχεια, ο ρατσισμός, το περιβάλλον κλπ. Οι προσφορά τους στην απαλοιφή του ανθρωπίνου πόνου όπου αυτός υπάρχει ακόμα και των ζώων και η προστασία του περιβάλλοντος και η δράση τους στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι ανεκτίμητη.

-Βιβλιογραφικές παραπομπές: Α: 46. Β: 7. Γ: 1, 2, 4, 5, 6, 7, 12. Δ: 4.

4. Οι κριτικές εναντίον του ανθρωπιστικού κινήματος και των ΜΚΟς στην σημερινή εποχή

Το 1989 πέφτει το τείχος του Βερολίνου, ο ψυχρός πόλεμος τελειώνει και το 1991 καταρρέει η Σοβιετική Ένωση. Αυτό ήταν κομβικό σημείο για το κίνημα του ανθρωπισμού. Το 1982 αριθμούσαν 144 NGOs στην Αμερική και το 1994 419!! Η βασική τους χρηματοδότηση γινόταν από τις κυβερνήσεις. Από εδώ και πέρα είναι οι κυβερνήσεις των πληγμένων λαών που αποφασίζουν σε ποιες οργανώσεις και με ποιες προϋποθέσεις θα δίνουν πρόσβαση στα θύματα.

Με την πάροδο του χρόνου άρχισαν σιγά σιγά και οι πρώτες κριτικές του σύγχρονου ανθρωπισμού και του τρόπου που εξασκείται. Οι κριτικές αυτές προήλθαν και από τις δυο πλευρές του πολιτικού φάσματος αλλά παραδόξως κυρίως από την αριστερά. Οι πιο αυστηρές κριτικές όμως γράφτηκαν από τα πιο καλά πληροφορημένα άτομα, από άτομα που συμμετείχαν σε ανθρωπιστικές αποστολές για δεκαετίες όπως ο William Easterly με το βιβλίο του *The Whiteman's Burden (Why have the West's efforts to aid the Rest have done so much ill and so little good)* ο Michal Maryann με το βιβλίο του το 1997 *The Road to Hell* και παραθέτουν πως ο ανθρωπισμός βρίσκεται σε κατάσταση πολιορκίας για τα τελευταία τουλάχιστον 15 χρόνια. Ότι οι ανθρωπιστικές οργανώσεις κατηγορούνται για υπερβολική σπατάλη, απάτη, ακόμα και για υποβοήθηση (facilitate conflicts) συγκρούσεων. Ο μόνος τρόπος να δούμε αυτές τις κριτικές είναι να παρουσιάσουμε όσο πιο περιληπτικά μπορούμε διάφορες συγκεκριμένες περιπτώσεις ξεχωριστά και να δούμε αν πραγματικά χρησίμευσε η ανθρωπιστική βοήθεια ή αν αντιθέτως έβλαψε και στο τέλος να δούμε αν μπορούμε να διαγνώσουμε κάποια έστω από τα λάθη που έγιναν ούτως ώστε να τα αποφύγουμε στο μέλλον. Θα παρουσιάσω παρακάτω μερικές ανθρωπιστικές κρίσεις που ήταν αποτέλεσμα ανθρωπίνου παράγοντα δηλαδή τα αίτια ήταν εμφύλιοι πόλεμοι και κακή πολιτική ηγεσία (διεφθαρμένες κυβερνήσεις).

4.1. Λοιμός στην Μπιάφρα, 1968

Την προηγούμενη χρονιά η πλούσια σε πετρέλαιο χώρα της Μπιάφρα αποσχίστηκε από την Νιγηρία. Οπότε η Νιγηρία επιτέθηκε και απομόνωσε την Μπιάφρα. Αμέσως πήγαν δημοσιογράφοι, φωτογράφοι και τηλεοπτικά κανάλια. Ήταν ο πρώτος Αφρικάνικος πόλεμος που καλυπτόταν από τα ΜΜΕ. Παντού στον κόσμο οι τηλεοράσεις τον είχαν σαν πρώτη είδηση δείχνοντας σκηνές από τον λοιμό (αποστεωμένα από την πείνα παιδιάκια). Ο Ερυθρός Σταυρός πάει στην σκηνή. Το 1967 ο ολικός προϋπολογισμός του ήταν 500,000\$, το 1968 ήταν 1,500,000\$ κάθε μήνα. Άλλες ΜΚΟς που πήγαν στην περιοχή είχαν παρόμοιες εκτοξεύσεις των προϋπολογισμών τους. Επειδή η Μπιάφρα ήταν μόνο προσβάσιμη από αέρα δημιούργησαν μια αερογέφυρα και ρίχνανε 250 τόνους με τρόφιμα κάθε βράδυ (για προστασία από τους Νιγηριανούς πυροβολισμούς). Έτσι αρχικά θεωρήθηκε επιτυχία αφού αντιμετωπίστηκε ο λοιμός. Η κατηγορία όμως είναι πως η κυβέρνηση της Μπιάφρα πλήρωσε Ελβετούς, διαμορφωτές

της κοινής γνώμης (public opinion makers), για να δημιουργήσουν μια τεχνητή γενοκτονία των κατοίκων της Μπιάφρα από τους Νιγηριανούς και το πετύχανε. Στο τέλος όταν επανενώθηκε η Μπιάφρα με την Νιγηρία όλες αυτές οι υποτιθέμενες σφαγές θεωρήθηκε ότι δεν πραγματοποιήθηκαν ποτέ. Ο Ερυθρός Σταυρός λόγω έλλειψης προσωπικού επιστράτευσε νεαρούς γιατρούς ακόμα και φοιτητές της ιατρικής οι περισσότεροι από την Γαλλία. Αυτοί οι γιατροί μπροστά στις εικόνες λοιμού και πεπεισμένοι ότι βρισκόντουσαν μπροστά σε μία καινούρια γενοκτονία αποσχίστηκαν επισήμως από τον Ερυθρό σταυρό (ο οποίος για να διατηρήσει την ουδετερότητα του εγκατέλειψε την σκηνή) και σχημάτισαν τους **Γιατρούς Χωρίς Σύνορα**. Έκαναν την μαρτυρία (testimony) βασική αρχή για την λειτουργία τους. Ο Ερυθρός Σταυρός έπρεπε να είναι από καταστατικού του ουδέτερος και ανεξάρτητος και είχε κατηγορηθεί για την σιωπή που κράτησε όταν ήταν μάρτυρας στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως και ειδικά στο Ausvits και παραλληλίστηκε η σιωπή του ως συννεοχή (της γενοκτονίας των Εβραίων). Αν δεν είχαν βοηθήσει τους κατοίκους της Μπιάφρα δεν θα δινόταν παράταση στον πόλεμο και υπολογίζεται πως θα είχαν σωθεί 180,000 άνθρωποι. Αν δηλαδή δεν πήγαινε καθόλου ανθρωπιστική βοήθεια στην Μπιάφρα θα σωνόντουσαν 180,000 άνθρωποι δηλαδή αυτοί που σκοτώθηκαν από την παράταση του πολέμου πλην αυτών που σώσανε από την πείνα.

4.2. Λοιμός στην Αιθιοπία, 1980

Πάλι η τηλεόραση να δείχνει εικόνες πεινασμένων παιδιών. Σημαντικό είναι πως μια μεγάλη συναυλία με το ροκ συγκρότημα Band-Aid (με το γνωστό Χριστουγεννιάτικο single: do they know it's Christmas) συγκέντρωσαν 5,000,000 Αγγλικές λίρες για βοήθεια. Επίσης βασικός ανθρωπιστικός παίκτης ήταν η OXFAM (Oxford Committee for Famine Relief) όπου το 1982

μείωσε την θνησιμότητα κατά 0.25-0.5 όμως κατηγορήθηκε ότι υποβοηθούσε το Αιθιοπικό αυταρχικό καθεστώς. Αυτήν την φορά οι Γάλλοι *γιατροί χωρίς σύνορα* αποχώρησαν. Τα αίτια του λοιμού ήταν ναί μεν μια ξηρασία αλλά περισσότερο ανθρωπογενή: με το απολυταρχικό καθεστώς της Αιθιοπίας να επιβάλλει αγροτικό κολεκτιβισμό που αφορούσε 3,000,000 ανθρώπους και με την βία ανακατατάξεις πληθυσμού που αφορούσε 600,000 ανθρώπους. Τελικά πεθάνανε από λοιμό 300,000-1,000,000 άνθρωποι. Μια ακόμα φορά τα πράγματα θα ήταν καλύτερα χωρίς την παρέμβαση. Ο Alex Deval εμπειρογνώμονας και ειδικός για θέματα στην Αιθιοπία θεωρεί

πως αν δεν διευκολυνόταν η κυβέρνηση της Addis Abeba οικονομικά ώστε να προωθήσει τις μεταρρυθμίσεις της που δημιουργούσαν ή έστω όξυναν τον λοιμό για δικά της οφέλη, ο τελικός απολογισμός των νεκρών μπορεί να έπεφτε από 0.25 – 0.5. (έως και 50%) Το ευρύτερο κοινό έξω από τους ανθρωπιστικούς κύκλους ήταν τελείως απληροφόρητο.

4.3. Λοιμός στην Σομαλία, καλοκαίρι 1992

Επιχειρήθηκε βοήθεια από τα ηνωμένα έθνη αλλά απέτυχε. Στο τέλος της χρονιάς έρχονται νέα πως θα έχουμε μια τεράστια ανθρωπιστική κρίση οπότε τον Δεκέμβριο ο τότε πρόεδρος Bush (ο πατέρας) έστειλε τους πεζοναύτες και αντιμετώπισαν την κατάσταση.

Όμως:

- Η βοήθεια στο φαγητό κατέστρεψε την μικρής κλίμακας παραγωγή τροφίμων και βοήθησε να στηθεί ο λοιμός. Οι εγκαταλελειμμένες αγροτικές περιοχές χρησιμοποιήθηκαν από την κυβέρνηση για εξαγωγικές καλλιέργειες (τα έσοδα των οποίων κατέληγαν στους στενούς κύκλους της κυβέρνησης)

- Μεταμόρφωσε μια αυτάρκη χώρα σε μια βοήθειο-εξαρτώμενη κλεπτοκρατία. Ο αριθμός των νεκρών που είχε αρχικά δοθεί ήταν «φουσκωμένος» και ο λοιμός ήταν ήδη σε ύφεση, αλλά οι Αμερικανοί βοήθησαν ούτως ή άλλως. Μετά τα UN και η Αμερική επιχείρησαν να ξαναχτίσουν την χώρα (nation building) αλλά απέτυχαν παταγωδώς.

4.4. Εμφύλιος στην Βοσνία μετά την διάσπαση της Γιουγκοσλαβίας (Σερβία, Κροατία, Βοσνία)

Οι πλέον πολυάριθμες ΜΚΟς τρέχουν στην σκηνή. Οι δυτικές κυβερνήσεις δεν θέλουν να πάρουν τους πρόσφυγες πολέμου από την Βοσνία οπότε χρησιμοποιώντας τον ανθρωπισμό που χρηματοδοτούσαν περιορίσαν την κρίση στην Βοσνία. Χρησιμοποίησαν τον UNHCR για τους μετανάστες ούτως ώστε να περιορίσουν το πρόβλημα εκεί και να δώσουν πολιτική κάλυψη στις Ευρωπαϊκές Κυβερνήσεις που δεν ήθελαν στις χώρες τους πρόσφυγες. Εκεί εφαρμόστηκε το περίφημο Sarajevoairlift. Μέχρι το 1995, 250 ΜΚΟς ενεργοποιούνταν στην περιοχή. Κάποιοι το ονομάζουν το Waterloo του ανθρωπισμού.

4.5. Εμφύλιος στην Rwanda, άνοιξη 1994

Λαμβάνει χώρα μια τεράστια γενοκτονία των Tutsis από τους Hutus. Περίπου 800,000 άνθρωποι σφαγιάζονται. Μετά την σφαγή έρχονται και οι ΜΚΟς. Όταν οι Tutsis αντεπιτεθήκανε δημιουργήθηκαν 2,000,000 μετανάστες στο ανατολικό Congo (τότε Ζαΐρ). Οι περισσότεροι από αυτούς ήταν Hutu πολεμιστές που μόλις είχαν σφαγιάσει τους Tutsis, με όπλα και πυρομαχικά στα χέρια. Οι ανθρωπιστικές οργανώσεις μη μπορώντας να κάνουν κάτι διαφορετικό τους περιέθαλπαν. Έτσι βρήκανε ευκαιρία να ανασυνταχθούν και να εξαπολύουν

guerrillaattacks στην Rwanda με βάση τους ανθρωπιστικούς καταυλισμούς. Εν τω μεταξύ οι Tutsis που ήταν τα πραγματικά θύματα της υπόθεσης δεν έλαβαν καμία απολύτως ανθρωπιστική βοήθεια. Στο τέλος όμως η Rwanda εισέβαλε στο ανατολικό Κονγκό και υποχρέωσε (με βία και με φόνους) τους πρόσφυγες να γυρίσουν πίσω στην Rwanda. Στο μεταξύ οι Γάλλοι MSF εγκατέλειψαν πάλι, λέγοντας πως δεν είναι μέρος αυτό για ανθρωπιστικές οργανώσεις. Το κενό όμως που άφησαν με πολλή χαρά το εκμεταλλεύτηκαν άλλες οργανώσεις που θα έκαναν τα πάντα για να βρεθούν στην σκηνή με τα διακριτικά τους, τις σημαίες τους και να βρεθούν μπροστά στις τηλεοράσεις και τους χορηγούς τους. Η Rwanda αποτελεί ένα μεγάλο ναυάγιο του ανθρωπισμού και της πολιτικής.

4.6. Πόλεμος στο Κόσσοβο, 1999

Ο Milosevits κατηγορήθηκε για γενοκτονία των μουσουλμάνων. Ο Ο.Η.Ε. νιώθοντας ενοχές που δεν έκανε τίποτα για να αποφευχθεί η σφαγή των Tutsis αποφάσισε πως η καλύτερη (ανθρωπιστική) ενέργεια ήταν την άνοιξη του 1999 να κάνει μέσω του NATO αεροπορική επιδρομή στη Σερβία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία μιας τεράστιας ανθρωπιστικής κρίσης και την δημιουργία περισσότερων από 100,000 προσφύγων από το Κόσσοβο να φεύγουν στις γειτονικές Αλβανία και FYROM. Το NATO ανέλαβε τους προσφυγικούς οικισμούς και στρατιώτες προσέφεραν ανθρωπιστικό έργο....

Στην συνέχεια υπήρξε περεταίρω έκρηξη του αριθμού των ανθρωπιστικών οργανώσεων (ΜΚΟς) Για παράδειγμα στο τσουνάμι του 2004 υπήρχαν ενεργές πάνω από 16000 ΜΚΟς. Κατηγορήθηκαν για σχεδόν καθόλου κατάρτιση και βάρβαρες πρακτικές στους ασθενείς με κανόνες υγιεινής αστείους, αλλά και για απάτη.

4.7. Πόσο η ανθρωπιστική βοήθεια είναι βοήθεια;

H Andrea E Ostheimer στο Aid agencies providers of essential resources?? Επιχειρηματολογεί για τον ρόλο των ανθρωπιστικών χρηματοδοτήσεων και λέει πως

είναι ευθέως ανάλογες με την πολιτική αξία των χωρών που τις λαμβάνουν. Για παράδειγμα στην κρίση στο ΙΡΑΚ για κάθε βοηθούμενο ξοδεύονταν 3,000 \$ ενώ στην κρίση της Αγκόλα το αντίστοιχο ποσό ήταν 58 \$ για τον καθένα και στην κρίση του Σουδάν μόλις 18 \$. Θεωρεί ότι από την στιγμή που οι οργανώσεις χρηματοδοτούνται σχεδόν αποκλειστικά από κυβερνήσεις, τότε απλά δεν μπορούν να είναι πολιτικά ανεξάρτητες και τις ονομάζει publicservicecontractors. Επιπρόσθετα και ιδιωτικά αν χρηματοδοτούνταν, πως μπορούν διατηρώντας την ουδετερότητα τους να αποσυρθούν από μία σύρραξη στην οποία δεν ωφελούν πραγματικά αλλά αντιθέτως βλάπτουν και να χάσουν την χρηματοδότηση;

Ο William Easterly (the whiteman's burden) λέει πως οι αναπτυξιακές βοήθειες της παγκόσμιας τράπεζας και του διεθνούς νομισματικού ταμείου γίνονται από <<σχεδιαστές>> που προσπαθούν να επιβάλουν εκ των άνω ένα σχέδιο (blueprint) και να το εφαρμόσουν παντού (ceiling down). Αυτό που κατά την γνώμη του θα έπρεπε να γίνεται είναι οι «Searchers» που πρέπει να έχουν άμεση επαφή με τον πληθυσμό που θα βοηθηθεί και να καταλαβαίνουν καλά την οικονομία του, με πρακτικούς τρόπους και με δοκιμή και λάθος να δημιουργήσουν μια καλύτερη οικονομία (bottom up). Έτσι αποφεύγεται το πρόβλημα να παρεμβάλλονται διεφθαρμένες κυβερνήσεις και να χρησιμοποιούν τους πόρους για τον εαυτό τους.

Οι Peter Bauer και Basil Yamey στο Against Foreign Aid λένε πως η βοήθεια δεν πάει σε αυτούς που την χρειάζονται αλλά στους πλούσιους και διεφθαρμένους που τους κυβερνάνε. Τα λεφτά αυτά τους δυναμώνουν ακόμα περισσότερο και κάνουν την δυνάστευση των υπολοίπων ακόμα χειρότερη. Τα δανεικά δεν είναι απαραίτητα για ανάπτυξη και μάλλον αντίθετα επιβαρύνουν τα πράγματα με τους τόκους.

Ο Christopher Coyne στο βιβλίο του doing bad by doing good καταλήγει πως όλα τα ανθρωπιστικά θέματα είναι τελικά θέματα οικονομικής ανάπτυξης, πως βοήθεια έξω από την κυβέρνηση μίας χώρας μπορεί να δώσει μόνο βραχυχρόνια ανακούφιση στους πολίτες αυτής της χώρας, πως η οικονομική ελευθερία μέσα σε μία χώρα είναι τελικά η μόνη που μπορεί να αυξήσει το βιοτικό επίπεδο και να εξαλείψει την φτώχεια. Ο μόνος τρόπος να μοιράζεις τους πόρους σε αυτούς που πραγματικά τους χρειάζονται δεν είναι δεδομένος αλλά πρέπει συνεχώς να ανακαλύπτεται. Η Σοβιετική Ένωση κατέρρευσε λόγω του «προβλήματος του υπολογισμού» (calculation problem). Οι επενδύσεις σε στρατό, υποδομές, κεφάλαια και στην ευμάρεια των πολιτών της γίνονταν από ένα κεντρικό σχεδιασμό που δεν είχε και δεν θα μπορούσε να έχει ποτέ καλή πληροφόρηση από την περιφέρεια. Έτσι και η ανθρωπιστική βοήθεια μοιάζει περισσότερο με μία κεντρικά οργανωμένη βοήθεια αντιμετώπιζοντας το ίδιο πρόβλημα. Η γραφειοκρατία που χρειάζεται ένα τέτοιο σύστημα για να λειτουργήσει τείνει να εξυπηρετεί τα δικά της συμφέροντα που είναι να μεγαλώσει το γραφειακό σύστημα όσο μπορεί αγνοώντας την περιφέρεια. Επίσης τονίζει ότι όταν βάζεις πολλά χρήματα σε ένα σύστημα με απελπιστικές ανάγκες, προκαλείς διαφθορά, ανταγωνισμό μεταξύ κρατών που διεκδικούν την βοήθεια, ανταγωνισμό μεταξύ των φορέων της βοήθειας και το μόνο που δεν λαμβάνεις υπόψη είναι αυτούς που πραγματικά χρειάζονται την βοήθεια. Είναι αδύνατη η κατανόηση πολύπλοκων συστημάτων πόσο μάλλον να τα διορθώσεις. Άρα τι μπορούμε να κάνουμε; Να εγκαταστήσουμε τους θεσμούς και τα ιδρύματα των ανεπτυγμένων χωρών με την απειλή όπλου; Να βοηθήσουμε με την βία; Το μόνο που μπορούμε να κάνουμε καταλήγει είναι να ανοίξουμε τα σύνορα μας για ελεύθερη μετανάστευση. Μόνο έτσι θα βοηθηθούν σωστά οι αναπτυσσόμενες χώρες και δίνει το παράδειγμα του σεισμού στη Ταϊτή. Εκεί 200,000 μετανάστες στις ΗΠΑ από την Ταϊτή λόγω του σεισμού δεν απελάθηκαν (είχε λήξει η σύμβαση τους) και προσέφεραν στην χώρα τους περισσότερη οικονομική βοήθεια από ολόκληρη την κυβέρνηση των ΗΠΑ. Επίσης με αυτόν τον τρόπο διαδίδουν τις ιδέες και τους τρόπους λειτουργίας των ανεπτυγμένων χωρών στην χώρα τους και αν κάποτε επαναπατριστούν φέρνουν αναπτυξιακές αλλαγές μαζί τους.

Βλέπουμε πως το πραγματικό πρόβλημα στις χώρες αυτές – και όχι μόνο - είναι καθαρά πολιτικό και ονομάζεται **διαφθορά**. Κατά κανόνα οι χώρες με την μικρότερη διαφθορά είναι και οι πλουσιότερες χώρες στον πλανήτη. Η ανατροπή μιας διεφθαρμένης κυβέρνησης ή η εξασφάλιση

μιας σωστής κυβέρνησης με διαύγεια χαμηλή διαφθορά και αξιοκρατία είναι εξαιρετικά δύσκολο. Ακόμα και οι ανεπτυγμένες χώρες, με πολίτες μορφωμένους και πολιτικά ενημερωμένους και ενεργούς, με ανεπτυγμένους όλους τους θεσμούς του δυτικού κόσμου και φυσικά με δημοκρατικά εκλεγμένες κυβερνήσεις, βρίσκονται αντιμέτωπες συχνά με σκάνδαλα διαφθοράς και απάτης. Πόσο μάλλον οι αναπτυσσόμενες. Ο λόγος είναι το φαινόμενο της αναδιανομής των συγκεντρωμένων πόρων (από τους φόρους) των θέσεων εξουσίας και επιρροής αλλά και κρίσιμων πληροφοριών (που η εκ των προτέρων γνώση σε φέρνουν σε πλεονεκτική θέση), που όπως είδαμε πιο πάνω, βάζουν σε πειρασμό αυτούς που βρίσκονται στην εξουσία να ωφελήσουν τον εαυτό τους ή τους συγγενείς τους ή φίλους τους ή πρόσωπα που θα τους χρησιμεύσουν σε μια μελλοντική ανταπόδοση (πρόσωπα με επιρροή οικονομική ή πολιτική) ή κάποιους από τους ψηφοφόρους τους (το πρόβλημα του βύσματος). Το αντίδοτο της, η διαφάνεια είναι να γίνονται όλες οι κυβερνητικές ενέργειες ανοικτά, δημοσιοποιημένα με πρόσβαση από τον οποιονδήποτε ώστε να προάγεται το δυνατόν η αξιοκρατία.

Οι αναπτυσσόμενες χώρες αντιμετωπίζουν ένα επιπλέον πρόβλημα. Οι διεφθαρμένες κυβερνήσεις τους, βοηθούνται ή ακόμα και επιλέγονται, από τις μεγάλες δυνάμεις για να εξασφαλίζουν ότι ο φυσικός πλούτος της χώρας τους θα περνά στα χέρια πολυεθνικών εταιριών της Δύσης και όχι στους κατοίκους της χώρας όπου ανήκουν.

4.8. Αναπτυξιακά οικονομικά

1) Οικονομική μεγέθυνση (εξαρτάται κυρίως από την άνοδο του Α.Ε.Π.)

2) Οικονομική ανάπτυξη (διαρθρωτικές μεταβολές στην δομή της οικονομίας όπως αύξηση του μεριδίου της βιομηχανίας με ταυτόχρονη μείωση του μεριδίου της γεωργίας και ποιοτικές και κοινωνικές αλλαγές που επεκτείνουν το σύνολο των επιλογών των ατόμων και την κατά το δυνατό ποιο ελεύθερη οικονομική συνεργασία μεταξύ τους. Τα U.N. θέσπισαν τον δείκτη H.D.I. (Human Development Index). Είναι αθροιστικός δείκτης που μετράει τον ρυθμό ανόδου των εισοδημάτων, της παιδείας (αλφαριθμητισμός) και της υγείας (προσδόκιμο επιβίωσης παιδική θνησιμότητα κ.α.). Από τα οικονομικά της ευτυχίας βλέπουμε πως το εισόδημα ειδικά στις φτωχές χώρες είναι καθοριστικής σημασίας για την ευημερία των πολιτών τους, οπότε το στοίχημα είναι πως θα πετύχουμε την πραγματική (αντιπληθωριστική) αύξηση του, αντιμετωπίζοντας την διαφθορά, το calculation problem, την γραφειοκρατία, τα ξένα συμφέροντα και το πρόβλημα χρηματοδότησης.

-Βιβλιογραφικές παραπομπές: Α: 18, 30, 46. Β: 7. Γ: 17, 18, 19, 20, 21. Ε: 33.

5.Ιστορική ανασκόπηση της διεθνούς πραγματικότητας – μείωση της βίας – ηθική πρόοδος:

Πως ήταν άραγε η ζωή προ-πολιτικά; Ο StevenPinker στο βιβλίο του 'betterangels of ournature' εξετάζει την βία σε αυτές τις ομάδες ανθρώπων με δύο τρόπους:

- Με στοιχεία από την αρχαιολογία και συγκεκριμένα από το ποσοστό των σκελετών που είχαν κατάγματα στο κρανίο τους, ή σημάδια από χτυπήματα με βέλη, σπαθιά, τσεκούρια ή από σχοινιά στον λαιμό μούμιων.
- Με μελέτες σε σύγχρονους πληθυσμούς ανθρώπων που βρίσκονται ακόμα στο στάδιο του κυνηγού τροφοσυλλέκτη στην Παπούα Νέα Γουινέα και στην Αμαζονία. Ανθρωπολόγοι που τους μελέτησαν και ζούσαν μαζί τους για χρόνια κράτησαν στατιστικές για το ποσοστό των βίαιων θανάτων (ανθρωποκτονιών).

Και στις δυο περιπτώσεις ο μέσος όρος του ποσοστού των ανθρωποκτονιών ήταν 15%. Στον 20^ο αιώνα αν υπολογίσουμε τον αριθμό θανάτων και των δυο παγκοσμίων πολέμων αλλά και όλων των άλλων πολέμων που έγιναν σε αυτόν τον αιώνα και των εμφυλίων και των γενοκτονιών και τον λοιμών από ανθρώπινα αίτια δεν ξεπερνάμε το 3% ενώ στον 21^ο αιώνα είναι 0,03%.

Επιπρόσθετα παραθέτει και πολλά άλλα αναπάντεχα αισιόδοξα στοιχεία όπως ότι ο αριθμός ανθρωποκτονιών στην Αγγλία από το 1200 έως το 2000 έπεσαν περεταίρω δραματικά σαν ποσοστό του πληθυσμού με αποτέλεσμα κάποιος να έχει τώρα 1/35 φορές μικρότερη πιθανότητα να δολοφονηθεί συγκριτικά με τον μεσαίωνα. Παρόμοια νούμερα παρατήρησε και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες που κρατούσαν στοιχεία όχι μόνο στις ανθρωποκτονίες αλλά και στον αριθμό των βιασμών, στην ενδοοικογενειακή βία στην κακοποίηση ζώων κλπ.

Ο JackLevy(ιστορικός) μας λέει πως οι μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης από το 1500 έως το 1946 ήταν συνεχώς σε πόλεμο μεταξύ τους, με την κατάκτηση εδαφών το κύριο τους μέλημα. Οι πόλεμοι διαρκούσαν πολλά χρόνια και είχαν μεγάλες απώλειες σε ανθρώπινες ζωές. Κάθε χρόνο σε αυτό το διάστημα γινόντουσαν κατά μέσο όρο 2 πόλεμοι μεταξύ μεγάλων δυνάμεων. Υπάρχει όμως μια αδιάψευστη τάση για μείωση του αριθμού των πολέμων και της διάρκειας τους μέχρι να φτάσουμε στο 1946 όπου από εκεί και μετά δεν είχαμε κανένα πόλεμο μεταξύ ανεπτυγμένων εθνών ή μεγάλων δυνάμεων και καμιά γενοκτονία. Αυτή η ειρήνη διαδόθηκε και στον υπόλοιπο κόσμο αν εξαιρέσουμε μερικούς εμφυλίους πολέμους με κίνητρα από τον ψυχρό πόλεμο. Αυτό χαρακτηρίστηκε από τον StevenPinker ως το σημαντικότερο γεγονός που συνέβη ποτέ στην ανθρώπινη ιστορία.

Περισσότερα καλά νέα: Από το 2000 λαμβάνουν 8 εκατομμύρια περισσότεροι ασθενείς θεραπεία με αντι-ρετροικά φάρμακα που σώζουν τις ζωές τους (λόγω δραματικής μείωσης του κόστους των φαρμάκων μέσω των γενεοσήμων ώστε να τα χορηγούν και στις φτωχότερες Αφρικανικές χώρες). Ο αριθμός των θανάτων από ελονοσία, πάλι από το 2000, σε 8 χώρες της υποσαχάριας Αφρικής (Αλγερία, Μποτσουάνα, Καπε Βέρδε, Ναμίμπια, Ρουάντα, Νότιος Αφρική, Σάο Τόμε, Σουαζιλάνδη) έπεσε κατά 75%. Οι θάνατοι παιδιών κάτω των 5 ετών, από το 2000 μέχρι σήμερα μειώθηκαν κατά 2,65 εκατομμύρια τον χρόνο (7,256 λιγότεροι παιδικοί θάνατοι την μέρα!!). Το ποσοστό των ανθρώπων στον πλανήτη που ζούνε σε συνθήκες ακραίας φτώχειας (κάτω από 1,25 \$ την ημέρα) ήταν 43% το 1990, 33% το 2000 και 21% σήμερα (έπεσε στο μισό σε 20 χρόνια !!) και αν προβάσουμε την σημερινή τάση στο μέλλον μέχρι το 2030 θα έχουμε νικήσει στον πόλεμο κατά της φτώχειας μια και θα έχουμε 0 ακραία φτωχούς!!

6.Αποτελέσματα - Συμπεράσματα:

Ας προσπαθήσουμε τώρα με όλη την γνώση που αποκτήσαμε ως τώρα να εξηγήσουμε πειστικά την πτώση στην βία και να δούμε το ποσοστό πτώσης που οφείλεται στην ανθρωπιστική – αλτρουιστική συμπεριφορά.

6.1. Αίτια πτώσης της βίας:

6.1.1. Σχηματισμός μεγαλύτερων κοινωνικών ομάδων

Ο σχηματισμός ολοένα και μεγαλύτερων κοινωνικών ομάδων που ξεκίνησε από την γεωργική επανάσταση κατέστησε αναγκαίο, για να αποφευχθεί η αναρχία όπως την περιγράφει ο Hobbes και όπως είδαμε από τον Steven Pinker είχε δίκιο, ένα κοινωνικό συμβόλαιο. Σε αυτό οι πολίτες εκχωρούσαν μέρος των ελευθεριών τους σε ένα ηγέτη που θα μονοπωλούσε την βία και θα διατηρούσε την ειρήνη μεταξύ των υπηκόων του, όχι από καλοσύνη αλλά γιατί τον συνέφερε να παραμένουν ζωντανοί για να τους χρησιμοποιεί σαν εργάτες, δούλους, στρατιώτες, φορολογουμένους. Στην συνέχεια ιστορικά σχηματιζόντουσαν όλο και μεγαλύτεροι πληθυσμοί σε ποσότητα και πυκνότητα μέχρι που δημιουργήθηκαν τα διάφορα βασίλεια. Έτσι η δικαιοσύνη ήταν στα χέρια του βασιλιά που πάλι για δικούς του λόγους τον συνέφερε να αποδίδεται το δυνατόν ακριβέστερα. Η συνάθροιση πολλών και με διαφορετικές εμπειρίες και απόψεις αύξησε την αλληλεπίδραση και μια απόφαση φαινόταν σωστή αν είχε επιβληθεί στις περισσότερες πεποιθήσεις κατά την διάρκεια ανταλλαγής επιχειρημάτων. Η ικανότητα όμως του να επιχειρηματολογείς, προϋποθέτει την απόσπαση από την προδηλότητα αυτού που είχαμε υιοθετήσει υπό την επήρεια ψυχικών, κοινωνικών ή πολιτιστικών ντετερμινισμών και την τοποθέτηση μας στην οπτική γωνία του άλλου. Στην συνέχεια στον διαφωτισμό, αναπτύχθηκαν διάφορες πολιτικές θεωρίες και αναπτύχθηκε και η πολιτική φιλοσοφία. Αυτό είχε ως συνέπεια επαναστάσεις (Αμερικανική, Γαλλική) και εγκατάσταση μεγάλων δημοκρατιών (ΗΠΑ η πρώτη σύγχρονη δημοκρατία). Σιγά σιγά αναπτύχθηκαν διάφοροι θεσμοί όπως τα δικαστήρια, τα συντάγματα, η αστυνομία, οι φυλακές κλπ. οι οποίοι ρύθμιζαν τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων και τις έκαναν αρμονικές. (θυμηθείτε στην θεωρία παιγνίων, την σημασία ένας ανεξάρτητος παράγοντας να εξασφαλίζει τις συναλλαγές – ανταποδοτικότητα μεταξύ των συναλλασσόμενων και να τιμωρεί αυτός τους απατεώνες /cheaters) Η Αστυνομία και η έννομη τάξη στα κράτη και στα αστικά κέντρα και ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) για σχέσεις μεταξύ των κρατών όπως επίσης και οι διεθνείς νόμοι και συμφωνίες που εφαρμόζονται σε ανώτερα διεθνή δικαστήρια. Άλλες διακρατικές οργανώσεις είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση η Ένωση Αφρικανικών Χωρών κ.α. που εκτελούν παρόμοιους ρόλους. Έτσι μηδενίζεται το κίνητρο για επίθεση και για εκμετάλλευση του άλλου, αφού η τιμωρία είναι σχεδόν σίγουρη και μεγαλώνει η εμπιστοσύνη και άρα και η συνεργασία μεταξύ των πολιτών, των κρατών και των διακρατικών συνασπισμών.

6.1.2. Άνθηση του εμπορίου

Σύμφωνα πάλι με την θεωρία των παιγνίων όταν κλέβεις κάποιον το συνολικό αποτέλεσμα είναι αρνητικό γιατί κάνεις περισσότερη ζημιά σε αυτόν που κλέβεις από το δικό σου όφελος, επειδή χάνεται η εμπιστοσύνη και επειδή ρισκάρεις να σε εκδικηθεί με τον ίδιο ή με ακόμα χειρότερο τρόπο οπότε μπλέκετε και οι δυο σε ένα αρνητικό φαύλο κύκλο. Το εμπόριο όμως έχει συνολικά

θετικό άθροισμα, βγαίνουν και οι δυο κερδισμένοι, ανταλλάζοντας τα πλεονάσματα τους . Η εξέλιξη της τεχνολογίας κάνει την μεταφορά αγαθών ,ιδεών και ανθρώπων πιο εύκολη, πιο γρήγορη , σε πιο μακρινές αποστάσεις και με πιο χαμηλό κόστος .Το κόστος πια να αγοράσεις κάτι είναι φθηνότερο από το κόστος να το κλέψεις (ρίσκο). Οι άλλοι αξίζουν περισσότερο ζωντανό παρά νεκροί. Από ιστορικά στοιχεία οι χώρες με ανοικτές οικονομίες, και μεγάλο διεθνές εμπόριο ,εμπλέκονται σε πολύ λιγότερους πολέμους. Επίσης δίνεται η ευκαιρία να εξειδικευτεί σε αυτά τα προϊόντα που έχει φυσικό πλεονέκτημα και να ανταλλάζει έτσι το πλεόνασμα της με πλεονάσματα από προϊόντα άλλων χωρών(DavidRicardo'scomparativeadvantage). Έτσι μειώνονται οι τιμές των προϊόντων και αυξάνεται η ποιότητα τους ενώ ταυτόχρονα προάγεται η ειρήνη μεταξύ των χωρών. Η ανάπτυξη της οικονομικής επιστήμης, η εφεύρεση του χρήματος, των οικονομικών συμβολαίων, του θεσμού των τραπεζών, αλλά και άλλων χρηματοοικονομικών εργαλείων βοήθησε επίσης πάρα πολύ. Αύξησε την συνεργασία και την εμπιστοσύνη και επομένως την αποδοτικότητα την οικονομική ανάπτυξη και την καταπολέμηση της φτώχειας και της ανεργίας.

6.1.3. Αύξηση της εν συναίσθησης και της συμπόνιας

Ήρθαμε πια πιο κοντά. Νιώθουμε διαφορετικά ο ένας τον άλλο(the sentimentalistcase).Ζούμε πια σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες.Αναπτύχθηκε ένα αίσθημα κοσμοπολιτισμού. Σε αυτό βοήθησε τα ταξίδια που πάμε, η λογοτεχνία, η τηλεόραση, ο κινηματογράφος, το ιντερνέτ.Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μας πληροφορούν και περιγράφουν τι γίνεται σε όλο τον κόσμο.Η αλληλεξάρτηση μας πια είναι τόσο μεγάλη που είμαστε πολύ πιο πολύτιμοι ο ένας για τον άλλο. Άμα σε βλάψω είναι σαν να βλάπτω τον εαυτό μου.

6.1.4.Ανάπτυξη και κυριαρχία του λόγου

Το σημαντικότερο αίτιο είναι η ανάπτυξη και η κυριαρχία του λόγου. Σε αυτό βοήθησε βέβαια η ικανότητα ανάγνωσης, η εφεύρεση της τυπογραφίας,η γενικότερη αύξηση του μορφωτικού επιπέδου, η αύξηση της ικανότητας μας να σκεφτόμαστε πιο αφηρημένα και πιο οικουμενικά.

*To Flynneffect:*Το I.Q.μας αυξήθηκε κατά την διάρκεια του 20ου αιώνα κατά τουλάχιστον 30 μονάδες. Ζούμε σε ένα κόσμο πιο πλούσιο σε σύμβολα και έχουμε καλύτερα νοητικά εργαλεία να χειριστούμε τις προκλήσεις. Οι άνθρωποι και οι κοινωνίες με ψηλότερο μορφωτικό επίπεδο και I.Q. τείνουν να έχουν λιγότερα εγκλήματα,να είναι πιο συνεργάσιμοι σε πειραματικά παιχνίδια,να έχουν κλασσικές φιλελεύθερες απόψεις (όχι ξενοφοβία,ομοφοβία ή ρατσισμό) και να είναι πιο δεκτικοί στην δημοκρατία. Η εποχή μας έχει χαρακτηριστεί εποχή της πληροφόρησης. Οι πληροφορίες είναι πια διαθέσιμες σε όλους δωρεάν. Ο λογικός συλλογισμός σύμφωνα με τον *PeterSinger* είναι σαν ένας αναβατήρας, μπορείς να ξεκινάς με τα στενά προσωπικά σου συμφέροντα υπόψιν, αλλά επειδή έχει δική του ζωή και κανόνες δεν ξέρεις πού θα καταλήξεις και η δύναμη ενός λογικού επιχειρήματος σε υποχρεώνει να το ακολουθήσεις, για να αποφύγεις την λεγόμενη γνωσιακή ασυμβατότητα. Επιπρόσθετα κάποια πράγματα είναι μονόδρομος, αφού γίνουν και μετά δεν υπάρχει επιστροφή.Για παράδειγμα δεν θα μπορούσαμε να γυρίσουμε πίσω στα δημόσια βασανιστήρια, στην κατοχή σκλάβων,ή στο κάψιμο μαγισσών ή στη λιθοβολία όσων πράττανε μοιχεία. Και μόνο μια τέτοια εισήγηση θα αποτελούσε κακόγουστο αστείο.

6.1.5.Πτώση της βίας και ανθρωπιστική – αλτρουιστική συμπεριφορά:

Βλέπουμε πως η πρόοδος στον κόσμο και η μείωση της βίας τουλάχιστον στο μεγαλύτερο της μέρος δεν ήταν αποτέλεσμα της ανθρωπιστικής – αλτρουιστικής συμπεριφοράς. Οφείλουμε πολύ περισσότερο στους εφευρέτες στους επιστήμονες στους μηχανικούς και γενικότερα σε όλους αυτούς που ανέπτυξαν την τεχνολογία, στους οικονομολόγους, στους επιχειρηματίες

(entrepreneurs), στους πολιτικούς φιλοσόφους και στους νομικούς, μια και αυτοί συνέβαλαν καθοριστικά στην δημιουργία της οικονομικής, τεχνολογικής, επιστημονικής, ιατρικής ανάπτυξης. Τα κίνητρα πολλών από αυτούς ήταν υλικά ή και η φήμη, η ματαιοδοξία κ.λπ. Σε πολλούς έπαιξε ρόλο και η καθαρή τύχη. Άλλοι δεν μπορούσαν να διανοηθούν την ωφέλεια στην ανθρωπότητα που θα είχαν οι εφευρέσεις τους ή οι θεωρίες τους, όμως συνέβαλαν καθοριστικά στο να επταπλασιαστεί ο ανθρωπίνος πληθυσμός τα τελευταία 200 χρόνια και να απολαμβάνει καλύτερες συνθήκες διατροφής, στέγασης, ένδυσης, διασκέδασης, ελεύθερου χρόνου, λιγότερων ωρών εργασίας, καλύτερης ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, περισσότερης ασφάλειας κ.λπ.

6.2. Κριτικές των διαφόρων τρόπων προσέγγισης της αλτρουιστικής συμπεριφοράς:

6.2.1. Κριτικές της ηθικής αίσθησης (moral sense):

Ο Steven Pinker ξεκινάει το άρθρο του The Moral Instinct στους new York Times, ως ακολούθως: Ποιους από τους κάτωθι ανθρώπους θα θεωρούσατε ότι ωφέλησαν την ανθρωπότητα περισσότερο; Η Μητέρα Τερέζα, ο Bill Gates ή ο Norman Borlaug; Για πολλούς η απάντηση θα θεωρηθεί εύκολη αλλά είναι όμως πράγματι; Η Μητέρα Τερέζα διάσημη για την προσφορά της στους φτωχούς της Καλκούτας έχει αγιοποιηθεί από το Βατικανό, βραβεύτηκε με το Νόμπελ ειρήνης και σε μια Αμερικανική δημοσκόπηση βρέθηκε το πιο θαυμαστό πρόσωπο για τον 20^ο αιώνα. Από την άλλη ο Bill Gates ο πλουσιότερος άνθρωπος στον πλανήτη, θεωρείται <φυτό>, τεχνοκράτης, υπάρχει ιστοσελίδα στο διαδίκτυο με την ονομασία 'I HATE BILL GATES' και κτυπήθηκε με μηλόπιτα στο πρόσωπο, ενώ στο μυαλό μας έρχεται αυτόματα η βιβλική παροιμία με την καμήλα και την βελόνα. Όσο για τον Norman Borlaug, ποιος στο καλό είναι αυτός;;;

Ας εξετάσουμε όμως τα πράγματα λίγο διεξοδικότερα:

Ο Borlaug, είναι ο πατέρας της αγροτικής επανάστασης (green revolution) και χρησιμοποίησε την επιστήμη της γεωργίας για να μειώσει την παγκόσμια πείνα και έχει πιστοποιηθεί ότι έχει σώσει εκατομμύρια ανθρώπινες ζωές περισσότερο από οποιονδήποτε άλλον στην ιστορία. Τιμήθηκε με Νόμπελ ειρήνης, είναι όμως χαμηλών τόνων και στους πολλούς άγνωστος. Ο Gates αποφασίζοντας πως θα αξιοποιήσει καλύτερα την περιουσία του για το καλό της ανθρωπότητας, έβαλε κάτω τα νούμερα και μετά από υπολογισμούς κατέληξε πως θα απάλειφε περισσότερο πόνο και μαρτύριο παλεύοντας με τις μαστιγές του αναπτυσσόμενου κόσμου όπως την ελονοσία, τις διαρροϊκές παθήσεις και τις παρασιτώσεις. Είναι υπεύθυνος για εκατοντάδες ζωές που σώζονται καθημερινά. Από την άλλη η Μητέρα Τερέζα ήταν υπεύθυνη για τις καλώς χρηματοδοτούμενες της αποστολές. Προσέφερε πολλές προσευχές, αλλά σκληρές συνθήκες, λιγοστά αναλγητικά και επικίνδυνη μεσαιωνική φροντίδα. Θεωρείται όμως η ενσάρκωση της αγιότητας: λευκή, με θλιμμένο βλέμμα, μια αύρα ασκητισμού και αυταπάρνησης συχνά φωτογραφιζόταν με ασθενείς ή παιδάκια. Όπως όλες οι αισθήσεις μας μπορεί να μας ξεγελάσουν (οπτικές, ακουστικές κλπ.) έτσι και η ηθική αίσθηση (moral sense) μπορεί να ξεγελαστεί με μια αύρα αγιότητας και να μας αποτρέψει από το να κάνουμε σωστές κρίσεις. Μπορεί όπως είδαμε να μπερδέψει την ηθικότητα με κυριολεκτικές αισθήσεις (αηδία, ζεστό, κρύο), με το στάτους, την υπακοή στην αυθεντία, την κοινωνία (conformity), να μετατρέψει πρακτικά προβλήματα σε ηθικές σταυροφορίες και έτσι να βλέπει την λύση μόνο μέσα από τιμωρητικές ενέργειες, να βάλει taboo

και να κάνει την συνεννόηση αδύνατη υποθάλποντας τον φανατισμό και την μισαλλοδοξία και να μας δίνει την απόλυτη πεποίθηση πως είμαστε πάντα με την μεριά των αγγέλων.

6.2.2.Κριτικές της θρησκείας ως ηθικού καθοδηγητή:

Χωρίς τον θεό όλα επιτρέπονται (Ντοστογιέφσκι). Άλλοι όμως πιστεύουν πως μόνο μέσα από την εγκατάλειψη συγκεκριμένων θρησκευτικών πρακτικών η και ολοκληρωτική εγκατάλειψη των θρησκειών (όπως στο παρελθόν απαλλαχθήκαμε από δεισιδαιμονίες και μαγείες) θα αποκτήσουμε μια πραγματικά ηθική κοινωνία. Οι θρησκευτικές ιδέες διαμορφώθηκαν την εποχή του χαλκού. Είναι πια παρωχημένες(obsolete).Πρέπει να σταματήσουμε να πιστεύουμε στην αποκάλυψη και στην αυθεντία των γραφών και να προχωρήσουμε με λογικά και επιστημονικά (εμπειρικά) επιχειρήματα να από-ηθικοποιήσουμε τον κόσμο και να προσπαθήσουμε να τον κατανοήσουμε παρά να του επιβάλλουμε ηθικές κρίσεις και κατηγορίες.Όμως ακόμα και αν υποθέσουμε ότι υπάρχει θεός ερχόμαστε αντιμέτωποι με δυο πιθανότητες: Ο θεός να αποφασίζει αυθαίρετα για το τι είναι καλό και τι κακό, για παράδειγμα άμα έλεγε να βασανίσουμε μέχρι θανάτου ένα παιδάκι,κάτι τέτοιο θα ήταν ηθικό. Είναι φανερό η αυθαιρεσία αυτού του επιχειρήματος.Η άλλη πιθανότητα είναι ο θεός να λέει κάτι πως είναι καλό για ανεξάρτητους από αυτόν λόγους οπότε είναι καλύτερα να απευθυνθούμε σε αυτούς τους λόγους απευθείας.Άλλος τρόπος με τον οποίο έβλαψαν οι θρησκείες είναι με την καταδίκη από μέρους τους της οικονομικής ανάπτυξης και του υλισμού, αλλά και με την εμμονή στις δικές τους παραδοσιακές αξίες μας απέτρεψαν από να υιοθετήσουμε ξένους τρόπους σκέψης ξένες εφευρέσεις ίσως ανώτερες και πιο πετυχημένες από τις δικές μας. Επίσης με τους θρησκευτικούς πολέμους αύξησαν το ποσό της βίας όπως και με απάνθρωπες και δυσανάλογες για τις εκάστοτε «αμαρτίες» τιμωρίες.

6.2.3. Κριτικές της φιλοσοφίας:

Όπως είδαμε η κάθε ηθική θεωρία έχει και τα αδύνατα σημεία της και πολλές φορές αντιφάσκουν μεταξύ τους. Ακόμα χειρότερα οι ουτοπικές ιδεολογίες έχουν χρησιμοποιηθεί σχεδόν κατά κανόνα, εις βάρος της ανθρωπότητας(Στρατιωτικά καθεστώτα, Ναζισμός, Κομμουνισμός, Εθνικισμός).Εδώ ακολουθώντας την λογική πως η ιδεολογία τους θα φέρει την λύση σε όλα τα ανθρώπινα προβλήματα και η ανθρωπότητα, αφού εγκατασταθεί το σύστημα ή η ιδεολογία που υποστηρίζουν, θα ζήσει ευτυχισμένη για πάντα, το όφελος για να την επιβάλουν έστω με βία στον κόσμο θα είναι πρακτικά άπειρο άρα δικαιολογούνται να κάνουν ότι θέλουν σε αυτούς που τους εμποδίζουν.

6.2.4. Κριτικές ανθρωπιστικού κινήματος:

Είδαμε πιο πάνω της βασικές κριτικές του όσο αφορά την δράση του και των ΜΚΟς στην σύγχρονη εποχή. Τώρα ας δούμε κριτικές της φιλοσοφίας του: Ο άνθρωπος όπως είδαμε δεν είναι εγγενώς καλός. Είναι εξοπλισμένος με καταστροφικές τάσεις αλλά και με ικανότητες για αντιστάθμιση τους.Επιπρόσθετα η υπερπληροφόρηση της εποχής μας πιθανόν να οδηγή κάποιους σε σύγχυση.

6.2.5. Κριτικές της γενικότερης προόδου της ανθρωπότητας:

Σε όλη την εργασία μέχρι τώρα εκθειάζω την τεχνική, τεχνολογική, επιστημονική και διανοητική πρόοδο και το θετικό αντίκτυπο που είχε στην ανθρωπότητα (περισσότερο και από τον ανθρωπισμό) χωρίς όμως να εξετάσω τυχόν παρενέργειες. Μία από αυτές αποτελεί ο υπερπληθυσμόςκαι η καταστροφή του περιβάλλοντος που συνεπιφέρει.: Ο ανθρωπίνος

πληθυσμός χιλιαπλασιάστηκε από την εποχή της εφεύρεσης της γεωργίας. Τα 6/7 της μεγέθυνσης συνέβη τα τελευταία 200 χρόνια με την βιομηχανική επανάσταση. Πριν την βιομηχανική επανάσταση ο μέσος όρος παιδιών ήταν 6 από τα οποία επιζούσαν τα 2. Το 1960 ήταν 5 και επιζούσαν τα τέσσερα. Η βιομηχανική επανάσταση ξεκίνησε στην Αγγλία και τελικά μεταμόρφωσε εκ βάθρων την κοινωνία. Ήταν ένα σύστημα ραγδαίων τεχνικών, οικονομικών, κοινωνικών και πνευματικών ανακατατάξεων. Οι καινοτομίες που έκαναν την ζωή μας πιο εύκολη και με λιγότερο πόνο (αν και πιθανόν τα κίνητρα να ήταν το καθαρό κέρδος) ήταν: η Ατμομηχανή, ο σιδηρόδρομος, το ατμόπλοιο, η μηχανή εσωτερικής καύσης, η παραγωγή ηλεκτρισμού, ο τηλεγράφος, καινοτομίες στην υφαντουργία και μεταλλουργία, ο ηλεκτρικός λαμπτήρας, το αυτοκίνητο, το αεροπλάνο και οι αλματώδης πρόοδος στην ιατρική. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν να βελτιωθούν οι συνθήκες ζωής και ο μέσος όρος ζωής να αυξηθεί 40 χρόνια (μέχρι και σήμερα). Σήμερα υπάρχουν 7 δις κάτοικοι στον πλανήτη. 1 δις στη Ευρώπη, 1 δις στην Αμερική, 1 δις στην Αφρική, 4 δις στην Ασία. Το 2050 προβλέπεται να είναι 1 δις στην Ευρώπη, 1 δις στην Αμερική, 2 δις στην Αφρική και 5 δις στην Ασία ενώ το 2100 1 δις στην Ευρώπη, 1 δις στην Αμερική, 4 δις στην Αφρική και 5 δις στην Ασία. Βλέπουμε πως θα υπάρξει πληθυσμιακή έκρηξη στο μέρος του πλανήτη με την περισσότερη φτώχεια και πείνα. Μέτρα αντιμετώπισης είναι να μορφώσουμε και να δώσουμε δύναμη στις γυναίκες, αντισυλληπτική ενημέρωση, να αυξήσουμε τα ηλικιακά όρια γάμου κ.λπ. Ο υπερπληθυσμός έχει αρνητικό αντίκτυπο στο περιβάλλον, για να είμαστε όμως δίκαιοι το πλουσιότερο 1 δις καταναλώνει την μισή ενέργεια, τους μισούς πόρους του πλανήτη και είναι υπεύθυνο για την μισή εκπομπή του ολικού CO₂. Σήμερα οι μισοί άνθρωποι μένουν στις πόλεις και οι μισοί στην επαρχία. Το 2050 θα μένουν διπλάσιοι στις πόλεις από ότι στη ύπαιθρο. Αυτό αντίθετα με την κοινή διαίσθηση είναι καλό για το περιβάλλον: Στις πόλεις τα παιδιά από ενεργητικό (χέρια για δουλειά) μετατρέπονται σε παθητικό (Έξοδα για μεγαλύτερο διαμέρισμα, για τα σχολεία τους, τις μετακινήσεις τους κ.λπ.) έτσι οι οικογένειες κάνουν λιγότερα παιδιά. Άλλο θετικό των πόλεων είναι ότι είναι οικονομικά και ενεργειακά πολύ αποδοτικές (π.χ. Η Νέα Υόρκη καταναλώνει το 1/3 της ενέργειας του μέσου όρου των Η.Π.Α.). Από την άλλη η συνεχής υποβάθμιση του περιβάλλοντος αποτελεί φλέγον ζήτημα που θα το βρούμε μπροστά μας και εμείς και οι επόμενες γενεές. Η αστείρευτη ανθρώπινη επινοητικότητα όμως πιστεύω θα βρει τις λύσεις: πυρηνική σύντηξη και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, κατανάλωση όλο και ποιο άυλων πραγμάτων, παιχνίδια και έργα σε κομπιούτερ, εικονική πραγματικότητα που θα μας ικανοποιεί σχεδόν όλες τις ανάγκες μας χωρίς περιβαλλοντικό αποτύπωμα κ.λπ.

Μία δεύτερη αποτελεί ο αφανισμός μας από τα ίδια μας τα όπλα: π.χ. Πυρηνικός όλεθρος: Με όλο και εύκολη την πρόσβαση στο ουράνιο 238 και με την πρόοδο της τεχνολογίας, με χρήση λέιζερ, γίνεται όλο και πιο εύκολος ο εμπλουτισμός του σε ουράνιο 235 και η κατασκευή πυρηνικών βομβών. Όμως και εδώ είμαι αισιόδοξος. Μετά από την πυροδότηση των δυο ατομικών βομβών σε Χιροσίμα και Ναγκασάκι δεν ξαναχρησιμοποιήθηκε κανένα τέτοιο όπλο, παρόλη την φημολογία για σίγουρη θερμοπυρηνική σύρραξη μεταξύ Αμερικής και Σοβιετικής Ένωσης. Αντίθετα είδαμε αμοιβαία μείωση των πυρηνικών κεφαλών που οδήγησε κάποιους όπως ο Steven Pinker να λέει ότι είναι δυνατό ακόμα και να φτάσουμε σε μια εποχή που θα υπάρχουν μηδέν πυρηνικά όπλα στον κόσμο.

-Βιβλιογραφικές παραπομπές: Α: 3, 7, 16, 18, 19, 25. Β: 4. Γ: 9. Δ: 4. Ε: 8, 20,

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Το τμήμα αυτό θα το χωρίσω σε πέντε κατηγορίες

A) Βιβλία :

- 1) Γκιγκας. Σωκράτης. 01/01/1996. Αρχαίοι Έλληνες Στοχαστές. 1^η έκδοση. Αθήνα. Σαβάλλας.
- 2) Jostein. Gaarder. 1994. Ο κόσμος της σοφίας. 2^η έκδοση. Αθήνα, Σόλωνος 98. Λιβάνη. Κεφ. 7, 8, 9, 11, 19, 25, 26
- 3) Russel. Bertrand. Η ιστορία της δυτικής φιλοσοφίας. Αθήνα, Ακαδημίας 57, Ι. Δ. Αρσενίδης. Τόμοι Α και Β.
- 4) Κωσταρίδου– Ευκλείδη. Αναστασία. 1995. Ψυχολογία Κινήτρων. Αθήνα. Ελληνικά Γράμματα.
- 5) Dawkins. Richard. 2010. Το εγωιστικό γονίδιο. Τριαντακονταετήσεπτειακή έκδοση. Αθήνα. Κάτοπτρο.
- 6) Wilson. O. Edward. 1990. Κοινωνιοβιολογία, η νέα σύνθεση. Μύρων 15, Αθήνα. Συναλμα.
- 7) Renault. Alain. 2009. Η Φιλοσοφία. Αιόλου 33, Αθήνα. Πόλις. Κεφάλαια 18, 19, 20, 21, 22, 23.
- 8) Veggeti Mario. 2003. Ιστορία της αρχαίας Φιλοσοφίας. 10^η έκδοση. Καλλιδρομίου 54^α, Αθήνα. Π. Τραυλός. Κεφάλαια 6, 7, 8, 9, 12
- 9) Thomson. Robert. 1996. Ιστορία της ψυχολογίας. 1^η έκδοση. Ευτυχίδου 7, Αθήνα. Κάλβος. Κεφ. 1, 2, 3, 5, 17, 25.
- 10) Harris. Sam. 2012. The moral landscape: How Science Can Determine Human Values. U.S.A. Penguin group.
- 11) Rene. Decart. 2012. Περιμεθόδου. Αθήνα. University Studio Press.
- 12) Kahneman Daniel. 2011. Thinking, fast and slow. 1st edition. 18th street, New York. Farrar, Straus and Giroux.
- 13) Kathleen. Higgins. Robert. Salomon. 1999. Μία Σύντομη Ιστορία της Φιλοσοφίας. 1^η έκδοση. Θεμιστοκλέους 31, Αθήνα. ΦΙΛΙΣΤΩΡ.
- 14) Yalom. Irvin. 2008. Στον κήπο του Επίκουρου. Ζωοδόχου πηγής 99, Αθήνα. Αγρά.
- 15) Twain. Mark. 2003. Τειναιοάνθρωπος. 1^η έκδοση. Λομβάρδου 31-35, Αθήνα. Printa.
- 16) Pinker. Steven. 26/08/2003. The Blank Slate. U.S.A. Penguin Books.
- 17) Marinoff. Lou. 2004. Τα μεγάλα ερωτήματα. Αθήνα. Λιβάνη. Κεφ. 3, 4, 5, 6, 7.
- 18) Ρακιντζής. Εμμανουήλ. 1995. Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Χλόης 30, Αθήνα. Εστία.

- 19) Macaroon. Michael. 1998. Εύρηκα (Η ανθρώπινη γνώση από τον Αρχιμήδη ως τον Χαϊζεμπεργκ) Ζωοδόχου πηγής 24, Αθήνα. Κ. Καπόπουλος. σελ. 27-31, 31-34, 41-44, 53-56, 59-66, 72-88, 89-113, 128-133, 136-138, 156-165, 171-174, 177-183, 187-191, 198-207, 229-234, 285-289
- 20) Nietzsche. Wilhelm. Friedrich. 1983. Τάδε εφη Ζαρατούστρα. 2^η έκδοση. Ασκληπιού 3, Αθήνα. Δωδώνη.
- 21) Nietzsche. Wilhelm. Friedrich. 2010. Χαρούμενη επιστήμη. Αθήνα. Πανοπτικόν.
- 22) Nietzsche. Wilhelm. Friedrich. 1990. Η γέννηση της φιλοσοφίας. Ναυαρίνου 18, Αθήνα. Κορόντζη.
- 23) Nietzsche. Wilhelm. Friedrich. 1995. Γενεαλογία της Ηθικής - Οι διθύραμβοι του θεού Διόνυσου, Αθήνα. Γκοβότση.
- 24) Παπανούτσος. Ευάγγελος. 1995. Ηθική. 5^η έκδοση. Αθήνα. Δωδώνη. Τόμοι 1 και 2.
- 25) Pinker. Steven. 25/11/2012. The better angels of our nature: Why violence has declined. U.S.A. Penguin Group.
- 26) Μονό. Ζακ. 1997. Τύχη και αναγκαιότητα. Αθήνα. Ράππα. Κεφ. ΣΤ. Ζ. Η. Θ.
- 27) Clark. Michael. 2006. Τα παράδοξα από το Α ως το Ω. Σόλωνος 136, Αθήνα. Ενάλιος. Σελ. 19 – 30, 109 – 112, 194 – 197, 207 – 210, 218 – 224, 290 – 294.
- 29) Gazzaniga. Michael. 2000. Το παρελθόν του. 1^η έκδοση. Μύρων 15, Αθήνα. Σύναλμα.
- 30) Serge Christophe Kolm. 2006 Handbook of the economics of giving, altruism and reciprocity. Volume 1. North Holland.
- 32) Zimmer. Robert. 2008. Ηπύλη των φιλοσόφων 1. 3^η έκδοση. Αθήνα. Κονιδάρη. Κεφ. 1, 3, 5, 7, 8, 9, 12, 16.
- 33) Zimmer. Robert. 2009. Η πύλη των φιλοσόφων 2. 2^η έκδοση. Αθήνα. Κονιδάρη. Κεφ. 1, 2, 6, 7, 8, 10, 13.
- 34) Lower. Barry. 2007. Φιλοσοφικές θεωρίες που επηρέασαν την ανθρωπότητα. 1^η έκδοση. Αθήνα. Κλειδαριθμός.
- 35) S. Gazzaniga. Michael. 1996. Ο νους της φύσης. 1^η έκδοση. Αλεξάνδρας 35, Αθήνα. Σύναλμα. Τσουκαλαδάκης.
- 36) Konemann. Dan. 2006. Ιστορία των θρησκειών του κόσμου. China. Ελευθερουδάκης.
- 37) Wilson. O. Edward. 1998. Για την ανθρώπινη φύση. Μύρων 15, Αθήνα. Σύναλμα.
- 38) Diamond. Jarred. 1998. Όπλα μικρόβια και ατσάλι. Μύρων 15, Αθήνα. Σύναλμα.
- 40) Blackmore. Colin. 1997. Η Μηχανή Του Νου. 2^η έκδοση. Ηράκλειο. Κρήτη. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- 41) Σιρέ. Εδουάρδος. 1996. Μεγάλοι μύστες. 2^η έκδοση. Πανεπιστημίου 46, Αθήνα. Κάκτος.
- 42) William. James. 1991. The Principles Of Psychology. USA. Harvard University Press.
- 43) Goleman. Daniel. 1996. Συναισθηματική νοημοσύνη. 3^η έκδοση. Ακαδημίας 88, Αθήνα. Ελληνικά Γράμματα. Κεφ. 1, 7, 8, 12.

44) Cardwell. Donald. 2000. Ιστορία της Τεχνολογίας. 1^η έκδοση. Ασκληπιού 18, Αθήνα. Μεταίχμιο. Κεφ. 1, 3, 5, 6, 7, 8, 19.

45) Μαίη. Ρόλο. 1995. Υπαρξιακή ψυχολογία. 1^η έκδοση. Αθήνα. Κάτοπτρον.

46) Heilbroner .Robert. 2000. Φιλόσοφοι του οικονομικού κόσμου. 1^η έκδοση. Διδότου 10, Αθήνα. ΚριτικήΑΕ. Κεφ. 1, 2, 3, 4, 11.

47) Goleman. Daniel. 1998. Vital Lies, Simple Truths. 2nd. 38 soho square, London. Clays Ltd.

48) A. Christakis. Nicholas. Fowler. H. James. 2010. Συνδεδεμένοι. Η εκπληκτική δύναμη των κοινωνικών δικτύων και πως αυτά διαμορφώνουν την ζωή μας. Κορυζή 8, Αθήνα. Κάτοπτρο.

49) T. Hallinan. Joseph. 2009. Erronomics. USA. Broadway Books.

50) Delius. Christoph. Gatzemeier. Matthias. Sertcan. Deniz. 2005. ΙστορίατηςΦιλοσοφίας. 1^η έκδοση. China. KONEMANN.

51) Hunkizer. Ernst. MazzolaGuerino. ΗνευρωνικήΖούγκλα. 1995. 1^η έκδοση. Ιπποκράτους 2, Αθήνα. Κωσταράκη-Τραυλός. Κεφ. 1, 12, 13, 14.

52) Maslow. H. Abraham. 1995. Ψυχολογίατηςύπαρξης. 2^η έκδοση. Χ. Τρικούπη 13, Αθήνα. Δίοδος.

53) Taylor. Richard. 2002. Virtue Ethics. London. Prometheus Books.

B) Διαλέξειςπανεπιστημιακές:

1) Bloom. Paul. 2008. Introduction to psychology. Yale University. Yale Courses. <https://www.youtube.com/watch?v=P3FKHH2RzjI&list=PL86D00256BF18C7B1>. Διαλέξεις 1, 2, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20.

2) Suzuki. Wendy. 2013. Brain and Behavior. Glasgow University. New York University. <https://www.youtube.com/watch?v=gkrM1gMpqRU&list=PLtXCbh6IFA7QCsei-t8WesusKi8I2LXUJ>. Διαλέξεις 1, 22, 24.

3) Gruber. June. 2013. Human Emotion. Yale University. Yale Courses. <https://www.youtube.com/watch?v=UMOZiRk8I3k&list=PLh9mgdi4rNewieO9Dsj-OhNBC9bF4FoRp&index=2>. Διαλέξεις 1, 2, 3, 10, 11, 12, 13, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 56.

4) Fikistrom. John. 2008. General Psychology. Berkley University. UC Berkeley. https://www.youtube.com/watch?v=4MvOwqNB_CQ.

5) Gendler. Tamar. 2012. Philosophy on the science of human nature. Yale University. Yale Courses. <https://www.youtube.com/watch?v=mUHYlyacMmA&list=PL3F6BC200B2930084>. Διαλέξεις: 1, 2, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 26.

6) Sapolsky. Robert. 2011. Human Behavioral Biology. Stanford University. Stanford. <https://www.youtube.com/watch?v=NNnIGh9g6fA&list=PL45A5E21ECA5FA850>. Διαλέξεις: 1, 2, 3, 8, 9, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 25, 26, 28.

7) Liquer. Tom. 2011. The History and Practice of Human Rights. c187. UC Berkely. <https://www.youtube.com/watch?v=wHQ2XN1ibNY>.

8) Sander. Michael. 2009. The justice theory (what's the right thing to do). Harvard University. <https://www.youtube.com/watch?v=kBdfcR-8hEY>. Διαλέξεις: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

9) Talbot. Marianne. 2012. A romp through ethics. Marianne Talbot. Oxford University. Oxford. <https://www.youtube.com/watch?v=z9H-ain-k9A>. Διαλέξεις: 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Γ) Υλικό από το διαδίκτυο:

- 1) Wikipedia. 2014. Humanitarianism. <http://en.wikipedia.org/wiki/Humanitarianism>.
- 2) Wikipedia. 2014. Pragmatism. <http://en.wikipedia.org/wiki/Pragmatism>.
- 3) NIH Public Access. 10/2008. The four causes of behavior. Peter R. Killen. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2600470/>.
- 4) Wikipedia. 2014. Prosocial behavior. http://en.wikipedia.org/wiki/Prosocial_behavior.
- 5) Stanford encyclopedia of philosophy. 07/02/2003. Human Rights. <http://plato.stanford.edu/entries/rights-human/>.
- 6) Wikipedia. 2014. Human Rights. http://en.wikipedia.org/wiki/Human_rights.
- 7) Wikipedia. 2014. Philanthropy. <http://en.wikipedia.org/wiki/Philanthropy>.
- 8) Wikipedia. 2014. Moral psychology. http://en.wikipedia.org/wiki/Moral_psychology.
- 9) Wikipedia. 2014. Moral reasoning. http://en.wikipedia.org/wiki/Moral_reasoning.
- 10) Wikipedia. 2014. Morality. <http://en.wikipedia.org/wiki/Morality>.
- 11) Wikipedia. 2014. Evolutionary Psychology. http://en.wikipedia.org/wiki/Evolutionary_psychology.
- 12) Ανθρωπισμός Μαρία Κάπου <http://www.mariakappou.gr/biblio/%CE%92%CE%99%CE%92%CE%9B%CE%99%CE%9F-%CE%98%CE%95%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%99-%CE%A4%CE%9F%CE%9C%CE%95%CE%99%CE%A3-%CE%9C.%CE%9A%CE%91%CE%A0%CE%A0%CE%9F%CE%A5.pdf>.
- 13) Wikipedia. 2014. Science of morality. http://en.wikipedia.org/wiki/Science_of_morality.
- 14) Wikipedia. 2014. Metaethics. <http://en.wikipedia.org/wiki/Meta-ethics>.
- 15) Wikipedia. 2014. Altruism. <http://en.wikipedia.org/wiki/Altruism>.
- 16) Wikipedia. 2014. Value theory. http://en.wikipedia.org/wiki/Value_theory.
- 17) University of Chicago. A political theory of foreign aid. Hans Morgenthau. <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1952366?uid=3738128&uid=2&uid=4&sid=21104500851433>.
- 18) International Monetary Fund. 2006. Foreign Aid Isn't? Loungani. Prakash. <https://www.imf.org/external/np/vc/2006/083106.htm>.
- 19) Libertarian Alliance. 1995. Against foreign aid. Peter Bawer and Basil Yamney. <http://www.libertarian.co.uk/lapubs/econn/econn023.pdf>.
- 20) Wikipedia. 2014. Anthropology. <http://en.wikipedia.org/wiki/Anthropology>.

20) Issafrica. 2001. Aid Agencies: providers of essential resources? Andria E. Osteimer. <http://www.issafrica.org/pubs/books/Angola/7Osteimer.pdf>.

21) Wikipedia. 2014. Η βιομηχανική επανάσταση. http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BF%CE%BC%CE%B7%CF%87%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%B5%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7.

22) Wikipedia. 2014. Information theory. http://en.wikipedia.org/wiki/Information_theory.

Δ) Από περιοδικά και εφημερίδες:

1) Philosophical Review, 1995, τεύχος 104, Μια κριτική των απόψεων των Williams και Nagel.

2) Proceedings of the National Academy of Sciences in magnetic resonance imaging. Georg Moll and Jordan Grafman

3) Unconscious determinants of free decision in the human brain, nature neuroscience 11 (5) 543 - 545

4) The Moral Instinct. 13/01/2008. Steven Pinker. The New York Times.

Ε) Ομιλίες, debate, παρουσιάσεις, συνεντεύξεις, ντοκιμαντέρ:

1) Mallerio. John. 21/11/2009. How Dopamine Rules Our Lives 1, 2. Eggplant. <https://www.youtube.com/watch?v=Scy35jm5Hw>.

2) Kendrick. Keith. 22/08/2011. Understanding the Brain: A work in progress - Professor Keith Kendrick. Gresham College. <https://www.youtube.com/watch?v=enSy28rBlIM>.

3) Social. William. 27/08/2012. Intro to Ideologies 1, 2, 3. Gresham College. <https://www.youtube.com/watch?v=SWckfC3j94I>.

4) Castillo. Daniel. Esquivel. Nathalie. 07/12/2013. Why People Help Others. Social Psych Bites. <https://www.youtube.com/watch?v=SiKJmyPPV9E>.

5) Cohen. Joel. 03/10/2012. Joel Cohen: An Introduction to Demography. Big Think. https://www.youtube.com/watch?v=2vr44C_G0-o.

6) Pinker. Steven. 20/04/2012. Steven Pinker Redefines Moral Relativism. Big Think. https://www.youtube.com/watch?v=ASL4cwU_3tc.

7) Doty. James. Thupten. Jinpa. Tsai. Jeanne. Ekman. Paul. Spinrad. Tracy. Sapolsky Robert. 03/11/2012. Defining Compassion, Empathy and Altruism, Economic, Philosophical and Contemplating Perspectives. CCARE at Stanford University. <https://www.youtube.com/watch?v=HUViZ6JOsyM>.

8) Pinker. Steven. Newberger Rebecca. 14/08/2013. On Moral Progress: Is the human Conscience Led by the Head or the Heart?. Santa Fe Institute. <https://www.youtube.com/watch?v=2nJaeiOeqRA>.

9) Mele. Alfred. 23/04/2012. Does Free Will Exist?. Big Think. <https://www.youtube.com/watch?v=wI3cXbIIA0g>.

10) Searle. John. 08/01/2011. What is Free Will. Closer To Truth. <https://www.youtube.com/watch?v=rZfSTpjGI8>.

- 11) Clark. Peggy. 30/06/2011. Economics of Happiness. The Aspen Institute. <https://www.youtube.com/watch?v=YCV8IPIP-GE>.
- 12) Thorsby. Mark. 25/11;2013. John Rawls Theory of Justice. MarkThorsby. <https://www.youtube.com/watch?v=T7A9rbCwVml>.
- 13) Trace. William. 03/05/2013. Can we evolve without competition?.DNews. <https://www.youtube.com/watch?v=iHQcKUJGZSM>.
- 14) Epley. John. 23/06/2011. Morality 1, 2, 3. Qualiasoup. <https://www.youtube.com/watch?v=T7xt5LtgsxQ>.
- 15) Sofia. Wong. Cognitive Disability Challenge to moral philosophy. Cherubala Sanjay. https://www.youtube.com/results?search_query=cognitive+disability+challenge+to+moral+philosophy.
- 16)Cassinelly. Mathew.09/10/2013. Introduction to ethics. Academyofideas. https://www.youtube.com/watch?v=3_t4obUc51A.
- 17) Miller. Jason. 16/05/2010. Deontology 1, 2, 3. nykytyne2. <https://www.youtube.com/watch?v=ZfFs3nXl3mE>.
- 18) Brown. Chris.25/11/2013. Are we all just selfish?. Philosophy tube. <https://www.youtube.com/watch?v=M6HA2VRo20E>.
- 19) Tangney. June. 09/02/2008. Shame and Guilt. Research Channel. <https://www.youtube.com/watch?v=febqutDYP7w>.
- 20) Green Hank.11/03/2012. The science of overpopulation. SciShow. <https://www.youtube.com/watch?v=dD-yN2G5BY0>.
- 21) Hicks. Steven. 20/10/2013. Egoism in Nietzsche and Rand 1, 2. CEEVideoChannel. <https://www.youtube.com/watch?v=9vbz5oFJFAc>.
- 22) Haverned. Timothy. 06/11/2010. Can science tell us right from wrong?. The great debate. The science network. <https://www.youtube.com/watch?v=qtH3Q54T-M8>.
- 23) Brown. Richard. 2012. Egoism. Richard Brown. <https://www.youtube.com/watch?v=1OlzHaLbJA0>.
- 24) Wallace. Susan. 08/10/2008. Moral Theories. Philosophy File.PHGFoundation. <http://www.phgfoundation.org/tutorials/moral.theories/>.
- 25) Ladyman. James. 23/3/2012. Questions in philosophy – ethics. University of Bristol. <https://www.youtube.com/watch?v=b0H7ppb8DU8>.
- 26) Harris.Sam.27/03/2012. Sam Harris on free will. skeptic Magazine. <https://www.youtube.com/watch?v=pCofmZIC72g>.
- 27) Dawkins.Richard. Nice guys finish first.The Unofficial Richard Dawkins Channel. 1, 2, 3, 4, 5. <https://www.youtube.com/watch?v=x6rgWzYRXil>.
- 28) Ludwing Von Mises. 13/03/2013. Collectivism and Individualism. Academyofideas. <https://www.youtube.com/watch?v=GdPyrKVFMpA>.
- 29) Dennet. Dan. Dangerous memes. 02/09/2007. TED. <https://www.youtube.com/watch?v=KzGjEkp772s>.

30) Singer. Peter. 14/01/2012. Peter Singer on ethics, evolution, and moral progress. AtheistFoundation. <https://www.youtube.com/watch?v=91UQAptxDn8>.

31) Dannet. Daniel. 07/05/2012. Free will as moral competence. University of Melbourne. GSHSSmelb. <https://www.youtube.com/watch?v=zwbngqOrAEM>.

32) Wilson. Edward. 13/10/2011. E.O.Wilson on troubling environmental issues. Allan Gregg. <https://www.youtube.com/watch?v=BNhDyBf0rvI>.

33) Stanford Medicine. 14/02/2012. Humanitarianism in crisis. <https://www.youtube.com/watch?v=h-rkd3Ym3uo>.

34) Dawkins. Richard. 15/05/2012. Sex death and the meaning of life 1, 2, 3, 4. BBUK0001. <https://www.youtube.com/watch?v=mHhSYyvl-5k>.

35) Pizzaro. David. 23/11/2012. The Strange Politics of disgust. Ted. <https://www.youtube.com/watch?v=5YL3LT1ZvOM>.

Εικόνες

Εικόνα σελ. 15. Available from: http://ksipnistere.blogspot.gr/2012/11/blog-post_3289.html

Εικόνα σελ. 41. Available from http://ketivasilakou.blogspot.gr/2011/11/blog-post_07.html

Εικόνα σελ. 44. Available from http://lesxianagnosis.blogspot.gr/2011/09/blog-post_15.html

Εικόνα σελ. 45. Available from http://lesxianagnosis.blogspot.gr/2011/09/blog-post_15.html

Εικόνα σελ. 46. Available from <http://www.msf.gr/magazine/royanta-20-hronia-meta-ti-genoktonia-oi-giatroi-horis-synora-anoigoynta-arheia-toys>

Εικόνα σελ. 52. Available from http://blogsystem16.blogspot.gr/2011/08/blog-post_8061.html